

Ludovít Štúr

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 38
17/2023
26. august 2023

Cena 1,- €

ZALOŽIL LUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

SLOVO O SLOVENSKU

Koncom augusta zaznamenala slovenská história dva významné mílniky. V roku 1944 sme vyhlásili Slovenské národné povstanie a v roku 1968 zažili vpád okupačných vojsk Varšavskej zmluvy. Obe historické udalosti dokumentujú vnútornú silu slovenského národa, odhodlanosť, odvahu a napokon vieru v slobodu i demokraciu.

Povstanie bolo jednoznačným protitotalitným postojom proti nadvláde Tretej ríše na našom území. Aj keď sme v rokoch 1939 až 1945 mali vlastnú vládu, snem a správu vecí verejných, boli sme len vazalským štátom hnedej diktatúry. To si musíme priznať. Časom svet uveril, aké zločiny páchajú jednotky SS na frontoch či v koncentrákoch a odpoveď Slovákov bola jasná: Nechceme mať s fašistami nič spoločné! Preto sme 29. augusta povstali proti nadvláde Nemcov. Odboj Wehrmacht potlačil po dvoch mesiacoch. Slovensko sa však pridalo na stranu víťaznej koalície v druhej svetovej vojne.

Demokratizácia stalinského socializmu tiež nebol jednoduchý politický proces. Aj keď sa nazýva Pražská jar, naštartoval ju slovenský politik Alexander Dubček. V období budovania socializmu s ľudskou tvárou požíval takú vysokú dôveru slovenského i českého národa ako nijaký iný politik našej spoločnej histórie. Samozrejme, reformu by nedokázal Dubček zrealizovať sám. Pomáhali mu aj mnohí českí reformní komunisti. Ich hlasy po obrode zadupali 21. augusta hlboko do zeme vojenskej čizmy piatich armád Varšavskej zmluvy. Bolo to ako blesk z nočného neba. Napriek tomu, že československé jednotky boli pripravené brániť svoju vlasť, nestalo sa tak. Vyhli sme sa krvavému kúpeľu, lenže snaha o demokratizáciu nás stála dvadsať rokov tvrdej komunistckej normalizácie.

Päťdesiatpäť rokov od invázie zaznievajú hlasy, že sme sa mohli postaviť Sovietom na odpor ako dnes Ukrajinci. Intervenčné vojská mali však vyše pol milióna vojakov, šesťtisícristo tankov a osemsto lietadiel. Akcieschopnosťou vysoko prevyšovali ruské vojská, ktoré dnes operujú na Ukrajine. Svet bol vtedy bipolárny. Slovensko patrilo do sféry vplyvu Sovietskeho zväzu. Preto nám západné krajiny neposkytli pomoc. Mali strach z rozpútania tretej svetovej vojny. Zaujímavosťou súčasnosti je, že dnes už tento strach nezdierajú...

Maroš SMOLEC,
šéfredaktor SNN

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

R - 2023017

ISSN 0862-8823
770862 882007

21. AUGUST 1968 – OKUPÁCIA SPOJENCAMI

Legendárna fotografia Ladislava Bielika Muž s odhalenou hrudou pred okupačným tankom, zaradená v prestížnych svetových rebríčkoch medzi sto fotografií 20. storočia, získala novú tvár. Autorom kolorovanej verzie bol študent Matej Chren. Denník Pravda ju uverejnil ako prvý.

Foto: Ladislav BIELIK, zdroj: pravda.sk

Nechránime našich prvovýrobcov	str. 5
Prečo nás Varšavský pakt okupoval	str. 6
V Tatranskej Štrbe majú svoj maratón	str. 13

TRI OTÁZKY PRE: doc. PhDr. Ivana MRVU, CSc., historika, archivára a pedagóga

Eufóriu roka 1968 vystriedala tvrdá normalizácia

• Aká bola spoločenská atmosféra pred vpádom vojsk Varšavskej zmluvy do Československa?

Pred 21. augustom 1968 vládla v spoločnosti eufória. Skončila sa cenzúra, v médiách už nebola nijaká zakázaná téma, k slovu sa dostali aj obeť brutálneho prenasledovania v päťdesiatych rokoch, uvoľnil sa dohľad nad cirkvami. Hovorilo sa o demokratizácii a socializme s ľudskou tvárou. Ale už koncom júna sa objavili prvé obavy, keď sovietska spojovacia divízia po plánovanom cvičení v Česku akosi nevedela z nášho územia odísť. A tak prišiel 21. august nie celkom nečakane.

• Poznáme v súčasnosti všetky okolnosti okolo „pozvania“ okupačných vojsk?

Pozývaci list je dnes už dobre známy. Koncipovali ho piati vysokí komunistickí funkcionári – Indra, Kapek, Švestka, Kolder a Bifak. Je v ruskom jazyku a adresovaný priamo Brežnevovi. Žiadajú ho o urýchlenú pomoc. Mimochodom, aj prezident Ludvík Svoboda bol vo veľkom predstihu informovaný o vojenskom zákroku a aj ho schválil. Zdôraznil však, že nesmie dôjsť ku krviprelievaniu. O tom sa veľmi nevie. Je smutné, že jeho meno nesú ulice na Slovensku, dokonca aj nábrežie v Bratislave.

• Nakoľko tieto udalosti ovplyvnili život občanov v ďalších desaťročiach?

Paradoxne, Slovákom sa splnil dlhoročný sen, Československo bolo federalizované. Vznikla Slovenská socialistická republika s obmedzenými kompetenciami. Ale už 21. augusta 1969 režim brutálne zasiahol proti protestujúcim, ktorí si chceli pripomenúť prvé výročie vpádu. Zásah si vyžiadal päť životov a desiatky ľudí utrpelo zranenia. Prešiel ďalší rok a spustila sa tzv. normalizácia. Ľudia to oficiálne prijali a svoj názor si nechali pre seba a sklonili hlavy.

Zhováral sa Ivan KRAJČOVIČ

V SNN 18/2023
SI PREČITATE

Najbližšie vydanie Slovenských národných novín 18 vyjde s dátumom 9. september 2023
■ Prečo Slovenský pohár v hokeji nedokáže prilákať najlepšie tímy zo slovenskej ligy
■ Europoslankyňa Katarína Roth Nevedálová: Maticu vnímam ako živú pamäť národa

Niektó si chce zabezpečiť budúcnosť, iný si ventiluje osobnostné komplexy

Volte tých, ktorí vyriešia vaše problémy

Ivan BROŽÍK – Kresba: Andrej MIŠANEK

Slovenská volebná kampaň je – mierne povedané – nateraz viac ako bizarná. Vlastne je taká istá, aké bolo celé (predčasne, no aj tak neskoro skrátene) volebné obdobie po parlamentných voľbách vo februári 2020.

Istá politická strana kampaňuje napríklad veľkoplošnými pútačmi aj na cestách, ktoré vedú k a od Jadranu. Iná zas „oblepila“ celé Slovensko činkvečentami a ich terajším majiteľom – vodcom – v neodmysliteľnom tričku, ktorým sľubuje voľačo, o čo aj tak nikto uvažujúci záujem nemá. Niektorí politici trávia víkendy na nekonečných tancovačkách, jarmokoch a iných atrakciách takmer púťového charakteru. Ďalší sa iba ukazujú, že sú, existujú a chcú byť pri moci, tých majú najradšej médiá takzvaného hlavného prúdu. Hovorí vďaka, dlho, ale nepovedia nič. Aby sme nehádzali všetkých do jedného vreca, sú aj takí, ktorí ponúkajú reálne uskutočniteľné riešenia. A medzitým sa v štáte dejú čudné veci.

■ BOMBA Z TATIER

Vybuchla v tom najhorúcejšom čase. Pritom vôbec v nej nejde o nejaké osobné či priam partnerské rýdzo osobné vzťahy dvoch žien. Ide v nej o oveľa viac, o to, čo by malo byť v demokracii jej základom – o novinársku a sudcovskú etiku. „Mali by ozrejmiť povahu toho vzťahu, aby procesné strany, ktoré budú vystupovať v kauzách sudkyne – prokurátor, obhajca, obžalovaný – vedeli zhodnotiť, či ju môžu namietajú, alebo nie, či nezasahujú články novinárky ako jej partnerky do ich prípadu,“ myslí si sudca Peter Šamko s tým, že jej ozrejmienie by pomohlo prípadom, o ktorých rozhoduje a rozhodovala. Prekáža mu tiež absencia spoločenskej diskusie. Oponenti sú hneď „onálepkovaní“ ako smeráci, mafiáni či ruskí agenti. „Je to škoda, lebo, naopak, je dobré, že sú viaceré názory, a malo by sa vždy diskutovať. Až diskusia niekam vedie. Lenže

argumenty nikoho nezaujímajú. Diskutovať by sa preto malo aj o vzťahu sudcu a novinára a o jeho možných dosahoch na prípady prejednané v trestnom konaní,“ hovorí člen Súdnej rady SR. A tie môžu byť veľmi vážne – čo ak sa rozhodne o revízii súdnych sporov, v ktorých boli obe ženy zainteresované?

■ HYBRIDNÝ REŽIM

Bývalý sudca a súčasný advokát David Lindtner tvrdí, že za posledných dvoch vlád (Igora Matoviča a Eduarda Hegera) sa Slovensko stalo hybridným režimom. Vláda podľa neho neohrozuje len princípy právneho štátu, ale aj štátu ako takého. Pýta sa, či je Sloven-

ska vlastne ešte z politologickeho hľadiska štátom. Obáva sa, že okrem jazyka, vlajky a štátneho znaku už tie atribúty štátu úplne nenapĺňa. Treba pripomenúť, že bývalý sudca ako advokát pomáhal aj predsedovi Smeru – SD Robertovi Ficovi a bývalému ministrovi vnútra Robertovi Kaliňákovi. O Ficovom vydaní na väzobné stíhanie rozhodoval parlament, nakoniec ho však neodsúdilsil. Robert Kaliňák bol istý čas aj vo väzbe.

■ LIKVIDÁCIA OPOZÍCIE

Likvidácia opozície prostredníctvom orgánov činných v trestnom konaní a možno aj na objednávku či príkaz politikov, ktorí sú súčasťou aktuálnych mocenských štruktúr štátu, je už naozaj desivá vec. Minimálne v štádiu pozorovania, ale tu sa javí, že už ide priamo o prax pri riadení štátu. Bývalý policajný prezident

Tibor Gašpar sa v profile na sociálnej sieti vyjadril k svojmu zadržaniu – konkrétne poukázal na zdôvodnenie prokurátora, prečo naposledy nebol vzatý do väzby. „Dodnes som sa od čurillovcov nedozvedel dôvody, pre ktoré som bol zadržaný a pre ktoré ma chcel vyšetrovateľ NAKA Konečný strčiť do väzby,“ uviedol Gašpar. Zároveň však poukázal na to, že verejne sa k otázke jeho možného väzobného stíhania vyjadril službukonajúci prokurátor ÚSP, ktorý sa nestotožnil s postupom čurillovcov a svojho kolegu Šúreka (pri Šúrekovi Gašpar pripomína, že to je ten, „čo mal s Repom vydierať Kučerku“). Proste, panoptikum hrôzy aj v diktatúre, a nie postup v údajne

– navonok – demokratickom štáte, dokonca členskom štáte Európskej únie. „Čurillovci ma chceli umlčať,“ píše Gašpar. „Jediný dôvod, prečo som bol zadržaný a vyšetrovateľ NAKA Konečný podal návrh na moje väzobné stíhanie, bol, že na tlačových besedách poukazujeme na ich zločinecký systém v polícii a Lipšicovom ÚSP,“ uzatvára Gašpar.

■ BEZHĽAVÁ HLAVA

Bolo by v podstate vhodné, ak by prezidentka alebo žiaden iný politik nezasahovali do práce OČTK. Tak by to malo byť. Ale tu behá na verejnosti jeden s tričkom o zatváraní mafie, teda všetkých, ktorí mu názorovo nesedia, poverený predseda vlády bez dôvery parlamentu sa nepresvedčivo až násilne tvári apoliticky a vymenuje si štátneho tajomníka na silový rezort vnútra z tábora prezidentkiných spolustraníkov. Nevníma vojnu v polícii, zdá sa, že mu vyhovuje. A prezidentka? Nič. Jedno veľké smutné nič. Výkričník demokracie. A popretie všetkých ubezpečením o tom, ako prezidentkina vláda nebude politicky zasahovať do priebehu volebnej kampane a voľieb samotných. Mimochodom, takto mlčky obísť zatknutie (zadržanie) bývalého policajného prezidenta – nedeje sa to iba v režimoch, údajne podobných tomu v Bielorusku?

■ MESIAC DO VOLIEB

Kde sú vecné debaty o inflácii, o cenách, o upadajúcom zdravotníctve, školstve, kde a kto hovorí o zamestnanosti, príjmoch, ale i zadlžení slovenských domácností? Kedy ste naposledy počuli, ako je Slovensko na zimu predzásobené plynom, ako to, že elektrina je u nás taká drahá, aj keď jej dokážeme vyrobiť toľko, že ju vyvážame? Nuž, mnohí politici zjavne majú teraz iné dôležité témy. Alebo jednu – tú hlavnú. Ich moc nad Slovenskom aj po septembri 2023. A zjavne, aj s pomocou mainstreamu, sú pre dosiahnutie tohto cieľa schopní a ochotní urobiť čokoľvek. Pretože politika a moc – to je pre nich zdroj financií. Vyberajte tých, ktorí idú do volieb s úprimnou, realizovateľnou a najmä rozumnou ponukou pre občanov.

AKTUÁLNE

Sociálne siete poskytujú spoľahlivý prehľad o kadečom – aj o tupoch. Jeden taký nedávno o Gábríkovom súsoší sv. Cyrila, Metoda a Gorazda, ktoré má stáť pri zvyškoch veľkomoravskej svätyně na Bratislavskom hrade, napísal slaboduchý statusový dršťik, že „vyzerajú, ako keby boli z Osvienčimu“.

Sväti z koncentráku...

O pôvodcovi zmienenej internetovej primitivnosti, aj o ďalšom, čo trojicu sochárových postáv prirovnal k údenáčom, usudzujem, že zrejme nemajú ani potuchy, že na hradnej akropole nad našim hlavným mestom existuje konkrétna kamenná archeologická stopa po románskej bazilike z nášho civilizačného úsvitu, dokonale konvenujúca so spomenuťou „svätou trojicou“. Inak by ich títo a iní „ostrojazýčníci“ nepostrkovali po Bratislave kadekde, lebo hradný kopec je podľa nich vyarendovaný na čosi, čo naozaj nemá ďaleko od gýča...

Pravda je, že súčasný kokolový a popkornový životný štýl pažravého kapitalizmu tvaruje iné typy ľudských figur ako za čias, keď naše dejiny formovali títo asketickí muži naplno oddaní evanjeliu s vpečenou sofistikovou podstatou povznášať spoločnosť k výšinám viery a poznania. Spochybňovať ich veľkoslovanskú misiu a až ústavný majestát je akoby opätovne sa navracal k barbarstvu. A pokiaľ ide o umenie, jeho žánre, inšpiračné, interpretované a kreatívne postupy, trúfam si povedať, že autora toho brechtu určite obostiera čosi ešte horšie ako vličia tma. Skrátka, zavyl, zasmradil a spokojne kamsi odšiel do svorkovej anonymity, odkiaľ už od čias, keď Matica slovenská vypísala súťaž na stvárnenie takto ideovo vystrojeného pamätníka, teda vyše desať rokov, zaznieva naozaj čosi ako zvierací odmietavý chorál. Nedajbože ma! v Bratislave čosi s takýmto (ná)rodným listom!

Emil SEMANCO

VŠIMLI SME SI

Prijemným a nenáročným turistickým cieľom neďaleko Levíc je Horšianska dolina. Preteká ňou riečka Sikenica. Pramení v Štiavnických vrchoch, ktoré boli zhruba pred deviatimi miliónmi rokov mohutnou sopkou.

Lákadlá Horšianskej doliny

Na rozdiel od blízkeho poľnohospodárskeho okolia je Horšianska dolina husto zalesnená. Tunajšie lesy a lesostepi si zachovávajú pôvodný charakter, resp. príroda im vracia pôvodnú podobu po tom, čo človek prestal toto územie využívať. Aj preto je Horšianska dolina Národnou prírodnou rezerváciou s výmerou 313,38 hektára. Botanici v nej narátali až okolo štyristo druhov rastlín.

Hoci vody Sikenice poznačila skutočnosť, že pritekajú z osídlených miest, predsa sa v nich zachovala populácia rakov riečnych a viacerých druhov rýb. Voda je aj domovom lariev vážok, podeniek a iného hmyzu.

Bohatá hmyzia fauna obýva i lesy a bralá. Môžeme tu obdivovať mnohých motýľích krásavcov vrátane chránených druhov, akým je jasoň chochlačkový. Žije tu i modlička zelená, trinásť druhov čmeliakov, im podobná naša najväčšia samotárska včela drevár fialový a nechýba ani roháč veľký. Dobré životné podmienky nachádzajú v Horšianskej doline aj rôzne druhy obojživelníkov, plazov, vtákov a cicavcov. Zaznamenaná je prítomnosť vydry riečnej, z vtákov bociana čierneho, datľa hnedkavého, výrika lesného, rybárika riečného...

Dolnou časťou Horšianskej doliny vedie pohodlná lesná cesta, na ktorej nájdeme štyri informačné tabule náučného chodníka. Úvodná je v starom kameňolome za dedinou Krškany, posledná na okraji dedinky Horša, ktorej domy sa ukrývajú pred okolitým svetom v strede rokliny. Kedysi v nej žilo vyše päťsto ľudí, dnes je v podstate rekreačnou osadou, administratívne spojenou s mestom Levic. Táto nenáročná vychádzka tam a späť zaberie dve až tri hodiny.

Text a foto: Jozef SLACKY

Kostol sv. Žofie v Zborove získal v súťaži Fénix čestné uznanie za obnovu

Patrí medzi najkrajšie architektonické pamiatky

V súťaži Fénix – kultúrna pamiatka roka ocenili v máji tohto roka národné kultúrne pamiatky, ktoré prešli obnovou v rokoch 2021 a 2022. V šestnástom ročníku súťaže čestné uznanie odbornej poroty za mimoriadny prínos k ochrane a obnove získal aj Kostol svätej Žofie v Zborove.

Keď si Rákociovci začiatkom 17. storočia postavili kaštieľ v Zborove, jeho súčasťou sa stal aj trojloďový Kostol svätej Žofie s dvojvežím, ktorý dala v roku 1630 pristavať menovkyňa svätice Žofia Rákociová. Aby to nebolo z kaštieľa ďaleko a najmä aby panstvo nemuselo chodiť do kostola v daždi či snehovej plušti, spájala kostol s kaštieľom chodba. Nad bočnými loďami kostola vystavali priebežné tribúny s oratóriom – oddeleným čestným priestorom na ľavej strane. Výraznými slohovými znakmi doznievajúcej renesancie a raného baroka boli krížové klenby a kamenný vstupný portál s rastlinným motívom. Z neskoršej výzdoby sa v kamennom ráme presbytéria zachovali tri epitafy z 19. storočia.

Najväčšie rany osudu dostal kostol v 20. storočí. Najskôr v roku 1914 vyhorel a zostal bez strechy. Počas prudkých bojov prvej svetovej vojny v rokoch 1914 – 1915, ktoré boli v šiestich okresoch severovýchodného Slovenska jedinými na území našej budúcej republiky a zasiahli aj Zborov, boli rozstrieľané veže kostola, strecha a koruny múrov. Na konci vojny, v roku 1918, takto oslabená stavba podľahla prudkým dažďom, po ktorých

ČO INÍ NEPIŠU
Dve svetové vojny zmenili Kostol sv. Žofie v Zborove na ruiny. V súčasnosti vstal doslova z popola ako bájny vták fénix.

sa zrútila premočená hlavná klenba. Za prvej Československej republiky sa síce podarilo obnoviť koruny múrov a strechu pokryť šindľom, no kostol zostal opustený a jeho inventár sa rozkradol. V šesťdesiatych rokoch minulého storočia komunisti zbúrali

rákociovský kaštieľ. Blízky kostol zachránila skutočnosť, že ho využívali ako sklad na poľnohospodárske suroviny. Aj tak ušiel asanácii len vďaka tomu, že sa nenašli peniaze na búracie práce. Našťastie prišiel rok 1989 a po ňom iniciatíva miestnej farnosti a obce, na konci ktorej je kompletná obnova Kostola svätej Žofie. Najskôr koncom osemdesiatych rokov obnovili klenby a vonkajšie fasády kostola a veže. Na stavebnú časť nadviazala v rokoch 2019 – 2021 obnova interiéru – zrekonštruované kamenné prvky architektúry a plastická štuková výzdoba, zreštaurované boli aj zvyšky vnútornej maľby vrátane konsekráčnych krížov. Pri oprave podláh kostola boli nájdené zvyšky erbov Aspremontovcov, ktorí boli v kostole pochovaní a sú prezentovaní vo svätyni kostola.

Obec kostol po kompletnej rekonštrukcii sprístupnila 20. marca 2022 a slúži verejnosti na kultúrne, spoločenské a náboženské ciele. Počas otváracieho koncertu odznelo vo svetovej premiére dielo rodáka Jaroslava Janeka Kvinteto pre krídlovku a sláčikové kvarteto. V programe vystúpil aj matičný spevokol Zborovčan a speváčka Katarína Koščová.

Text a foto: Marián ŠIMKULIČ

Peklo v bezpečnostných zložkách

Roman MICHELKO

Minulý týždeň sa rozpútalo na Slovensku justičné peklo. Toľko podozrení z hrubých nezákonností v takom krátkom čase sa naozaj často nevidí. Stíhanie politika Smeru – SSD Roberta Kaliňáka bolo paragrafom 363 zastavené. O čo v jeho kauze išlo? Stíhali ho na základe svedectva skompromitovaného kajúcnika Bernarda Slobodníka za to, že údajne poslal bývalého šéfa finančnej správy Imreczeho, aby mu podnikateľ Brhel dorovnával plat. Mimochodom, dorovnávanie platu je iste hlboko neetické, ale nie je to trestný čin. Imrecze však za túto kauzu vôbec nie je ani vyšetrovaný, ani stíhaný. Neexistuje relevantné svedectvo o tom, že tak Kaliňák urobil. Napriek tomu bol za niečo také absurdné v kolúznei väzbe, čo bolo, samozrejme, protiústavné.

To bol len rozbeh týždňa. Zároveň vyšlo najavo, že Kočnerov

advokát bol štyridsať dní odpočívajú v miestnosti, ktorá je určená na poradu s advokátom, kde dôvernosť musí byť zaručená! Spovedné a advokátske tajomstvo je v civilizovaných krajinách neprelomiteľné, no nie u nás. To, že v exponovaných kauzách sa bežne odpočívajú telefóny advokátov, je dnes už asi štandard, ale odpočívanie v miestnosti určenej na poradu s klientom nás posúva na úroveň tretieho sveta. A aj legalizácia takejto obľudnosti bola postavená na krajne vratkých základoch. Špeciálny prokurátor ako zámienu na to, aby mohol odpočívateľ Kočnera, použil ako svojho agenta akéhosi advokáta z Nitry, ktorý mal Kočnerovi za 250-tisíc eur zabezpečiť beztrestnosť. Skrátka, títo ľudia sa naozaj nezastavia pred ničím.

Veľmi ilustratívna bola aj akcia proti Tiborovi Gašparovi, inak kandi-

dátovi s číslom deväť na kandidátke Smeru. Všetko išlo podľa známych a už mnohokrát odskúšaných kulís. Zásah bol naplánovaný na 4.40 hod. ráno. Demonštrácia sily zapôsobila. Tibora Gašpara zadržali len na základe svedectva univerzálneho kajú-

KOMENTÁR

cnika Slobodníka. Jeho „zločin“ spočíva v tom, že vo viac než päť rokov starých kauzách Doprastav, Váhostav či Technopol údajne vedel o tom, že Slobodníkovi podriadený Roman Stahl zabezpečil, aby Juraj Široký nebol stíhaný. To je niečo také absurdné, že sa to ani nedá komentovať. Nikto tak nepomáha strane Smer – SSD k ďalšiemu rastu preferencií ako čurilovské policajné aktivity. Už dnes má Smer dvadsaťtri percent. Kde sa to skončí? Na tridsiatich percentách? Uvidíme. Policajný prezident Hamran

si zjavne povedal, že zabezpečiť Robertovi Ficovi jednoduchú väčšinu nestačí, on je predsa mužom veľkých výziev. Jeho predsavzatie, že koalícia tvorená Smerom bude mať ústavnú väčšinu, nie je vôbec nereálne. Len nech pokračuje v nastúpenom trende.

No a nakoniec tu máme spoločný víkend Moniky Tódovej a Pamelý Záleskej. To, že ich Martin Daňo načapal in flagrante, by nebolo podstatné, ak by Tódová pracovala v diskonte ako predavačka. Ale ona je investigatívna žurnalistka. A to je zásadný problém. Známa blogerka Nicole Nevolíková veľmi presne a vecne vyrátala kolosálne konflikty záujmov Pamelý Záleskej, ktoré boli koordinovane mediálne pokrývané Monikou Tódovou. Nakoniec treba znova pripomenúť, kto je to Slobodník, na svedectvách ktorého stoja kauzy, o ktorých píše Tódová a ktoré súdi Záleská. Svedkovia – Slobodníkovi kolegovia – na súde pod prísahou usvedčili Slobodníka z toho, že sa pravidelne stretával s investigatívnymi novinármi, predovšetkým najskôr s Monikou T. (krycie meno Mirka z Bratislavy), Marekom V. či Annamáriou D., pričom platil nasledovný „obchod“: Ja vám poskytnem utajené informácie z vyšetrojúcich

spisov a vy nebudete o mne nič písať. A tak to aj platilo.

Takzvaní investigatívni novinári hrubo a masívne ovplyvňovali verejnú mienku tým, že zverejňovali utajované informácie zo živých spisov a nevšíkali si podľa zločiny jedného z najodpudivších policajných dôstojníkov, dnes v pozícii elitného kajúcnika. V súčasnosti Bernard Slobodník vypovedá o všetkom, čo mu povedia, stretáva sa s ďalšími kajúcnikmi, zosiladuje výpovede, aby sedeli, teda robí všetko, čo je prísne zakázané a čo oprávňuje uplatniť kolúzne väzbu, ktorá má práve tomuto zabrániť. Takáto pochybná figúrka už bola ikxkrát usvedčená z toho, že si vlastne nič nepamätá, o to viac je ochotný svedčiť podľa vopred pripraveného scenára. Zároveň veľmi dobre vie, že za tieto služby bude náležite ocenený, pretože má prísľub, resp. garanciu, že nech by spáchal čokoľvek, nikdy preňho nebude požadovaný iný než podmienený trest.

To, v čom zjime, je tá najabsurdnejšia karikatúra právneho štátu. Korporátne, ale aj verejnoprávne médiá strkajú hlavu do piesku. Môžeme len dúfať, že tento absurdistan sa definitívne skončí.

Autor je kandidátom na poslanca vo voľbách do NR SR.

Aj most sa dá spolitizovať

Ivan KRAČOVIČ

Začiatkom tohto roka sme prišli reportáž z otvorenia mosta v Hlohovci, ktorý po niekoľkých odkladoch sprístupnili motoristom. Bolo načase, pretože najdlhší, 343 metrov dlhý most v Trnavskom samosprávnom kraji je jedinou komunikáciou na prejazd Váhu v meste a jeho uzatvorenie strpčovalo život občanom a návštevníkom mesta. Poukázali sme na to, že most je stále len stavenisko, ktoré by nijaký bezpečnostný technik so zdravým rozumom pre chodcov a motoristov neprístupnil. Lenže, sme na Slovensku a tu sa môže všetko. Kritika občanov bola taká silná, že niekto na to pod politickým tlakom pečiatku dal. Našťastie sa tu vážna nehoda nestala...

Na konci prvej dekády augusta sme sa dozvedeli, že most otvárajú po druhý raz. Síce s drobnými chybami, ako sú chýbajúce koľajničky na

schodoch pre mamičky s kočkami či pre cyklistov, s neuprataným štrkom na príjazde, chodníkmi vo výstavbe a podobne. Možno sa otvorí aj treťkrát, ktovie. Pravdaže, nechýbala politická suita na čele s predsedom kraja Jozefom Viskupičom.

POZNÁMKA

Teraz možno nesúvisle odbočím a spomeniem jednu príhodu pred rokmi. Bol som na kladení vencov k pamätníku padlých v Slovenskom národnom povstaní v partizánskej obci Prašník v Trnavskom kraji. V ruke som mal veniec vo farbách kraja, teda s modro-žltou stuhou. Naraz ku mne pristúpil metámi ovešaný partizán, priateľsky ma potľapkal po pleci a spustil na mňa ruštinou chválu na tento počin. Odpovedal som mu, ale priznám sa, že už po pár minútach

moja slovná zásoba dochádzala, a tak si hovorím pri jednom slove, ktoré som si nevedel vybaviť nahlas – a toto sa ako povie po rusky? On sa zarazil a hovorí mi tiež čistou slovenčinou – a ty nie si Ukrajinec? Pomýlili ho tie farby na venci. Pekne sme sa na tom zasmiali a potykali sme si. Ukrajina bola vtedy pre Slovákov vážená krajina.

Opak sa stal na otvorení hlohovského mosta. Keďže sa neuveriteľne dlhotrvajúca 541-dňová rekonštrukcia patrí osláviť a predzažiť, tak sa most nasvietil 299 diódami vo farbách Trnavského samosprávneho kraja, pod správu ktorého most patrí. Nebol to dobrý nápad. Na sociálnych sieťach sa strhla vlna nevole a aj vulgarizmov, ktorá vinila organizátorov z podpory Ukrajiny. Odkryla dva fakty, o ktorých sa vie, ale mlčí. Podpora Ukrajiny nie je ani zďaleka taká, ako

sa nám to hlavné médiá usilujú vsugerovať, ba i to, že ani po vyše dvadsiatich rokoch obyvatelia nevedia, aké sú symboly kraja, v ktorom žijú.

Zvláštne je, že na otvorení bol len viceprimátor Hlohovca. Primátor Ivan Baranovič chýbal. Zato sa ozval na sociálnej sieti bývalý primátor a podpredseda Demokratov Miroslav Kollár, ktorý boj o stoličku richtára prehral v roku 2022. Pospomínal si na časy, keď sedel so županom Viskupičom a dumali o rekonštrukcii mosta. Mesto pritom nemalo na rekonštrukcii nijakú zásluhu. Finančné na obnovu vo výške 5,6 milióna eura získal TTSK z Integrovaného regionálneho operačného programu. Bývalý primátor sa aj tak postavil pod nasvietený most po tom, čo si v tomto duchu zmenil profilovú fotografiu. Skritizoval populizmus súčasných politikov a zagarantoval, že takí by sa do opravy mosta nikdy nepustili, ale oni áno. Máme vraj voliť odvážnych a zodpovedných politikov. Na záver to zaklincoval: „Nebojte sa voliť Demokratov, pretože takých politikov nájdete iba u nás.“

Strana Demokrati pod súčasným názvom a v zložení vznikla začiatkom roka 2023. Most v Hlohovci sa začal rekonštruovať vo februári 2022.

AKO BOLO, ČO BOLO

Svojho času som napísal reportáž o tragédii Jána Gejdoša z Liptovských Sliačov, ktorému medveď rozhrýzol tvár. V ružomberskej nemocnici mu len zárazkom zachránili život. Bolesné, ktoré mu po dvojročnej náhovačke vyplatili, neodstránilo traumy, ktorá z neho urobila psychickú trosku. Medveďa ľudozrúta sa nepodarilo zlikvidovať. Písal som o ďalších útokoch na ľudí. Jednému poľovníkovi život zachránil pes. Slovenský kopov sa v kritické chvíli zahryzol medvedici do zadku...

Pred dvanástimi rokmi som napísal text pesničky Medvedia revolúcia, ktorý zhudobnil Očo Ciller zo skupiny Lojzo. V úvode sa spieva: „Medvede sa v našej hore premožili, vybrali sa z nášho lesa von, na diaľnici štyri autá zastavili, dneska ráno začínajú na nás hon.“ Okrem premiérového uvedenia v Raňajkách TV Markíza ju nezahrli v nijakom oficiálnom rádiu. Prečo? Lebo ochranári. Z premožených medvedov si nemožno robiť ani srandu. Vtedy sa hovo-

rilo, že u nás žije okolo tisícdivsto medvedov, pričom ochranári tvrdili, že ich je len sedemsto. Dnešné odhady sú tritisíc až šesttisíc.

Zo zákona chránená medvedia populácia sa rozrastá. Pribúdajú škody a útoky na ľudí. Ochránári

Keď prišli policajti, už tam nebol. Minister životného prostredia vyjadril ľútosť rodine poraneného a uisťoval ich o maximálnom nasadení ochranárov pri hľadaní problémového jedinca. Domácim bolo jasné, že neurobia nič, lebo

pili ani kozlatá. Ak jediná koza dala ročne za tristo eur mlieka, celková strata len na ňom bola pätnásťtisíc eur.

Pred pár dňami medveď vyraboval morcky, sliepky aj zajace v Sučanoch. Kompetentní dostali

náboj, za to dnes draho zaplatia daňoví poplatníci. Len v našom regióne dostali tri družstvá od štátu za minulý rok za škody trisťtisíc eur. Ministerstvo životného prostredia by malo tlačíť na Brusel, aby prekvalifikovali medvedia zo štvrtého stupňa ochrany na piaty, kde by bol síce chránený, ale do jeho populácie by sa poľovným spôsobom zasahovalo, kým by sa nedosiahol stav šeststo kusov, ktorý zodpovedá únosnosti územia Slovenska.“

Ono to vyzerať tak: Čím viac je medvedov, tým viac peňazí pre ochranárov. Nebolo by od vecí, ak by sa aj z tých peňazí financovali škody napáchané medveďom. Situáciu zhorší nanucovaná zonácia krajiny, pri ktorej by človek nemohol zasahovať do prírody, čo prinesie postupnú likvidáciu poľnohospodárstva na veľkej časti Slovenska, a tým aj života na vidieku. V závere pesničky Medvedia revolúcia Lojzovci spievajú: „Keď macíkovia obsadia naše štácie a nás si pekne naženú do rezervácie...“ Ak sa to bude vyvíjať takto ďalej, onedlho budeme v nej.

Medvedia revolúcia na pokračovanie

Peter VALO

argumentovali, že medveď u nás ešte nikoho nezabil. Teraz už zabil 54-ročného otca rodiny, keď bol na prechádzke v lese. „Ministerstvo na ochranu medvedov“ chcelo vyplatiť pozostalým okolo dvadsaťtisíc eur. Súd rozhodol o podstatne vyššej sume. MŽP sa odvolalo. Zrejme vraždiaca šelma mala vyššiu hodnotu ako život človeka.

Nedávno medveď pár metrov od maštale prepadol syna majiteľa farmy Veles v obci Háj. Život mu zachránila matka, ktorá šelmu bodla vidlami. Medveď ostal ležať.

medveďov v blízkom okolí napočítali najmenej jedenásť. V priebehu piatich rokov im zabil päťdesiat teliat. Len čo nejaký zacítil plodovú vodu, už bol tam a zobral teľa hneď po pôrode. Náhradu nedostali, lebo na mieste okrem krvi neostalo nič. Ochránári prišli – odišli a nič sa neudialo. Medvede ďalej poškozujú na farme elektrické ohradníky a rozháňajú kravy. V roku 2018 zabil Sedlačkovcom vlci osemdesiat kôz, z nich päťdesiat bolo pred kotením. Dostali odškodné okolo štyritisíc eur. Za tú cenu by nekú-

za posledné dni z tejto obce až dvadsaťdva hlásení. V Liptovskom Ondreji napadla medvedica ženu – a nič...

Zásahový tím vo výnimočných prípadoch medveďa zabil otrávenou injekciou, čím znehodnotil mäso, ktoré sa inde využíva tak ako pri ostatných lovných zvieratách, a miestni poľovníci museli zaplatiť likvidáciu mršiny v kafilérii. Starosta z Očovej Rudolf Huliak, ktorý v parlamentných voľbách kandiduje za SNS, to charakterizoval výstižne: „Čo kedysi vyriešil jeden

SEBAOBRAHA

Dovolenky či prázdniny sa pomaly končia, zostávajú spomienky, a tie by naozaj mali zostať iba v rodinách. V nijakom prípade nepatria na komunikačné siete a už vôbec nie tie „letne obnažené“. Ak si koledujete o problémy, potom sa tejto rady držať nemusíte.

Možno si poviete, ide predsa „len o fotku“, opak je však pravda. Jediná fotografia o vás toho dokáže prezradiť viac ako celé vyhlásenia. Ak na svojich sociálnych sieťach publikujete rodinné fotografie z letných šantení, najmä tie „polovyzlečené“, prípadne detské, možno by ste to mali v niektorých prípadoch prehodnotiť.

Zradná sieť

Národný bezpečnostný úrad (NBÚ) varuje rodičov pred zverejňovaním fotiek detí na sociálnych sieťach. Fotky môžu byť terčom šikany alebo môžu byť zneužitú. Informoval o tom Tibor Habo z odboru komunikácie NBÚ. „Prenhané a nepovolené zdieľanie detských fotiek na internete, tzv. sharenting, pripravuje často deti o súkromie a môže mať na ne v budúcnosti negatívny dôsledok,“ upozorňuje NBÚ. Zároveň odporúča zdieľanie fotiek tohto typu obmedziť. Úrad neodporúča ani vyhotovovať fotky či videá, ktoré by mohli mať citlivý obsah, ako je nahota alebo trápne situácie. Prípadne, že čokoľvek sa dostane na internet, už na ňom zostane a môže to byť zneužitú. Zároveň odporúča upraviť si na sociálnych sieťach okruh ľudí, ktorí môžu fotky vidieť. Najlepšie by podľa NBÚ bolo zverejňovať fotky bez detskej tváre. Prípadne, že ak je na fotografii viac detí, bolo by dobré pýtať si súhlas ich rodičov na zverejnení.

Mimochodom, fotenie (sa) na verejnosti, najmä v spoločnosti iných ľudí a detí už ani nehovoriac, je upravené aj zákonom. Na vami zverejnených záberoch totiž nesmie byť nikto, kto vám k tomu nedal súhlas. Občiansky zákonník to upravuje takto: „Každá fyzická osoba má právo na ochranu svojej osobnosti, najmä života a zdravia, občianskej cti a ľudskej dôstojnosti, súkromia, ochranu mena a prejavov osobnej povahy (tým sa myslí napr. tanec, spev atď.). To znamená, že nikto Vás nemôže fotiť bez vášho vedomia a súhlasu, ktorý však nemusí byť len písomný, postačuje aj ústny súhlas, dokonca v niektorých prípadoch aj nevýslovný súhlas, napríklad strptie fotografovania.“ V spomenutých ustanoveniach Občianskeho zákonníka sú uvedené výnimky, keď súhlas na vyhotovenie fotografie nie je potrebný, ide o tzv. zákonné licencie, a síce: Ak sa fotografie použijú na úradné ciele na základe zákona (napr. v trestnom konaní na identifikáciu osoby), na vedecké, umelecké ciele, pre tlačové, rozhlasové a televízne spravodajstvo. Ale aj pri takomto vyhotovení a použití fotografií nesmie dôjsť k rozporu s oprávnenými záujmami fyzickej osoby. Každý má totiž právo na ochranu svojej osobnosti, najmä života, zdravia, občianskej cti a ľudskej dôstojnosti, súkromia, ochranu mena a prejavov osobnej povahy. V prípade, ak vám niekto do týchto oblastí svojim neoprávneným konaním úmyselne zasahuje, bráňte sa.

Ján ČERNÝ

Publicista Michal SPEVÁK o monografii k storočnici futbalu v Petrovci

Petrovčan pokoril veľkoklub z Liverpoolu

Zhovárал sa Viliam KOMORA – Foto: archív autora

Predstavitel dolnozemsých Slovákov publicista a politik MSci. Mgr. Michal SPEVÁK približuje novú publikáciu 100 rokov futbalu v Petrovci, ktorý bol najskôr takmer výlučne slovenský, neskôr juhoslovanský, no napriek tomu neustále udržiaval národné a duchovné tradície Slovákov v bývalej Južoslávii. Jej autor pracoval v diplomacii, aj ako editor. V Matici slovenskej pôsobí ako predseda Rady pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

• Ak sa to dá, skúste stručne predstaviť túto novú knihu.

Monografia s rozsahom vyše 230 strán je rozdelená do troch kapitol, obsahuje 212 fotografií a vyšla v náklade tristo kusov. Sú v nej dokumenty od založenia klubu v Petrovci až dodnes. Slovenský športový klub (SŠK) Petrovec formálne založili 13. mája 1923. Kniha obsahuje spracované dokumenty, fotografie, výsledky zápasov od jeho vzniku až do apríla 2023. Mój dedo Michal Spevák bol jedným zo zakladateľov a jeden z prvých aktívnych členov SŠK Petrovec. Ďalší Michal Spevák, teda mój otec, bol brankár a neskôr sedemnášť rokov pôsobil aj vo vedení klubu. Na storočnicu som chcel futbalovým fanúšikom a našej slovenskej komunite darovať takéto komplexné dielo a dobrá vec sa podarila.

• V čom je výnimočnosť takejto monografickej pamätnice?

Je vzácnym dokumentom, keďže zachytáva celé storočné obdobie rokov 1923 – 2023. V tretej kapitole je bez dvoch štyridsať profilov bývalých i súčasných hráčov. Je medzi nimi aj

INTERVIEW

Milan Pavkov, ktorý Liverpoolu vsietil dva góly v Lige majstrov v roku 2018 pri výhre Červenej hviezdy Belehrad nad týmto anglickým veľkoklubom 2 : 0. V monografii nájdete napríklad tiež hymnu klubu z roka 1968 a archívne materiály. Svoj príspevok do nej napísal aj prezident UEFA Alexander Čeferin. Na predstavení monografie v Petrovci sa početným prítomným prihovorili hostia a bývalí hráči futbalového klubu, medzi inými aj Dr. Miroslav Mihaľ, Ján Dýr, Vladislav Fekete, Zoran Lakić, Dragan Brkljač, Ján Pavlis a Svetoslav Majera.

• Kto sa spoločne s vami podieľal na vydaní tejto publikácie?

Kniha vyšla vďaka organizácii Slováci a spolužitie, ale na jej vydaní sa podieľali aj ďalší prispievatelia. Boli to súkromné osoby, podnikatelia, bývalí futbalisti a ľudia pôsobiaci „okolo futbalu“, ako aj naša rodina

O ČOM JE REČ

To tragické výročie „55“ nemožno obísť. O to tragickjšie je, že ho musíme vnímať z pohľadu súčasnej vojny na Ukrajine. Noc z 20. na 21. augusta utkvela hlboko zarytá v mojej pamäti: akurát som mal odniesť diplomovku, lebo som končil vysokú školu. Boli prázdniny a my sme spolu s manželkou a malým synom krátko bývali v Lokci na Orave, kde sme mali nastúpiť za učiteľov v tamojšej žedeške. Vstával som zavčasu na autobus do Bystrice – zapol som rádio, odkiaľ sa valili katastrofické správy, že v noci vojská piatich štátov Varšavskej zmluvy na čele so Sovietskym zväzom obsadili bez pozvania prezidenta, vlády a Ústredného výboru KSČ Československo. Okupácia! Nie, nebudem sa tým ďalej zapodievať. Hoci ostáva nezodpovedaných mnoho otázok. Čo by bolo, keby?! Prezident Svoboda, aj vedúci tajomník strany Alexander Dubček vyzývali očanov i ozbrojené sily, aby okupačným vojskám nekladli odpor, aby nedochádzalo k nijakým konfliktom. Mnohokrát potom som počul také názory, že sme sa mali brániť. Že to bolo zbabelé rozhodnutie a že my Slováci a Češi sme holubičí národ. Na tomto

Spevákova. Poďakovať treba aj Nadácii Slovenského futbalového zväzu, Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí či Národnostnej rade slovenskej národnostnej menšiny.

• Súčasťou predstavenia knihy boli podľa všetkého aj ďalšie sprievodné podujatia...

Pôvodne sa mal zápas legiend futbalu z Petrovca a reprezentan-

Známy slovenský futbalový reprezentant a súčasný funkcionár Slovenského futbalového zväzu Samuel SLOVÁK (vľavo) podporoval aktivity osláv storočnice futbalu v slovenskom Báčskom Petrovci. Žiaľ, miestna samospráva sa tomu postavila chrbtom. Michal SPEVÁK (vpravo) bol z toho sklamaný.

• Čo by ste z dejín slovenského futbalu v Srbsku zvlášť vyzdvihli?

Futbal na tomto území Slováci hrali, dá sa povedať, odepamäti. Za všetko hovoria roky vzniku a názvy klubov. Spomeňme aspoň Starú Pazovu a rok 1919, kluby FK Štefánik a od roka 1929 FK Slávia. V meste Pivnica od roka 1926 FK Jánošík, ktorý neskôr premenovali na FK Slávia. Neskôr vznikali kluby Budúcnosť Hložany (založený v roku 1926), Tatra Kysáč (1929), FK Kulpín (1930), Slávia Kovačica (1933), Poľana Lug (1934), Panónia Lalić (1924), Kriváň Selenca (1938), Dolina Padina (1938), Naša Hviezda Silbaš (1933), AŠK (Aradáčsky športový klub) Aradáč (1957), a v mesetčku Jánošík v Banáte bol FK Jánošík založený v roku 1937.

tov zo Slovenska odohrať v Petrovci. Miestna samospráva však neposkytla štadión, preto sa napokon zápas hral v Belehrade na prvotligovom štadióne FK Voždovac. V organizovaní nám pomohlo Slovensko-srbské fórum (SSF). Odohrali sme zápas medzi legendami juhoslovanského a česko-slovenského futbalu. Pripomenuli sme si tak obdobie slávy juhoslovanského a česko-slovenského futbalu. Slávnostný výkop mal veľvyslanec SR v Srbsku Fedor Rosocha. Vo vyrovnanom zápase vyhrali červeno-bielí (Črvna zvezda) 3 : 2 (1 : 1). V zápase hrali aj také legendy ako Michal Baláž, Ján Duga, Vladimír Kinder (prvý Slováč, ktorý hral v anglickej Premier ligue v klube Middlesborough), Miloš Glonek (prvý Slováč, ktorý hral

malom priestore nie je priestor na rozsiahlejšiu diskusiu, nie som zbabelec, ale pýtam sa, čo by nás bolo čakalo? Obráťme list. A zamyslime sa nad tým, aké následky mal august '68 a okupácia pre nás až do novembra 1989. Teda pripomeňme si tú ponížujúcu vyše dvadsaťročnú normalizáciu, ktorú sme zažili. Napríklad v Martine a Matici slovenskej, kam som nastúpil po polročnom učiteľskom pôsobení

Matica. Martin a august '68

Peter ŠTRELINGER

na Orave prvého januára 1969 ako odborný asistent v Archive MS.

Normalizácia v Matici tak ako v celom štáte, v Čechách aj na Slovensku, nezačala sa hneď augustom '68. Dubček na najvyššom stranickom poste nahradil Gustáv Husák a nasledovala cieľavedomá a neúprosná likvidácia všetkých, ktorí nejakou protestovali či osobne nesúhlasili s inváziou. Je paradoxné, že tresty a čistky sa začali v prvom rade medzi samotnými členmi komunistickej strany. Mám pred sebou román – autobiografiu môjho priateľa spisovateľa

ho usmrtia.“ Winklerov román nie je nijaká satira a udalosti, ktoré opisuje, nie sú vymyslené. Dôkladnejšie by to neopísal ani Ján Chalupka v Kocúrkove či Janko Jesenský v Demokratoch. Tomáš Winkler je dôsledný pri zobrazení autentických postáv, ktoré sa podieľali na čistkách v Matici. Napríklad šéf previerkovej komisie bol istý Ondrej Kučera (v románe Ondřík Kučérák), ktorého v Matici prezývali „pätnásťročný kapitán“, človek neschopný a lenivý, ktorý sa namiesto redigovania časopisu Knížnica venoval vrezávaniu črpákov.

Michal SPEVÁK je synom bývalého predsedu Matice slovenskej v Južoslávii.

v talianskej Serie A v klube Ancona) aj Filip Hološko, ktorý hrával v Austrálii v Sydney a v tureckom Beşiktaši.

• Akú mala mediálnu odozvu vaša nová kniha o storočnici futbalu v Petrovci?

Mediálnym partnerom bola regionálna TV Petrovec a záznam zo spomínaného futbalového stretnutia vysielala aj televízia Sportklub. TV Petrovec odvysielala viacero reportáží, venovala sa tomu niekoľko mesiacov vo svojich reportážach v ústrednej relácii Zvon, viackrát ich reprízovala, dosiaľ sa to spomína. Verejnoprávne Rádio Nový Sad a novinár Miroslav Gašpar mali príspevky v relácii Rádio šport z predstavenia monografie. Celostátné printové médiá ako Sportski žurnal a Kurir tiež pisali o nekaždodennej udalosti v Petrovci a v Belehrade. Ďakujeme všetkým za publicistickú podporu a mediálne šírenie vo verejnosti.

• Kuriozitou petrovského futbalu je, že súčasťou Slovenského športového klubu bol Michal Spevák III., Michal Spevák IV. a Michal Spevák V., ktorým ste vy. Bude mať priezvisko Spevák pokračovanie v ďalších generáciách?

V súčasnosti syn Michal VI. (pätnásť rokov) a tiež aj mladší syn Marko (dvanásť rokov) hrávajú futbal v čiernohorskej Podgorici. Duch a odkaz predkov v nás, samozrejme, ostáva, slovenská rodinná tradícia je silná, stále sa cítíme ako Petrovčania. Celá rodina, no najmä chlapiční planujú pokračovať vo futbale, pravdaže aj v zachovávaní slovenskej kultúry a slovenského jazyka.

Veríme, že kniha nájde čitateľov nielen v Báčskom Petrovci, v Srbsku, na Slovensku, ale aj medzi Slováckmi v iných častiach sveta a tiež v zahraničnom futbalovom svete.

Kádre, čo sedeli v matičnej previerkovej komisii, boli naozaj vyberaní, samozrejme, vyberal ich Kučera. Patril medzi ne knihovník „českého pôvodu“ Josef Páv. Zlý a pomstychtivý človek. Matičné „zdravé jadro ... pracovalo ako počas stanného práva, proti jeho rozhodnutiu nedalo sa odvolať“, poprava nasledovala ihneď, takže obeť sa dali dobre zratúvať“. Počas čistiek bolo zo zamestnania v Matici slovenskej prepustených vyše štyridsať zamestnancov. Rád by som aspoň niektoré mená pripomenul: básnik Jaroslav Rezník, celá redakcia Matičného čítania na čele so šéfredaktorom Ivanom Kadlečíkom. Jeho zástupcom bol práve Tomáš Winkler. Pri čistkách boli najprv postihnutí členovia KSS. V románe Winkler nevynechal ani to, ako Ivan Kadlečík občúral stranickú legitimáciu. Medzi najväčších prevínicov zaradila Kučerova previerková komisia docenta Antona Augustína Banika, označiac ho za nositeľa matičného „klérofašizmu“. To bola odmena za to, že Matici venoval vyše päťdesiat tisíc zväzkov vzácných kníh! Z Matice vyhodili aj redaktora Matičného čítania spisovateľa Pavla Hruža. Ten síce komunistom nebol. No veľmi urazil tajomníka OV KSS Cabana, keď sa ho spýtal na ulici, či pracuje v tej „zločineckej organizácii“?

Domáca hydina sa pomaly nájde už len na dedinských dvoroch Nedokážeme chrániť slovenských chovateľov

Ivan KRAJČOVIČ – Akvarelová maľba: archív SNN

Domáca kvalitná hydina postupne mizne zo slovenských obchodov. Otvorili sme bezbreho trh pre zahraničie a táto nepremyslená politika má za následok, že ani nevieme, čo kupujeme. Nie všetko lacné je aj dobré. Akoby toho nebolo málo, Európska únia má za cieľ v budúcnosti regulovať aj domáce chovy hydiny.

Podľa dostupných údajov poľskí chovatelia vyprodukujú ročne tri milióny ton hydiny. Príčinou sú štedré dotácie podnikateľom a podpora štátu. Teda presne to, čo na Slovensku chýba.

■ CUDZIE PREBYTKY

V produkcii hydinového mäsa bola Slovenská republika v minulom roku podľa údajov Únie hydínarom Slovenska sebestačná na 58,7 percenta. Na Slovensku sú tri veľké hydínové bitúnky na kurčatá – v Topolčanoch,

KAUZA

v Košiciach a vo Veľkom Záluží – a jeden bitúnok na morky vo Veľkom Slavkove, ktoré produkujú slovenské hydínové mäso. Oproti tomu na trhu pôsobí vyše štyridsať rozrábkarní a prebaľovacích spoločností na hydínové mäso. Dodávajú na trh najmä dovážané hydínové mäso, ktoré je lacnejšie. O tom svedčí aj priemerná cena dovezeného hydínového mäsa za rok 2022 na úrovni 2,59 eura za kilogram oproti priemernej cene vyvezeného hydínového mäsa 3,11 eura za kilogram. Výsledkom je, že náš trh s potravinami je úplne otvorený a na pulkoch reťazcov sa nachádzajú prebytky hydínového mäsa z okolitých krajín – z Poľska, Ukrajiny, Rumunska a Českej republiky.

Prispieva k tomu aj neuvážena politika bývalej vlády, ktorá akoby mala

za cieľ zničiť všetko, čo je slovenské. Začiatkom minulého roka vláda Eduarda Hegera dovolila Protimonopolnému úradu SR schváliť koncentrácie podnikateľov – Dmytro Borodavka, MHP SE Limasol Cyprus, MHP East Europe, s. r. o., EU Poultry, s. r. o., a WE Trade, s. r. o.

Skupina MHP SE je lídrom v produkcii hydiny na Ukrajine. Podniky ukrajinského podnikateľa Dmytra Borodavku pôsobia aj v rámci Európskej únie, ale ťažisko činnosti jeho firmy EU Poultry je na Slovensku. Dováža ukrajinskú, ale aj rumunskú a poľskú hydinu k nám a spracúva ju v Horných Salibách. Ekonomický časopis Trend vypátral, že je napojená na agropotravinársky koncern MHP, patriaci jednému z najbohatších Ukrajincov Jurijovi Kosiukovi.

Z Ukrajiny sa nemôže na Slovensko transportovať živá hydina, tak dovážajú zabitú a tú na Slovensku iba prebaľujú. Krajina pôvodu je označená ako Ukrajina, takže všetko je legálne. Firma je dokonca členom Únie hydínarov Slovenska.

■ ROZHODUJE CENA

Riaditeľ Únie hydínarov Slovenska Daniel Molnár pre Slovenské národné noviny potvrdil, že v minulom roku sa na Slovensko doviezlo hydínové mäso v celkovej hodnote 206 miliónov eur, pričom vývoz dosiahol hodnotu iba 90,5 milióna eura.

„Preto už dlhodobo vysoké záporné saldo zahraničného obchodu výrazne narástlo a v minulom roku dosiahlo mínus 115,5 milióna eura.“ Podľa údajov Únie hydínarov Slovenska

na Slovensko bolo v roku 2022 dovezených 79 532 ton hydínového mäsa, do zahraničia sa vyviezlo iba 29 131 ton, takže dovoz hydínového mäsa na územie SR bol vyšší o 50 401 ton ako vývoz.

Bohužiaľ, spotrebiteľ aj vzhľadom na slabú kúpyschopnosť obyvateľstva sa skôr orientuje najmä podľa ceny a ignoruje aj škandály s kvalitou dovezeného mäsa. Cenu uprednostňuje pred kvalitou až osemdesiat percent spotrebiteľov. Daniel Molnár vidí východisko vo vykonávaní dôsledných kontrol dovážaného hydínového mäsa a zamedzení dovozu nekvalitného mäsa na náš trh.

„Ďalej treba zmeniť legislatívu o označovaní pôvodu hydínového mäsa, aby bola krajina pôvodu označená na hornej etikete výrobku a výrazným písmom, aby to spotrebiteľ ľahko našiel, prípadne zjednotenie označovania pôvodu na všetkých mäsových výrobkoch, dlhodobo viesť spotrebiteľa k spotrebe kvalitných, zdravých a čerstvých slovenských potravín a vyčleniť dostatok finančných prostriedkov na podporu sektora chovu a spracovania hydiny rovnako ako je to v ostatných okolitých krajinách,“ konštatuje.

■ SEBESTAČNOSŤ KLESÁ

Únia hydínarov Slovenska varuje, že ak sa neprijmú účinné a dlhodobo platné opatrenia na ochranu a podporu domáceho hydínového mäsa a vajec, produkcia živej jatočnej hydiny a hydínového mäsa na Slovensku bude naďalej klesať a sebestačnosť sa môže dostať na úroveň pod štyridsať percent.

Možno o pár rokov uvidíme slovenské národné plemená, ako je slepka Oravka, Suchovska hus alebo holub Slovenský hrvoliak, ktorého choval kedysi vo veľkom počte aj myjavský primáš Samko Dudík, už len na dedinských dvoroch alebo v zoológických záhradách.

NA OKRAJ

Ratingová agentúra je spoločnosť, ktorá pridáva ratingové hodnotenie štátu, samosprávnym orgánom a ostatným spoločnostiam o ich schopnosti splácať úvery. Ich hodnotenie je vo forme kódov, ktorými sú jedna až tri prvé štyri písmená abecedy so znamienkom plus alebo mínus so stabilným alebo negatívnym výhľadom. Zoznam registrovaných certifikovaných ratingových agentúr vedie Úradný vestník EÚ, z ktorých Standard, Moody a Fitch patria medzi najznámejšie na svete a s ktorými spolupracuje aj slovenská vláda. Funkčnou náplňou ratingovej agentúry je hodnotiť schopnosť dlžníka splácať záväzky voči veriteľovi podľa vopred dohodnutých podmienok, čo má vplyv na výšku úrokovej sadzby úveru či emitovaného štátneho dlhopisu. Rating sa vždy posudzuje vo vzťahu k objemu HDP, ako aj deficitu verejných financií a verejného dlhu k HDP.

Klesáme v ratingu

V polovici leta udelila ratingová agentúra Fitch Spojeným štátom zhoršený rating z doterajšieho najvyššieho stupňa AAA na AA+ ako dôsledok narastajúceho zadlženia USA. Existuje vyššie riziko schopnosti americkej vlády dlhy riadne splácať. Finančný trh a americká ministerka financií Janet Yllénová mohli tušit, že každoročné handrkovanie v Kongrese okolo zvyšovania dlhového stropu neostane bez povšimnutia ratingu, čo sa napokon aj stalo. Americký dlh dosahuje vyše tridsať biliónov dolárov, čo je viac ako sto percent hrubého domáceho produktu. Napokon niečo podobné sa stalo aj v roku 2011, keď americký dlhový strop sa dostal až do patovej situácie, na ktorý reagovala ratingová agentúra Standard znížením ratingu. Aký bude mať znížený rating vplyv na americké akciové trhy či výnosy ich štátnych dlhopisov, nebudeme špekulovať. Určite však dochádza k poklesu dôveryhodnosti fiškálnej politiky americkej vlády, čo môže byť dôvod, prečo avizované zvyšovanie úrokovej sadzby jej centrálny banky je pozastavené.

Zhoršený rating spomínaným kódom je stále vyšší ako slovenský, ktorý bol naposledy A+ od viacerých ratingových agentúr, pričom väčšina z nich tvrdí, že s negatívnym výhľadom z viacerých dôvodov. Problémom sú podľa nich tohtoročné predčasné parlamentné voľby. Od víťaza sa očakáva rozdielny prístup k potrebám fiškálnej konsolidácie, k vojne na Ukrajine, ako aj k spôsobu riešenia energetickej krízy. Priebežné hospodárske údaje za tento rok potvrdzujú výrazný nárast deficitu verejných financií k HDP ako dôsledok inflačnej špirály spôsobenej výdavkami vlády na indexované dôchodky, sociálne dávky, platy štátnych a verejných zamestnancov, ako aj dotácie na ceny energií pre domácnosti. Slovenská ekonomika si nemôže dovoliť ignorovať výšku tohtoročného rozpočtového deficitu, keďže požíčavanie na jeho krytie emitovaním štátnych dlhopisov už atakuje hranicu štyroch percent, čo je niekoľkonásobne vyššie ako pred covidom, keď sme si dokázali požiť v niektorých prípadoch aj za mínusové úroky.

Róbert HÖLCZ

Vo všetkých troch pilieroch dôchodkového systému nastali zmeny Čo prináša novela zákona o sociálnom zabezpečení

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

S účinnosťou od januára 2023 bola schválená novela zákona o sociálnom zabezpečení, ktorá prináša celý rad zmien vo všetkých troch pilieroch dôchodkového systému. Podstatné zmeny zasiahli aj do druhého dôchodkového piliera, ktorý funguje od 1. 1. 2005. Do dnešného dňa však prešiel celým radom zmien týkajúcich sa najmä podmienok vstupu či foriem sporenia, ako aj podmienok dedenia usporých peňazí, o čom by mali byť účastníci tohto piliera pravidelne informovaní od ich dôchodcovských správocovských spoločností.

Pre poriadok si pripomeňme, že z hrubej mzdy sa na potreby dôchodkového zabezpečenia odvádza do Sociálnej poisťovne osemnásť percent. Z nich sa do druhého piliera odvádzali za rok 2022 príspevky vo výške 5,5 percenta. V rokoch 2023 – 2024 sa neodvedie nič, potom od roka 2025 sa odvod každoročne zvýši o 0,25 percenta, a to až do výšky šesť percent v roku 2027.

FINANČNÝ SERVIS

Keďže doteraz väčšina Slovákov sporila v dlhopisovom fonde, bolo zhodnotenie ich prostriedkov menej ako 1,5-percentné s dosahom na výšku budúcej penzie z tohto piliera. Novela zákona počíta s tým, že úspory z tohto fondu sa sporiteľom mladším ako päťdesiatštyri rokov presunú do roka 2025 do indexového fondu. Kto s presunom nesúhlasil, musel to do konca mája 2023 ohlásiť dôchodcovskej správocovskej spoločnosti.

■ DO PILIERA AUTOMATICKY

Najdôležitejšou zmenou je, že do druhého piliera sa bude vstupovať automaticky s úsporami v indexovom fonde. V tejto súvislosti treba povedať, že účasť v tomto pilieri nebude povinná. Sporiteľ bude mať možnosť do dvoch rokov z tohto systému vystúpiť. Pokiaľ ide o výber dôchodcovskej správocovskej spoločnosti, po šiestich

mesiacoch Sociálna poisťovňa túto spoločnosť sporiteľovi vyberie sama.

V novelizovanom zákone sa v tomto pilieri stretávame s pojmom „Predvolená investičná stratégia“. Rozumie sa tým pomer rozloženia úspor v indexovom a tiež v dlhopisovom fonde, z ktorých prvý je negarantovaný a druhý garantovaný. Stratégia bude závisieť od veku sporiteľa. Do veku päťdesiatich rokov majú byť všetky úspory v indexovom fonde, neskôr sa s pribúdajúcim vekom budú znižovať.

Druhý dôchodkový pilier bol zavedený najmä preto, aby dôchodca poberal dôchodok z viacerých zdrojov tak, aby súčet z nich bol vyšší ako len z prvého piliera. To sa však doteraz nepodarilo. Prečo? Miera zhodnocovania investovaných peňazí na kapitálovom trhu závisí najmä od menovej politiky centrálny banky. Pred desiatimi rokmi sa vtedajšia vláda rozhodla presunúť úspory budúcich dôchodcov z negarantovaných akciových fondov do garantovaných dlhopisových fondov, ktorých zhodnocovanie

bolo nižšie ako v akciových fondoch. V rámci kvantitatívneho uvoľňovania znižovala ECB svoje úrokové sadzby a zaplavila trh obrovským množstvom lacných peňazí, ktorých dôsledkom bolo nielen zdražovanie nehnuteľností, ale aj „nafúknuť“ akciových indexov pri súčasnom poklese emitovaných štátnych dlhopisov. Výsledkom bolo, že sporiteľom v dlhopisových fondoch sa úspory nezhodnocovali, a preto rozhodnutím minulej vlády došlo v rámci spomínanej novely zákona o sociálnom zabezpečení k zavedeniu indexovej stratégie. V nej dochádza k postupnému presunu miliardy peňazí z dlhopisových do akciových fondov. Predvolená investičná stratégia teda počíta, že do veku päťdesiatich rokov sporiteľa budú jeho úspory v indexovom fonde a potom sa budú postupne presúvať do dlhopisového fondu vo výške štyri percentá ročne, kým neklesnú na nulu alebo kým sporiteľ nepožiadá o penziu. Ako sa však zhodnotia úspory sporiteľov v dlhopisovom fonde, bude závisieť od menovej politiky ECB. Ak sa bude menová politika sprisňovať, pod čím sa rozumejú vyššie úrokové sadzby, dlhopisové fondy budú nielen bezpečnejšie, ale aj ich zhodnocovanie bude vyššie.

■ VYPLÁCANIE DŮCHODKU

Novela zákona o sociálnom zabezpečení ruší od januára 2023 poplatky za vedenie účtu a výkonnosťnú odmenu za zhodnotenie. Platí sa bude len ročný poplatok za správu účtov vo výške 0,45 percenta z objemu majetku. Od 1. januára 2024 bude výplata dôchodku z tohto piliera pozostávať z dvoch častí – ako programový výber dlhodoby, z ktorého sa vyplatí polovica nasporenej sumy, a doživotný dôchodok, ktorý sa bude vyplácať mesačne z účtu životnej poisťovne, do ktorej dôchodcovská správocovská spoločnosť prevedie druhú polovicu nasporenej sumy. Doteraz vyplácaný dočasný dôchodok poisťovní ako jedna z foriem dôchodku už nebude v ponuke dôchodkov z tohto piliera.

Profesor Ivan LALUHA exkluzívne o 55. výročí udalostí roka 1968

Prečo nás vlastne okupovali spojenci z Varšavského paktu

Zhovárал sa Dušan D. KERNÝ – Foto: SNN, archív

Jeden z posledných svedkov, tiež účastníkov, ale najmä aktívnych a rešpektovaných historikov, autor súhrnnej encyklopedickej práce k vlaňajšej storočnici Alexandra Dubčeka, profesor Ivan LALUHA (* 1932) poskytol Slovenským národným novinám rozhovor o udalostiach, ktoré sú aj po vyše polstoročí páličivou témou pri hľadaní odpovedí na príčiny invázie štvrtmilionovej armády do Česko-Slovenska a následnej dvadsaťročnej okupácie.

• Má nám dnes táto minulosť čo povedať?

Nesústreďujme sa len na ten jeden dramatický deň vpádu armád piatich štátov, ale na príčiny, aké bolo pozadie tejto nevyprovokovanej agresie priechajúcej sa medzinárodnému právu a princípom OSN. V apríli 1968 som uverejnil rozsiahlu štúdiu Národ, demokracia, suverénita, v nej okrem iného uvádzam, že výšku politikov, ale aj výšku národa treba posudzovať podľa toho, ako správne vedia možnosti usmerniť a využiť na obrodu národa, demokracie a suverenity republiky. Ak sa tak nestane, prežijeme nové obdobie depresie, pasivity a regresu. Myslím si, že to platí aj dnes. Vtedy som tiež povedal, že každý národ má takú vládu, akú si zaslúži, a náš národ si za svoju trpkú minulosť zaslúži svoju vlastnú slovenskú kultivovanú vládu. Myslím si, že to stále platí. Treba sa sústreďiť na to, ako hlasovať, koho vybrať, komu dať hlas, ako vytvoriť voľbami podmienky na takú vládu, ktorá aspoň v značnej časti naplní to hlavné, rozhodujúce pre občana, pre jeho spokojnosť. V tomto je onen rok '68 posolstvom aj pre dnešok.

• Prečo treba objasňovať príčiny?

Lebo je to poučením, ako sa politicky i morálne riešila vtedajšia kríza. Československo v šesťdesiatych rokoch minulého storočia očividne zaostávalo za vývojom v Európe. Pritom predtým patrilo medzi špičkové štáty. Po roku 1945 otrocky preberalo cudzí sovietsky model. Ten samotní Sovieti podrobili združujúcej kritike v polovici päťdesiatych rokov, ale ďalej sa nedostali. Na rozdiel od nás. Už od roku 1963 sa začína proces Bratislavské predjarie. Vyvrcholilo to po politických zmenách v apríli 1968 programom zameraným na nápravu krízového stavu. Cieľom bol humanizmus a spoločenská aktivita. O to išlo. Dať sa dovedna a spoločne riešiť krízu. To platí aj dnes.

Československý program prekonal hlavnú tézu Manifestu komunistickej strany o triednom boji. Dubček

presadzoval, že treba skončiť s tézou o triednom boji, teda aj boji proti triednym nepriateľom, treba postaviť rozvoj spoločnosti na novom všeludovom princípe. Teda išlo o nové spoločenské usporiadanie. Bol to na tie časy unikátny program aj v európskych súvislostiach. Išlo o nový model usporiadania spoločnosti, utváranie priestoru pre každ-

Oteplenie spoločenskej atmosféry, ktoré prichádzalo s tzv. Pražskou jarou, prišlo aj takéto predtým nevidané stretnutie a rozhovory.

dého človeka pri jeho seberealizácii. Teda od triedneho k všeludskému, humanistickému modelu spoločnosti. Náš model novej spoločnosti sa nestotožňoval vonkoncom so sovietskym. Je slabé slovo povedať, že Moskve sa nepáčilo.

• Akčný program sa opieral o vedeckú analýzu stočlenného kolektívu, známou pod názvom Civilizácia na rázcestí...

Áno, rok 1968 má dva polčasy – prvých osem mesiacov to boli reformy, potom to bolo potlačanie všetkého reformného. Dnes pri 55. výročí dávame dôraz na okupáciu, ale mali by sme sa sústreďiť na to, prečo nás vlastne prišli okupovať. Bolo to preto, že tu vznikla atmosféra spoločenskej podpory na uskutočnenie

Akčného programu. Bola to prebudovaná spoločnosť.

• Vo svojej knihe, ktorá vyšla vlni pod názvom Dubček, pripomínaš, že až v roku 1968 bol prepustený z väzenia neskorší kardiológ Korec...

A nielen on, ale tisíce ďalších sa dostali na slobodu a boli rehabilito-

vaní. Bola zrušená cenzúra... Boli to zásadné zmeny...

• Aké boli medzinárodné súvislosti?

V Európe boli prudké nepokoje, v Paríži sa stavali barikády, masy študentov demonštrovali vo Francúzsku, USA boli naplno zaneprázdnené vojnou vo Vietname. Proti tejto vojne sa búrila nielen svetová, ale aj americká verejnosť, mládež, v tom roku zastrelili v USA nielen ministra vlády Roberta Kennedyho, ale zavraždili aj bojovníka za ľudské práva Martina Luthera Kinga. Sovieti mali tiež značné problémy.

Československý program, zameraný na rozvoj civilizačných hodnôt, bol vo vtedajšej Európe ojedinelý. Preto keď sme čelili prudkému odporu

Profesor Ivan LALUHA

Moskvy, nemohli sme, a napokon nebolo kde, hľadať podporu na Západe. Sovieti sa preto rozhodli pre vojenský zákrok. Vopred informovali prezidenta USA klamstvom, že vojská vstúpia do Československa na žiadosť československej vlády a len čo sa situácia normalizuje, budú stiahnuté. Prezident USA mal dve podmienky – aby neboli poškodené záujmy občanov USA a neboli použité jadrové zbrane. Potom naliel sovietskemu veľvyslancovi pohár whisky, zotrvali ešte asi pol hodinu v rozhovore na úplne iný tému. Prezident Johnson potom odišiel tráviť víkend na svoj texaský ranč...

• Čo chcel dubčekovský program presadiť vo vzťahoch Čechov a Slovákov?

Alexander Dubček pri predstavení Akčného programu doslova uvádza, že treba pripraviť federatívnu úpravu vzťahov. To sa včlenilo do Akčného programu a vznikla komisia vlády. Potom prichádza éra Gustáva Husáka ako podpredsedu vlády. Dubček bol politický iniciátor návratu k myšlienke federatívneho usporiadania československého štátu. Vtedy okrem iného vyhlásil, že my nepôjdeme cestou, ako sa to dialo v roku 1956 v Budapešti či v poľskej Poznani, nepôjdeme na barikády, ale budeme postupovať evolučne.

• Teda NIE barikádám, ÁNO reformám.

A to podporovala drvivá väčšina obyvateľstva tak v Čechách a Morave, ako aj na Slovensku. Pokiaľ ide o hlavnú politickú stranu – komunistickú, až štyridsaťtri percent členov vstúpilo do strany po moskovskom XX. zjazde. Ten odsúdil neľudský kult osobnosti. Teda bola tu široká podpora zmenám. Dubček propagoval sociálne spravodlivú spoločnosť.

Potom sa ujal termín socializmus s ľudskou tvárou. Program bol unikátny a podnetný aj pre európsku ľavicu vôbec, na programe nebola privatizácia či konzumná spoločnosť. Ako poslanec Federálneho zhromaždenia som vypočul prejav britskej premiérky Margaret Thatcherovej, ospravedlnila sa, že Československo nechali osamotené tak ako pred druhou svetovou vojnou v Mníchove. Taký bol vzťah Západu. Naša programová vízia nevyhovovala ani Moskve, ale vtedy nevyhovovala ani Washingtonu.

• Teraz po päťdesiatich piatich rokoch vidno, že tie problémy sa vracajú...

Ale v oveľa väčších, ba až katastrofických podobách, napríklad pokiaľ ide o ekológiu. Volá to po zmene. Zmena určite príde. Musí nastať. Lenže bude mať inú podobu, ako to bolo v roku 1968. Bohužiaľ, boli sme vtedy malou krajinou, ktorá sa nedokázala sama ochrániť. Majú pravdu tí na Západe, ktorí hovoria, že Dubček začal so zmenami a Gorbačov – pravda oneskorene, s odstupom dvoch desaťročí – pokračoval. Dubček bol prvý, ktorý povedal, a tak aj konal, že treba nový, iný spoločenský systém.

Chcel by som zdôrazniť, že to všetko, čo robil Alexander Dubček, prospievalo aj Matici slovenskej, preto ho Matica menovala svojim čestným členom. Nový obrodný zákon o Matici slovenskej začal platiť od augusta 1968. Matica ožila, ukázala obrovskú, mohutnú príťažlivosť národnej myšlienky aj dnes takú potrebnú. Mnohí matičiari boli potom postihnutí.

• Rok 1968 nebol len rachot tankov.

V štrnástich štátoch sveta je dvadsaťdva pamätníkov Dubčekovi, naposledy pribudla busta v Európskom parlamente. Je to ocenenie za demokratický prínos a zánik totality.

• Je už všetko o roku 1968 povedané?

Azda najviac sa dodnes ešte skrýva v moskovských archívoch, najmä o osobnej zodpovednosti. Podľa neskorších svedectiev, pokiaľ viem, napríklad samotný Brežnev tvrdil, že to nebol on, kto presadzoval vojenský zákrok a rozhodol o ňom. Ako keby sa chcel vyviníť. Ale potom to mohla byť len oná, v roku 1968 silná vojenská loby maršalov. Poznať podrobné ten vtedajší mechanizmus rozhodovania v Kremli by bolo zrejme aj vzhľadom na dnešné udalosti pre nás poučné.

Ani po vyše pol storočí nevybledli spomienky z konca augusta 1968

Podakovanie všetkým, čo prejavili spolupatričnosť

Ivan BROŽÍK – Foto: internet

Myšlienka na nich sa vracia každé leto. Spomienka z konca tretieho augustového týždňa. To ráno bolo v kempingu v Rumunskom Costinesti pri Čiernom mori akési divné. V spomienkach vtedy desaťročného chlapca zostali na celý život obrazy hlúčikov turistov, Čechov i Slovákov.

Čo skupinka to „tranzistorák“ a čo „tranzistorák“ to na dlhých vlnách prichádzali správy z domova. Až do ôsmej ráno, čo bolo vlastne do deviatej tamojšieho času. Vysielanie z riadnych vysielacích pracovísk bolo prerušené zásahom sovietskych vojakov. Odmlika trvala len tridsať minút, vo vysielaní pokračovalo iné štúdio, ešte stále však z budovy rozhlasu na Vínohradoch v Prahe. Od 22. augusta sa vysielacie pracoviská striedali, vysielanie riadilo vedenie roz-

hlasu (Zdeněk Hejzlar, Igor Kratochvíl, Karel Lánsky) z budovy Státního nakladatelství technické literatury v Spálenéj ulici, funkciu prepájacieho pracoviska medzi improvizovanými štúdiami zabezpečovalo „Pracovisko P“ v Prahe v utajovanom vojenskom objekte. Neskôr ho nahradili štúdiá v Karlíne a v Opletalovej ulici. To už sa kemping vyprázdňoval. Mnohé škodovky, trabynty a wartburgy nabrali smer na Juhosláviu, skupina niekoľkých rodín smerovala k rumunsko-maďarským hraniciam domov na Slovensko. Via Arad až na hraničný priebeh Nadlac/Nagylak. Na každej prestávke sa počúvalo rádio, z ktorého zašumené, strácajúce sa hlasy informovali aj o uzavretí hraníc Československa. Niekoľko áut z Bratislavy, Dunajskej Stredy a Galanty stálo v dedinke Nadlac na

rumunskej strane. Asi polovica jej obyvateľov boli a dodnes sú etnickí Slováci. Bližila sa noc a starosta dedinky zariadoval ubytovanie v slovenských rodinách. Malú auto-kolónu dočasných bezdomovcov z Československa prijímali domáci s láskou a začali ponúkať všetko, čo mali. Niekdže sa varil kotol paradajkovej polievky, v inom dome gaz-

BESEDNICA

diná uvarila vari aj tridsať vajec na tvrdo a ponúkala ich s doma pečeným chlebom. Nadlac otvoril náruč, svoje biedne a chudobné gazdovstvo, ponúkol jedlo, prístrešie. Slováci tam boli medzi Slováckmi naozaj ako doma a vitani boli rovnako aj Česi. Na druhé ráno prišla od starostu správa, že Maďari púšťajú Slovákov domov cez priebeh Med-

vedov. Bolo to z Nadlacu nejakých štyristo kilometrov, ale vtedy to bola celodenná jazda. „Nie, do Bratislavy sa na noc nepúšťajte, strieľa sa tam,“ varovali domáci v dedinke pri Galante a zas ponúkali všetko, čo potrebujú rodiny s malými deťmi na cestách vrátane prespania v ich domovoch. Cesta z Costinesti do Bratislavy tak trvala celých päť dní. Dramatická cesta domov do okupovaného Československa, na Slovensko, do Bratislavy. Cesta, na ktorú sa celý život nedá zabudnúť. Tak ako sa nedá zabudnúť na

veľké srdcia Slovákov v Nadlacu či Maďarov na južnom Slovensku. Agresia, nečakaná, nepochopiteľná a rovnako tak nezmyselná, ich spojila do jednej veľkej rodiny. Nedá sa zabudnúť ani päťdesiatpäť rokov PO. Zlé už vyšumelo, pamäť je záračná, zostalo iba to dobré, čo v ľuďoch je, keď treba pomáhať. A byť ľuďmi. A zostal nikdy neslabnúci pocit vďaka ľuďom, ktorých nikto nepoznal, nepamätá si ich mená ani adresy, „iba“ ich skutky. Mnohí z nich už určite nežijú, ale prežila ich naveky ich ľudskosť.

To bol krátky príbeh z pamäti desaťročného chlapca spred vyše polstoročia. Fragment okupácie, o ktorom sa možno hovorilo v iných geografických súvislostiach, z iných obcí, ktorý bol o iných ľuďoch. Naším vtedy pomáhali všetci a všade. Pomáhali „svojím“. To je naozaj, žiaľ, asi ten menej známy odkaz okupácie v roku 1968. Nebol o politike, nikto ju vtedy neriešil, vtedy sa riešili osudy ľudí. Dnes je to, žiaľ, úplne naopak. Ľudia nikoho, najmä mienkotvorné médiá, nezaujímajú. Politizuje sa odušu. Človek sa stratil. A ľudskosť mizne. Vďaka za tú, čo bola!

OROL TATRANSKÝ

Vydávaný Ľudovítom Štúrom od 1. augusta 1845 do 30. júna 1846
Príloha Slovenských národných novín pre mladú literatúru, umenie a spoločnosť

bezplatné

9

2023

Zdroje obrázkov: Pixabay, autori príspevkov

ČÍTANIE/NEČÍTANIE KRÁŠNEJ LITERATÚRY V OČIACH MLADÝCH DUŠÍ

JÚLIUS LOMENČÍK

Deviaty mesiac v roku naznačuje, vyjadrené veršom básnika Petra Mišáka, že „chýli sa k jeseni“ a „september ju zláti / to už nie je leto / to len jeho odraz...“. A práve v tomto čase sa už pravidelne v našich končinách opakuje známy rituál – otvárajú sa brány základných a stredných škôl. V bežnom povedomí sa škola neraz pokladá za inštitúciu, ktorej hlavnou úlohou je žiakov „naučiť“, t. j. racionálnym poznaním sveta a jeho zákonitostí pripraviť ich na úspešné uplatnenie sa v spoločenskom živote.

Nielen moja takmer štyridaťročná pedagogická skúsenosť, ale aj všeobecne spoločenská situácia naznačujú, že vzdeláť človeka je relatívne ľahšia úloha ako ho dobre vychovať, aby bol, parafrázujúc básnika Štefana Žáryho, „iba Človek“ s Kostrovým doplnením „to stačí“. Preto škola by nemala podceňovať výchovný aspekt. Treba si však uvedomiť, že človek je, povedané s Dostojevským, „tajomstvom“ a preniknúť do hĺbok jeho duše (aj tej študentskej) je neuveriteľne ťažké. Vštepovať skutočné hodnoty preverené časom prostredníctvom jednotlivých generácií Slovákov a Sloveniek môže výrazným spôsobom napomôcť čítanie hodnotných umeleckých literárnych diel prostredníctvom literárnej výchovy.

Naznačená skutočnosť je vo všeobecnosti jasná a známa. Oveľa ťažšie je v súčasných podmienkach mobilov, tabletov, počítačov a neustáleho „hojdania svojho vedomia na sociálnych sieťach“ priviesť dospievajúcich mládencov a dievčiny k čítaniu, ale i tvorivému písaniu. Bez čítania literárnych diel výučba literárnej výchovy totiž stráca svoj význam. Približovateľným spôsobom len sprostredkovane (čo sa stále ešte niekde viac, niekde menej uplatňuje) totiž stráca svoj výchovný i estetický účinok. Pritom na otázky, ktoré mladému človeku ostávajú v oblasti vzájomných vzťahov medzi ľuďmi v každodennom živote nevyriešené, neraz dávajú odpoveď práve hrdinovia kníh. Myšlienky, ktoré len nerád prezrádza a prediskutováva s inými, stretáva práve v knižke.

Čítanie nie je len aktom poznania a porozumenia rozličných súvislostí. Predpokladá aj pripravenosť a spoločenské, spolumyslenie, spoluprežívanie a vedie k hlbšej účasti

čitateľa s konaním postáv. Kto číta, stretáva sa/vedie dialóg so svojím spisovateľovým pohľadom na život, ktorý umelecky stvárnjuje. Aby sa takéto stretnutia stali samozrejmi, žiada sa vzdelávacie a výchovný účinok čitateľských zážitkov vedieť tvorivo hľadať a v hľadaní rozmyšľať v podmienkach plurality a slobodného myslenia.

Čím by mala byť umelecká literatúra v osidlach školských štandardov? Predovšetkým priestorom, v ktorom má tendenciu preukázať chápanému mladému čitateľovi cez svoj vnútorný svet naučiť ho poznávať a chápať človeka ako bytosť prírodnú, sociálnu a duchovnú vo vzájomnej dialektickej trojedinosti. K tomu môže výrazným spôsobom napomôcť živé slovo sčítaného učiteľa a aktívneho čitateľa. Učiteľa, ktorý umožní mladým ľuďom okrem predpísaných diel čítať aj knihy podľa ich záujmu a hlavne s nimi diskutovať bez rôznych zákazov, príkazov alebo vytvárania interpretačných schém. Hľadať v texte človeka, ktorý sa vie primerane prihovoriť dospievajúcim problémami bytostne sa dotýkajúcich aj ich duši.

Takto záujem žiakov vyplýva z vyhľadávania vzorov pre vlastné myslenie a konanie, ako aj z ich emocionálneho zaujatia citmi ľúbosti. A práve tejto tematike sa žiada venovať zvláštnu pozornosť, pretože sa na nej príživuje menejcenný literárny brak.

Preto sa vo výučbe literatúry žiada niekedy prihliadnuť aj k etickým momentom. Veď literárne dielo by malo vplývať na človeka, aby ho robilo lepším, citovnejším a citlivejším. Z praxe sa vie, že žiaci obľubujú dielo Peter a Lucia od Romaina Rollanda. A tu je potrebné si položiť otázku, čo ich v diele vzrušuje/oslovuje. Myslím, že tragická láska mladých ľudí, ktorí sa stali nevinými obeťami strašnej vojny. Učiteľovou snahou by preto malo byť, aby sa dospievajúci tínedžeri zamýšľali nad posolstvom diela, aby ich v dobrom slova zmysle provokovalo k zdravej nespokojnosti nad sebou, ale i nad tým, čo má v živote určitý zmysel, jednoducho aby predovšetkým tvorivo rozmyšľali.

Čítanie umeleckej literatúry je potom veľakrát už len krôčikom k vlastnej tvorivej literárnej výpovedi – básnickej alebo prozaickej. A pre jej prezentáciu ponúka Orol tatranský mladým tvorcom svoj priestor. Je to šanca využiť ho a ísť „s kožou na trh“ a viesť zmysluplný dialóg vzájomnej medziľudskej komunikácie.

Július LOMENČÍK

HRA DVOJOBRAZU

V každodennej hre
stretávajú sa
sme hercami i hráčmi
v zajatí ne/schopnosti
otvoriť oponu
a hraním spustiť
most porozumenia
do priestoru napätia.
V jeho rozpätí
stojíme v zrkadle
nemej úcty
pred rozumom, telom a dušou
vzájomného hľadania (sa)
v ob/d/raze druhého...

Filmár, spisovateľ a hudobník Peter Krištúfek

(23. 6. 1973 – 23. 4. 2018)

PETER CABADAJ

Ako dokumentarista nakrútil vyše dvadsať filmových titulov (*Doživotie*, 1996; *Mím v maske človeka*, 1997; *Noci na Slnku*, 1998; *H ako heroin*, 1999; ... a *Boh stvoril ženu*, 2000; *Budmerice – tajomný ostrov spisovateľov*, 2006; *Neviditeľný nepriateľ*, 2011 a iné). Bezpochyby najväčší ohlas vyvolala dlhometrážna snímka *Momentky* o životnom príbehu a tvorbe legendárneho hudobníka, skladateľa, speváka, textára, dramaturga, scenáristu a režiséra Deža Ursinyho. Premiéru mala v roku 2008 na Medzinárodnom filmovom festivale Bratislava, uvedená bola aj na Medzinárodnom filmovom festivale v Karlových Varoch (2009). Za televíznu snímku *Dlhá krátka noc* získal Krištúfek cenu Igric a prémie na festivale Art Film Fest 2004, kooperoval tiež na realizácii unikátneho poviedkového filmu *Slovensko 2.0*, ktorý bol nakrútený pri príležitosti dvadsiateho jubilea vzniku republiky. Bohaté filmárske skúsenosti tvorca plnohodnotne zúročil pri režirovaní televíznych

Začiatkom leta uplynulo päťdesiat rokov od narodenia jednej z najtalentovanejších i najvšestrannejších umeleckých osobností svojej generácie filmového a televízneho režiséra a scenáristu, hudobníka, autora poviedok, noviel a románov Petra Krištúfka. Bratislavský rodák mal po skončení gymnázia v úmysle študovať prírodné vedy. Napokon ale – zrejme aj pod vplyvom matky, uznávanej scenáristky a dramaturgičky Zory Krištúfkovej – uprednostnil kumšt a absolvoval filmovú a televíznu réžiu na Vysokej škole múzických umení v Bratislave.

relácií o literatúre a umení – 900 sekúnd o knihách, *Silná káva*, *Literárne oko*, *Umenie 05*, *Umenie 06*...

Podľa vlastného scenára nakrútil Krištúfek celovečerný hraný film *Viditeľný svet* (2011) v hlavnej úlohe s Ivanom Trojanom. Známy český herec majstrovsky stvárnil muža (voyeura) pozorujúceho z okna mladú rodinu, do ktorej sa za každú cenu snažil postupne preniknúť. Dlhometrážna snímka vzbudila tak svojou témou, ako i jej zobrazením veľký záujem na renomovanom filmovom festivale v Karlových Varoch.

Súčasnne s nakrúcaním filmov a televíznych relácií sa Peter Krištúfek intenzívne venoval literárnej činnosti. Bol trojnásobným finalistom súťaže Poviedka a dvojnásobným finalistom súťaže Anasoft litera, svoje umelecké texty zverejňoval v rozhlase, zborníkoch, časopisoch i denníkoch na Slovensku aj v Čechách (Knižná revue, Revue Labyrint, RAK, Romboid, Vlna, Pravda, SME a inde). Knižne debutoval zbierkou poviedok *Nepresné miesto* (2002), za ktorú mu udelili prémie Ceny Ivana Kraska a Prémium Literárneho fondu SR. Okom kamery tvorca dychtivo pozoruje okolitý svet a cez prítomnosť vidí do minulosti i budúcnosti. Životy vzdialené od seba stovky kilometrov a storočí pospájal lepidlom nepravdepodobnosti a prelepil páskou pokúšenia.

Časom vyšli Krištúfkovi knihy próz *Volným okom* (2004), *Hviezda vystrihnutého záberu* (2005), *Rota pomalého nasadenia* (spolu s Dadom Nagyom, 2006), *Mimo času* (2009), *Blíženci a protinožci* (2010), *Ema a smrťhlav* (2014), *Morytáty* (2020)... Charakterizuje ich invenčná poetika s funkčným, harmonickým uplatnením princípu záhadnosti a mozaikovitosti. Osobitný rozmer predstavuje autorova bezbrehá imaginácia umocnená jeho erudíciou, rozhradenosťou a znalosťou ľudskej psychiky. „V mojich poviedkach sa rozhodne veľa deja odohráva vo vizuálnej rovine, v „strihoch“, skúmaní detailov“ – uviedol na margo časti svojich literárnych diel Peter Krištúfek a pokračoval: „Celkovo však otázku miery filmového videnia a iných vecí pri písaní neriešim. Od svojich poviedok nemám a nechcem mať odstup. Nemôžem byť vo vnútri aj vonku zároveň. Určite ma ovplyvňuje množstvo vecí, ktoré mám rád. Minimalistická hudba, obrazy Hieronyma Boscha, stredoveké videnie sveta, psychológia a psychiatria, filmy Petra Greenaway...“

Románová tvorba Petra Krištúfka zahŕňa opusy *Šepkár* (2008 – nominovaný za Slovensko na Cenu európskej knihy; úryvok z neho bol publikovaný v americkej antológii Best European fiction, 2010), *Dom hluchého* (2012 – vyšiel vo viacerých cudzích jazykoch), *Atlas zabúdania* (2014) a *Telá* (2016). Zhodne s Pavlom Rankovom možno konštatovať, že dynamické rozprávanie v spisovateľových prozaických textoch sa podobá tempu striedania krátkych sekvencií v dramatickom či akčnom filme.

Každá epizóda je pútavá, v najlepšom zmysle slova „pôsobivo vykonštruovaná“ – aj s akcentom na vizuálnu a akustickú stránku. Nenápadným udalostiam a výsekom každodenného ľudského života tvorca prikladá hlbší zmysel a významový kontext, ozvláštňuje ich mysterióznosťou. Aktérmi deja sú zväčša čudáci a blázni, individua s bizarnými zvykmi, záľubami a obavami. Konštruujú si vlastné reality, aby v nich mohli v samote a izolácii bôľne žiť. Tieto figúrky vyznávajú diametrálne odlišné hodnoty ako bežní ľudia, preto si svoje outsiderstvo ani neuvedomujú. Ich kontakt s okolitým dňom je skôr či neskôr fatálne predurčený na vzájomné nepochopenie, respektíve vyúsťuje až do morbidnej konfrontácie. Spoločným znakom Krištúfkových diel je pestrosť, jednotlivé príbehy sa odohrávajú v atraktívne zobrazenom milieue, napríklad vo sfére médií, reklamy alebo umenia. Kreativný autor „čitateľovi predkladá len jeden z možných variantov skutočnosti, založený na zhode okolností a náhody. Jeho interpretácia sveta vzniká nastavením krivého zrkadla a zaostrením mikroskopu na inak nepostrehnuteľný detail.“

Blízke priateľstvo so spisovateľom, satirikom, výtvarným a literárnym kritikom Kornelom Földvárom vyúsťilo do knižnej biografie, ktorú Krištúfek editorsky pripravil a zostavil na základe záznamov ich spoločných rozhovorov (*Kornel Földvári: O sebe*, 2017).

Všestranný umelec, filmár, literát, člen hudobných skupín EYE a Iné ticho, vášnivý milovník detektívok a mayoviek tragicky zahynul vo veku 44 rokov. Peter Krištúfek bol jednou z obetí zrážky autobusu s nákladným autom na ceste R1 v smere z Banskej Bystrice do Zvolena pri obci Badín.

Výtvarné umenie

Bytostný umelec Erik Binder

PETER CABADAJ

Študoval v ateliéroch grafiky a maľby na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave (pedagógovia Róbert Jančovič, Daniel Fischer) a na Akadémii výtvarných umení v Prahe (Vladimír Kokoř). Už vtedy sa vo sfére kumštu pohyboval ľahko a hravo. Nebola to preňho existenčná záťaž či trápenie, ale radosť z objavovania absurdných alebo smiešnych kontextov našich životov. Pamätníci uvádzajú, že ako študent bol vždy celý rozziarený, keď objavil novú polohu artefaktu, inštalácie, nový námet... Suverénne ovládal takmer všetky médiá od kresby, maľby, asambláže cez realizáciu objektov, inštalácií, environmentov až po prácu s nájdenými vecami, slovom, hudbou, videom a performanciou. Binderova tvorba oscillovala v intenciách neodadaizmu – čerpal z dedičstva avantgárd, ale aj súčasných mestských subkultúr či východných filozofických a duchovných tradícií. Známy bol tiež kooperáciami v umeleckých tandemoch alebo skupinách (Kunst-Fa s Gabikom Binderovou, Binderfresh s Viktorom Frešom a iné). Svoje dielo výtvarník úspešne prezentoval v rámci mnohých individuálnych aj kolektívnych expozícií doma i v zahraničí. V roku 2021 mal veľkú profilovú výstavu v Slovenskej národnej galérii (SNG). Žil, tvoril a trovil v Bratislave, v mestskej časti Karlova Ves.

Zainteresovaní dobre vedia, že Erik Binder z okolitého sveta intenzívne nasával množstvo informácií a podnetov, ktoré zahŕňal do svojich artefaktov a vytváral nimi vlastný, vizuálne, materiálne i myšlienkovito bohatý vesmír. Jedinečný bol prepájaním

„Ako umelec som sa nikdy nesnažil hovoriť primárne o sebe – takéto obnažovanie, čo bolo v móde v umení posledných päť rokov. Baví ma byť skôr anténou, mediátorom signálu, ktorý zachytávam a púšťam ďalej.“ Citované slová povedal v roku 2018 jeden z najoriginálnejších protagonistov strednej generácie slovenských umelcov, výtvarník, performer, tvorca hudobných i audiovizuálnych opusov, básnik Erik Binder (nar. 21. 2. 1974 v Hnúšti). Žiaľbohu, od júna už o ňom hovoríme len v minulom čase...

nekonceptuálnych stratégií s netradičným uplatňovaním materiálov a techník, ktoré nachádzal vďaka seba. Excelentne dokázal povýšiť myšlienky na tvorivú silu, formujúcu aj hmotu. Lákal ho duchovný svet a často hovorieval, že keby nebol umelcom, istotne by bol religionistom. Magické územie spirituálnych ideí a príbehov Bindera hlboko zaujímalo a v určitom zmysle tvorilo fundament autorovho diela. Šéfkurátorka SNG Lucia Gregorová Stach ho nazvala bytostným umelcom, ktorý bol otvorený aj pre sahom mimo teritória výtvarného kumštu. Blízky vzťah prechádzal k mestskej kultúre, skejtbordingu, hudbe, urbánnej poézii, ktorú aj sám písal, rád vkladal do svojich opusov prvky absurdity a nonsensu...

„Niekedy je zmyslom umenia aj vyrušovať,“ uviedol Binder pred dvoma rokmi v interview. „Ako povedala jedna pani v reakcii na moju výstavu v Slovenskej národnej galérii, je to tam nabúchané ako guľomet, ktorý vám vystriela mozog z hlavy. Išla, pozrela si výstavu a keď odchádzala, tak sa cítila lepšie, lebo zabudla na veci, ktoré ju trápili. A to je podľa mňa zmyslom umenia: vyrušiť človeka z autohypnózy svojich problémov a vecí a vystreliť mu mozog z hlavy. Obrazne, samozrejme.“

Platí tvrdenie, že Binderovým artefaktom sa darilo nadväzovať bližší vzťah s publikom. Autor s povestou vynálezcov vo výtvarnom svete zvykol na svojich expozíciách komunikovať s divákmi všetkých vekových kategórií. Veľmi ho interesovali reakcie prítomných ľudí a s humorom navrhoval, aby sa namiesto výrazu divák zaužívalo slovo „vnímať“...

Malý princ (kresba, akrylový sprej, 2008; v zbierkach Slovenskej národnej galérie)

Žirafa (akryl na plátne, 2008 – 2009; v zbierkach Slovenskej národnej galérie)

Hravosť a fascinujúcu nápaditosť bohatého výtvarníkovho diela zachytáva monografia *Erik Binder: Nekonečný príbeh* (2023). Zo stoviek kresieb, ktoré vznikali len tak, akoby mimochodom, no sú neoddeliteľnou súčasťou umelcovej tvorby, vybrala kunsthistorička Alexandra Tamášová 150 opusov. Do knižnej formy ich pretavil špičkový slovenský dizajnér Palo Bálik. Titul vyšiel v limitovanom náklade 250 exemplárov.

Erik Binder, umelec obdivuhodne širokého záberu, mal od roku 2000 takmer päťdesiat individuálnych výstav na Slovensku, v Česku, Srbsku, Holandsku, Taliansku, Rakúsku, Maďarsku, Poľsku, Francúzsku, Švajčiarsku, Nemecku a USA.

Zomrel náhle 9. júna 2023 v Bratislave vo veku 49 rokov následkom dlhodobého ochorenia.

Písanie s abstraktným štetcom uprostred dvoch svetov

Rozhovor s Adelou Kučkovskou

PATRÍCIA GABRIŠOVÁ

Patrícia GABRIŠOVÁ: Čo pre teba znamená poézia?

Adela KUČKOVSKÁ: Poézia je pre mňa náhle otvorenie očí, dverí, šperkovičky, skrátka ten akt, ktorý prináša priam nekončnú inšpiráciu po dočítaní posledného verša. Poézia je pre mňa moje osobné prežívanie, moje boje, všednosti a moje dni. Do veľkej miery je tá moja vizuálna a hmatateľná, často píšem so zatvorenými očami s abstraktným štetcom v ruke, a s túžbou odovzdať ten štetec ďalej môjmu čitateľovi.

Ako sa ti zmenil pohľad na svet po príchode do Dánska, kde aktuálne pôsobíš? Oplyvňuje to aj tvoj spôsob písania?

Môj svet sa stal po príchode do Dánska viac konkrétny, ostrý. Príchod do neznámeho prostredia, a navyše sama, ma naučilo sa vynájsť a prezentovať okoliu svoju ozajstnú podstatu. Taktiež mi to dalo priestor zistiť, že písanie je mojou súčasťou bez ohľadu na to, kde sídlim alebo akými ľuďmi sa obklopujem. Môj spôsob písania aj témy, ktorých sa dotýkam, sa stali viac moje, mala som možnosť stráviť veľa času prepisovaním a úpravou tvorby, a to mi dodalo viac sebavedomia. Vyne-

Adela Kučkovská (2000) vyštudovala podnikanie a inovácie v Dánsku, kde momentálne stále žije. Od dvanástich rokov sa pravidelne zúčastňuje na literárnych súťažiach Literárny Kežmarok, Literárny Zvolen, Poetická Lubovňa a Krídla Ivana Laučíka, ktorých je niekoľkonásobnou laureátkou. Je členkou Spišského literárneho klubu a jej tvorba bola publikovaná v zborníku Spišského literárneho klubu Priúzko v roku 2021.

chaná z rozhovorov (sa zmenou trvalého pobytu) konečne začínam podobať sebe. Veľmi podnetné verše o hľadaní sa-mej seba.

Je písanie priestor, v ktorom nachádzaš svoje pravé ja?

Písanie je pre mňa určite veľmi osobné. Často sa sústreďím na odhalenie mojich citov a emócií v tých pár riadkoch, a je to akási osnova môjho prežívania, ktorú si rada venujem a odkladám. Moje pravé ja hľadám na viacerých miestach, v hudbe, v ľudoch, v poézii, ale nachádzam tú najhlbšiu, najviac izolovanú verziu seba. Tam som oddelená od toho každodenného rozruchu, som to iba ja, len moje cítenie starostlivo poukladané na papier. Je pre mňa ľahké zabudnúť sa takto vnímať, a preto si to rada pripomínam, keď sa z času na čas vraciam k svojej tvorbe.

Literatúre sa venuješ od detstva, zúčastňuješ sa na literárnych súťažiach, reprezentuješ aj Spišský literárny klub. Je pre teba spätná väzba dôležitá?

Spätná väzba je pre mňa určite dôležitá, aj keď sa mi jej tak často nedostáva kvôli životu mimo Slovenska. Prirodzene, niekedy je ťažké ju prijať, keďže je moja tvorba veľmi osobná a intímna. Ale vnímam ju ako znak ochoty posunúť ma vpred, či už zo strany poroty v literárnych súťažiach, alebo členov SLK. Priestor na vylepšenie je stále prítomný, a aj ja sama si to veľakrát uvedomujem, keď sa vraciam k odležanej tvorbe po určitom čase.

Ako by si charakterizovala samu seba?

Samu seba by som charakterizovala ako hlbavú, emotívnu ženu. Som veľmi všímavá, rada pozorujem svet a ľudí okolo seba, zameriavam sa na detaily. Som individualistka, čo sa rada prispôbuje, keď mám chuť a čas, rada si idem po svojom, cestovať a skúmať. Niekedy som si sebou neistá a príliš premýšľam. Do básní sa píšem citlivá a jemná, no viem byť aj priama realistka, často s nárokmi na seba samu. Povedala by som, že som spoločenská a diplomatická a rada sa venujem priateľom a rozhovorom.

Čo je podľa teba v poézii najdôležitejšie z pohľadu autora aj čitateľa?

Najdôležitejšie z pohľadu autora podľa mňa je byť k sebe v svojej tvorbe úprimný. Písať podľa toho, ako situácie a okolnosti chápe, a v prvom rade cíti. Dať čitateľovi šancu ho spoznať na úplne inej rovine než napríklad v rozhovore, ale zároveň mu nechať priestor na predstavivosť. V poézii je veľmi dôležitý odtlačok, ktorý autor zanecháva na čitateľovi. Dôležité je, aby bola poézia nová a originálna, aj keď rozpráva o každodennosti. Mala by prinútiť čitateľa na chvíľu stíchnuť a zasnívaj si.

Áké témy sú ti blízke – či už v rámci vlastnej tvorby, alebo u iných autorov?

Najbližšie sú mi témy romantického priblíženia, medziľudské rozdiely, ženstvo a intimita. Taktiež sa rada venujem témam domova, samoty, rutín, anonymity a už spomínaného hľadania si miesta vo svete. Inšpiruje ma skúmanie spojenia medzi dvoma ľuďmi bez klasického kategorizovania ako priateľstvo či romantický vzťah. Obľubujem aj tému vzťahu jednotlivca s jeho okolím, často mestským prostredím, a vplyv na jeho citové rozpoloženie.

Venuješ sa aj ilustráciám, ktoré zaujímavo spestrujú tvoju tvorbu. Čím je pre teba výtvarné umenie iné ako literatúra? K čomu inklinuješ viac?

Ku kresbe a maľbe sa rada vraciam, keď sa potrebujem ustáliť a skoncentrovať, načerpať nové myšlienky. Vo výtvarnom umení sa viem veľakrát ukryť, oddýchnuť si, stratiť sa, na rozdiel od poézie, kde sa snažím vyjadriť a vnímať ju skôr ako platformu na sebaopoznanie. Od detstva inklinujem k výtvarnému umeniu a kultivujem túto záľubu, aj keď už menej často, ale stále rada, no literatúra je pre mňa priestorom na oddelenie sa, vytýčenie z celku, priestor kde sa cítim doma, ale zároveň výnimočne.

Plánuješ v budúcnosti literárny debut? Prípadne aké sú tvoje ďalšie životné plány?

Literárny debut zatiaľ ešte nie je na mojej nástenke vízií, ale je to zaujímavá a lichotivá predstava, teším sa, keď to bude možné uskutočniť. Momentálne ma asi najviac zaujíma hudba, koncerty a rôzne hudobné projekty, rada by som získala viac zručností a začala pracovať v tejto oblasti. Taktiež sa zaoberám projektovým manažmentom, medzinárodnými projektmi a veľmi by som chcela rozbehnúť aktívne kolaborácie medzi Slovenskom a Dánskom či už v oblasti umenia, ale aj kultúry.

Ako je aj v mojich básňach citeľné, žijem uprostred dvoch svetov, neustále na vázkach, ktorý je pre mňa ten správny. Nakoniec ale možno tento medzipriestor je práve teraz to, čo si moja kreativita žiada, aby som sa v svojej tvorbe ešte viac spoznala.

Ilustrácia k vlastnej tvorbe (A Kučkovská)

Ukážka z tvorby

Tak dlho

Keď nosím tvoju vôňu,
nedarí sa ju zoškrabať vetru
ani drsným pot'ahom sedadla 103.

Keď mi batikuješ kožu,
vymyslím sa nanovo.
Tak dlho,
kým sa zase vyrovnám
do tvojich dlaní
a naučím ťa čítať ma odzadu.

Nechám ťa
okúpať ma vo vetre
obrátiť na ruby.
Vynechaná z rozhovorov
sa zmenou trvalého pobytu
konečne začínam
podobáť sebe.

Žilnatina

Mesto čo sa dvíha z perín
má pichľavé steny
a vôňu chleba
vyhadzuje do vetra

Ulica vyhlási štrajk
zrkadlí sa mi na koži
keď zodraté kulisy
balím do tmy

Keď mi tvár zrastá s brečtanom
pokrčím to mesto
pre istotu dvakrát

Rúcajú sa svety
v žilnatine slnka
a mesto sa dvíha z perín

Trvalý pobyt

Zatvorím oči
pred svetom
vyrobeným s plastelíny.

Keď triedim spomienky,
oddelím písuce
od vypísaných.

Nepokojom nechám čas vyprchať,

keď sa na dne škatule
naraz zbadám
vytrhnutá z kontextu.

Davisti v kontexte štúrovskej vízie vzdelaného národa

LUKÁŠ PERNÝ

Lukáš Perný

Upozorňovali na sociálnu biedu prvej Československej republiky, zastávali sa chudobných a vytvorili základy pre modernú slovenskú literatúru. Ich víziou bolo pozdvihnúť slovenský ľud na moderný a kultúrne sebavedomý národ. Názov časopisu DAV pozostával z krstných mien členov: Daniel Okáli, Andrej Sirácky, Vladimír Clementis, avšak nebol to iba názov. Ako hovorí jeden z členov projektu Laco Novomeský, názov bol protestom „proti obmedzujúcej povýšenosti tzv. inteligencie a proti pohrdavému zaznávaní, akým pristupoval povojnový inteligent k davu, kolektívu“, protest proti postoju, „ktorým sa inteligent vyvyšoval nad ľudovú masu a robotníkov“. Vlado Mináč ich považoval za generáciu, ktorá plynulo nadviazala na historickú misiu štúrovcov v 20. storočí. DAV sa svojím programom prihlásil k tejto mase odhodnených, chudobných a zbadačených s cieľom zastávať sa ich sociálnych práv. To bol pôvodný zámer, ku ktorému sa pripojila aj myšlienka boja za rovnoprávnosť medzi českým a slovenským národom v kontexte boja proti centralizmu. Úlohou predloženého článku je predovšetkým pripomenúť osobnosti, ktoré majú v roku 2023 stodvadsaťročnice (či iné výročia) a boli nejakým spôsobom spojené s DAV-om. DAV nadviazal na Voľné združenie študentov socialistov zo Slovenska (založené v Prahe roku 1922 Okálím, Clementisom a Poničanom). Súčasťou DAV-u boli také osobnosti ako Laco Novomeský, Vladimír Clementis a Daniel Okáli, Ján Poničan (minulý rok mal 120. výročie narodenia a tohto roku 45. výročie úmrtia), Fraňo Kráľ (tohto roku 120. výročie narodenia), Eduard Urx (taktiež 120 rokov), Alexander Križka (taktiež 120), budúci prezident Česko-Slovenska Gustáv Husák (tohto roku 110), Andrej Sirácky (35. výročie úmrtia), Jarko Elen (45. výročie úmrtia), Ludovít Obtulovič (55. výročie úmrtia), Jozef Tomášik-Dumín (minulý rok 85. výročie úmrtia), Mikuláš Furdík (minulý rok 55. výročie úmrtia) či Michal Chorváth (minulý rok 40. výročie úmrtia). Začnem Danielom Okálím, ktorému sme v Matici slovenskej spolu s Inštitútom ASA pripravili spomienkové podujatie počas marca 2023 v Bratislave za účasti jeho syna, ekonóma Ivana Okáliho a vnučiek. Okáli bol významný kultúrny kritik, politik, poet, právnik, ale aj matičný funkcionár a vedec SAV. Tento spisovateľ, ktorý vyrastal v sirotinici Samuela Zocha spolu s Jánom Smrekom, prispel k pomenovaniu miest a obcí po slovenských národných buditeľoch a taktiež sa spolupodieľal na výmene obyvateľstva medzi Maďarskom a Slovenskom (Mať volá). Treba vyzdvihnúť jeho prínos pre kultúrnu kritiku, es-

Matica slovenská si pripomenula a pripomína dvojstoročnice slávnej štúrovskej generácie, ako aj stodvadsaťročnice davistov Vladimíra Clementisa a Daniela Okáliho a storočnicu ich nasledovníka Vladimíra Mináča. Budúci rok to bude sto rokov od vzniku DAV-u – mimoriadneho projektu mladých slovenských intelektuálov, ktorí sa stali priekopníkmi slovenskej moderny a avantgardy. Davisti (1924 – 1937) boli medzivojnová umelecko-politická skupina mladých, avantgardne a ľavicovo orientovaných slovenských intelektuálov a umelcov vydávajúcich kultúrno-politickú revue DAV.

tetiku, literárnu kritiku, ale aj sociálne ladenú či ľúbostnú poéziu. K menej známym davistom patrí Alexander Križka, ktorého prínos je predovšetkým v oblasti divadelnej kritiky a podpore moderného divadla. Študoval v Prahe, Bratislave a Paríži na Sorbonne, pričom pôsobil tak na východnom, strednom, ako aj západnom Slovensku. Ján Poničan, expresionistický básnik proletárov, priniesol (esteticky legitimoval) do poézie erotiku a neskôr sa stal podpredsedom Spolku slovenských spisovateľov. Poničan sa tiež prejavil aj ako esejista a literárny kritik – rozoberal napr. tvorbu J. Wolkra a V. Nezvala. S DAV-om je tiež spájaný prozaik Fraňo Kráľ. Jeho najväčším prínosom je zachytenie sociálnej situácie v česko-slovenskom medzivojnovom období so zameraním na tie najchudobnejšie vrstvy, ktoré trpeli počas hospodárskej krízy. Využíval lyrické výrazové prostriedky a dokumentárne postupy, čo sa prejavilo v románe *Cesta zarúbaná*. Písal tiež tvorbu pre deti a mládež, pričom za najznámejšie dielo z tejto tvorby možno považovať autobiografickú knihu inšpirovanú zážitkami z detstva pod názvom *Jano*. Fraňo Kráľ zotrel idylicko-bukolickú predstavu o cnostnej chudobe a ukázal jej krutú a bezcitnú tvár. K najradikálnejším členom skupiny možno zaradiť Eduarda Urxa, ktorého zavraždili nacisti v koncentračnom tábore Mauthausen. Urx spolu s Jilemnickým tvorili radikálnejšiu vetvu DAV-u, pričom propagovali socialistický realizmus a odmietali poetizmus. Urx vnímal umeleckú tvorbu ako produkciu hodnôt a kritiku ako ich rozlišovanie, utvrdzovanie a odmietanie. V rámci proletárskej literatúry rozlišoval dva typy: realistickú (Hora, Hořejší, Okáli) a romantickú (Devětsil); prvá vyrastá z nespokojnosti, druhá z túžby; pričom oba prúdy sa zlievajú v presvedčení o nevyhnutnosti zmeny sveta. Súčasťou DAV-u bol v neskoršom období aj budúci organizátor SNP a prezident ČSSR Dr. Gustáv Husák. Tu by som rád pripomenul jeho texty o štúrovcov a roku 1848, ktoré zostali akosi zabudnuté a ukazujú vysokú intelektuálnu erudíciu človeka, ktorý síce bol vyštudovaný právnik, no kultúrne dejiny pre neho mali vyšší zmysel. K výročiam úmrtí ešte treba zaradiť Elena, Obtuloviča a Siráckeho. Jarko Elen bol slovenský spisovateľ, dramatik, no najviac ho preslávili texty tanečných piesní ako *Stupavská krčma*, *Ej, horička zelená* či *Katarína, Katka*. Písal tiež librety k operám a drámy ako *Rozchod*, *Tragédia Zeme*, *Vstup* a iné. Obtulovič bol zase právnik a redaktor pochádzajúci z Tvrdošína, ktorý sa stal zodpovedným redaktorom DAV-u a neskôr právnym zástupcom Spolku Sv. Vojtecha. Rodák z Vojvodiny Andrej Sirácky prispel zase k rozvoju slovenskej vedy. Bol to sociológ, filozof a politológ a pôsobil ako akademik CSAV.

Davisti tvorili sieť súdobej slovenskej inteligencie, ktorá sa podobne ako štúrovci podieľala na formovaní slovenskej kultúry (umenia, filozofie, literatúry, kritiky, vedy). Napokon sa z nich stali aj významné osobnosti Matice slovenskej, napr. Novomeský predsedom, Okáli podpredsedom a Clementis členom výboru Matice. V päťdesiatych rokoch boli pre ich pronárodné smerovanie obvinení z buržoázneho nacionaliz-

mu (čo Clementisa stálo život a mnohých roky života strávené v žalári). Vďaka Rosenbaumovi, Plevzovi a Dubčekovi boli v šesťdesiatych rokoch rehabilitovaní. Davisti pomohli ako prví etablovať smer tzv. nadrealizmu (termín pomenoval I. Horváth), keď podporili pred útokmi Rudolfa Fabryho. Bol to DAV, kde sa písalo o svetovej literatúre, kde boli publikované recenzie či preklady osobností ako Rolland, Gorkij, Shaw, Mann, Barbusse, London, Sinclair a ďalší. Organizovali prednášky o modernom divadle či o psychoanalýze, organizovali premietanie filmov. V Klube mladých organizovali čítanie poézie. Reflektovali sociálne problémy novovzniknutého štátu a podporovali štrajky, demonštrácie a protesty. Tvorili sociografické štúdie o sociálnej situácii na Slovensku. Striebanie četníkov počas štrajku v Košútoch dostali do svetového kontextu a ich Manifest podpísali aj E. B. Lukáč, J. G. Tajovský, M. Urban, J. Smrek či G. Vámoš. Clementis rozposlal listy Rollandovi či Gorkému. Písali o smrti robotníkov na stavbe trate Červená skala – Margecany. Okrem toho davisti písali kritiky, štúdie, poéziu, prózu, eseje, pamflety, manifesty a fejtóny. Davisti boli pri organizácii prvého Kongresu slovenských spisovateľov v Trenčianskych Tepliciach (1936). Započali spoluprácu so skupinou Ročník 1910, ktorá s DAV-om splynula. DAV publikovali až do zániku v roku 1937. Ďalej sa ich príbeh posúva do politického boja v SNP o nové Slovensko v povojnovom Česko-Slovensku.

DAV-isti: Vladimír Clementis, Laco Novomeský, Jozef Rybák, Daniel Okáli, Karol Svetlík. Archivná snímka

Rozprávkový svet detí aj dospelých

Dávid Hamran: *Nerozprávky pre deti*. Signis, Banská Bystrica, 2023

JUDITA ĎURČOVÁ

Autorom tohto nevšedného rozprávkového dielka je slovenský literát Dávid Hamran, ktorého príbehy sú okruhu dôverných čitateľov už dobre známe. Narodil sa v roku 1991 a v súčasnosti je miestom jeho pôsobenia metropolitná Bratislava. Pre zaujímavosť je vhodné dodať, že literárnej tvorbe sa začal venovať už v ranom veku, a síce ako jedenáťročný žiak základnej školy. Svoju tvorbu publikuje nielen v časopisoch, ale náhľad do nej nám verejne umožňuje aj prostredníctvom literárnych serverov. Navyše má za sebou aj pomerne bohaté skúsenosti na poli literárneho súťaženia. V roku 2011 sa stal víťazom súťaže pod názvom Literárne Šurany, kým o dva roky neskôr sa zasa umiestnil na piatom mieste v rámci súťaže Literárny Boom 2013, vďaka čomu sa jeho tvorba ocitla v jej zborníkovom vydaní. Ako pätnásťročný tiež získal prestížnu Cenu Zlatý Dôňčovej, čo možno radiť k jeho najväčším písateľským úspechom. Tento činorodý literát sa vo voľnom čase popri písaní venuje aj posilňovaniu. Živnú pôdu pre tvorbu rozprávok, ktorých dejové línie si s ľahkosťou podmaňujú čitateľské srdcia, podľa vlastných slov nachádza v obrazoch a v hudbe, ktorá je už od malička jeho srdcovou záležitosťou.

Spisovateľov najnovší literárny počin je jeho oficiálnou prvotinou, ktorá sa k nedočkavým masám literárnych nadšencov dostáva v knižnej podobe. Nesie priliehavý názov *Nerozprávky pre deti*, vďaka ktorému je čitateľskej verejnosti ihneď zrejmé, že je určený zvedavým detským očiam. Svetlo sveta uzrel v tomto roku v Banskej Bystrici, a to pod ochranou záštitou známeho slovenského vydavateľstva Signis. Po výtvarnej stránke je názorne obohatený o sled čiernobielych kreslených ilustrácií, autorkou ktorých je talentovaná ilustrátorka Ivana Vargončíková. Tie sú úzko späté s dejovou osnovou jednotlivých „nerozprávok“ a nevtieravo obohacujú rámec ich rozprávačského kontextu, čím nepriamo napomá-

Na úvod treba zdôrazniť, že príslušná publikácia je určená pre deti staršie ako desať rokov, no jej rozprávkové príbehy sú natoľko fascinujúce, že bez problémov ulahodia všetkým vekovým kategóriám. Jej dejové línie, ktoré spolu na prvý pohľad nesúvisia a ich vzájomnú spojitosť nám často odhaľujú až nasledujúce kapitoly, ktoré disponujú emocionálnym aspektom fantazijného nádychu. Ten sa ako čarodejná niť tiahne celou osnovou knižky, dodávajúc jej rôznorodému obsahu svojské a nezameniteľné čaro umocnené prvkami nad rámec reálne koncipovaných príbehov...

hajú detskej fantázii v jej obrazotvornom rozlete. Rozprávková kniha pozostáva z úvodného venovania, šiestnástich príbehov a „šťastného záveru na začiatok“, ktorý je síce pomerne krátky, no výstižným spôsobom uzatvára túto miniatúrnú epopeju nesúcu sa v znamení pokrievaných ľudských duší a zlych síl, ktoré rozmarne otriasajú piliermi autorovho imaginárneho sveta fantázie, ale aj dobrodružného hľadania lásky, dobra a pravdy. Každá z jednotlivých epizód sa môže popýšiť svojimi fiktívnymi hrdinami, ktorí v drsnom prostredí nerozprávkového sveta bojujú o svoje miesto pod slnkom a spoločnými silami tak rozprávajú dojímavý príbeh o láske, ľudskosti či predsavzati nikdy sa nevzdávať. Ako sme sa už zmienili, príslušné kapitoly spolu zdanlivo nesúvisia a ich rozprávačská línia takmer zakaždým nesie punc dejovej samostatnosti, no pri pozornejšom zahľbení sa do ich obsahu čitateľ zisťuje, že v závere sa ozrejmuje ich nepriama súvislosť, ako aj pôsobenie dobrých síl vplyvujúcich na rozhodnutia a následné konanie jednotlivých postáv. V ucelenom zhluku príbehov, kde sa to priam hemží drakmi, lietajúcimi bosorkami, duchmi či rytiermi z Kamenného mesta, ale aj obyčajnými hrdinami z mäsa a kostí, si detská duša nepochybne príde na svoje. Jej vnímavé zákutia určite zaujmú nielen osudy statočného vojaka Jana Telega a jeho urputný boj s nepriateľskými silami, ale aj ľudská premena krčmára Bagína z lakomca na dobrého človeka, nehovoriac o malom chlapcovi menom Frederik a jeho peripetiách pri hľadaní Roznášačky snov. Detské srdiečko zaiste nezostane ľahostajné ani voči senzibilnému netvorovi Babráčikovi a jeho neúnavnému hľadaniu vízií v kráľovstve čiernej tmy alebo príbehu osamelej slnečnice, ktorá skalopevne verila, že je sestrou samotného slnka...

V príbehoch sa miestami vyskytujú aj roztomilé veršologické pasáže interpretované formou riekaniiek či piesní, čo je v očiach detských čitateľov nepochybne jej obohacujúcou devízou. Pozoruhodným aspektom jej literárno-dejovej konštrukcie je tiež fakt, že dobro tu nie vždy víťazí nad zlom. Práve naopak – z rozprávok je často zrejmé, že z bojového poľa ako

víťaz vychádza ten, kto má za ušami, a to bez ohľadu na to, či v nich stelesňuje kladného alebo záporného hrdinu. Táto skutočnosť je však neoddeliteľnou súčasťou črty, v ktorej tkvie autorská osobitosť Dávida Hamrana a ktorá ho výrazne odlišuje od väčšiny happyendových rozprávok. Autorova tvorivá duša však oplýva aj mimoriadne bohatou žilkou fantázie, čo je zárukou toho, že sa dieťa pri čítaní jeho príbehov nikdy neocitne v nudnom labyrinte všednosti.

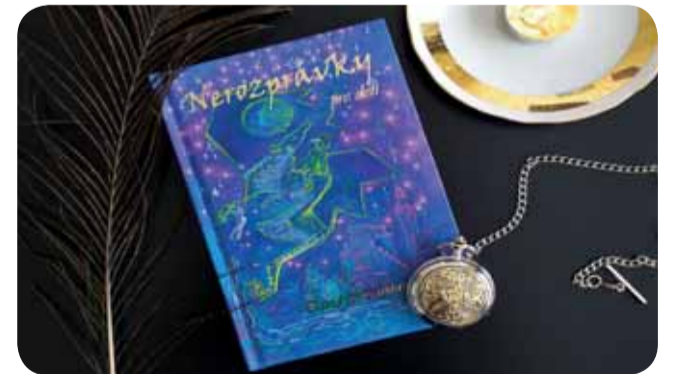

Foto: Dávid Hamran

Slovenský literárny ústav Matice slovenskej
P. Mudroňa 1, 036 01 Martin, tel.: +421 918 904 942, e-mail:
snn@matica.sk

Redakčná rada

Július Lomenčík (hlavný redaktor), Zuzana Bukovenová,
Peter Cabadaj, Patrícia Gabrišová, Martin Kubuš, Daniela Lysá,
Marcel Páleš, Lukáš Perný, Lenka Želonková, Eva Čulenová –
Signis, vydavateľstvo (grafika)

Vydavateľ
Matica slovenská

Slovensko vo svete má mať dôstojné postavenie, nie pozíciu drancovanej kolónie

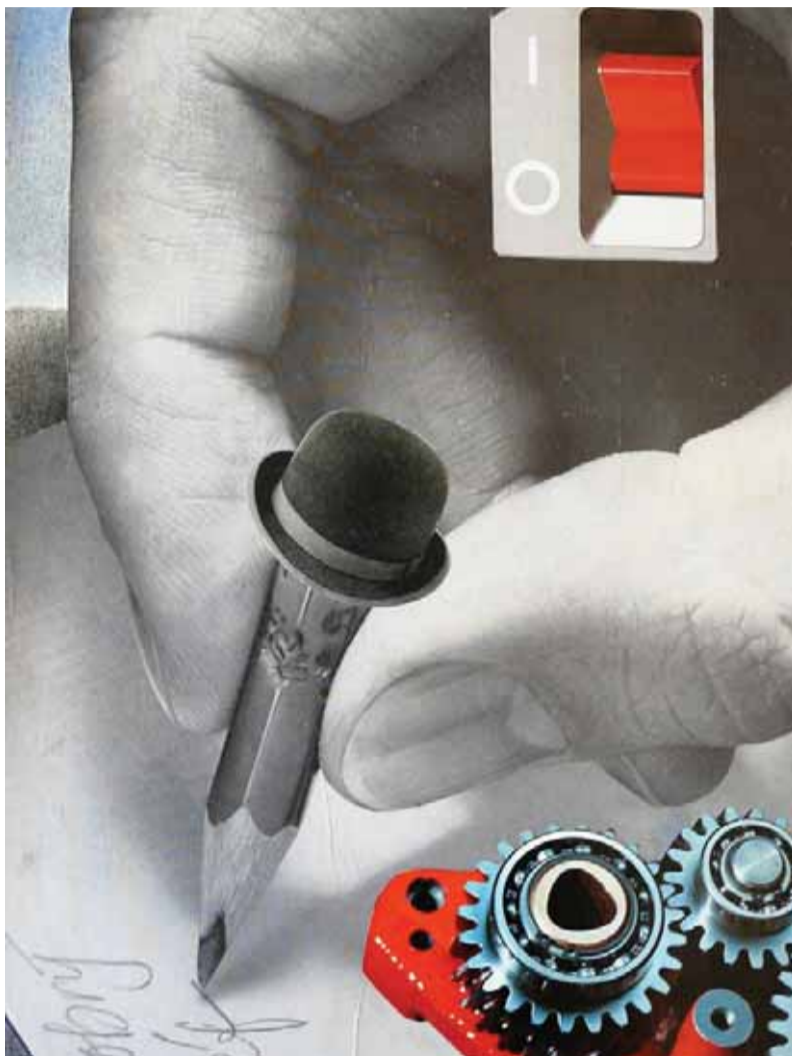
Nárek nad týmto údolím užitočných idiotov

Tomáš KUŤKA – Koláž: Emil SEMANCO

Keď zakladateľ Európskej únie Robert Schuman s nadšením rozprával o tom, ako si zjednotená Európa ponechá zvyky, tradície a kolorit vo všetkých svojich regiónov, čím bude pripomínať pestrú paletu nádherných, sviežich farieb, svietili mu oči žiarou zapáleného vizionára. Keby tento politik luxembursko-lotrinského pôvodu dnes žil a videl by, čo s jeho veľkolepými plánmi „dorobili“ níkym nevolení bruselskí úradníci, bol by asi v peknom šoku...

Robert Schuman bol po skončení druhej svetovej vojny členom viacerých francúzskych vlád a okrem vízie EÚ zaujal ako minister zahraničných vecí aj zmierením napätia medzi Francúzmi a Nemcami. Tento mimoriadne schopný diplomat a vyjednávač by nevyhádžal z údivu nad tým, ako sa jeho paleta pestrých farieb násilne zlieva do jednotnej šedočiernej masy bez ladu a skladu. Ctižiadost „globových“ rukávov pri zakazovaní tradičných jedál, riešení „ohnutia“ uhoriek alebo banánov by sa u neho rozhodne nestretla s pochopením. Ktovie, ako by okomentoval nespravodlivosť pri rozdeľovaní poľnohospodárskych dotácií alebo dirigizmus od stola pri určovaní, kto môže čo pestovať alebo chovať. Som presvedčený o tom, že tento naskrze humánný človek by sa celou váhou svojej osobnosti postavil proti tomu, aby v rôznych štátoch Únie bol v tom istom obale iný tovar a za inú cenu. Kvalitný tam, kde tróni „civilizovaný“ Západ, a nekvalitný, priamo „šmejď“ pre občanov druhej kategórie v krajinách bývalého „východného“ bloku. Lacný tam, kde sú dvoj- alebo trojnásobné platy a dôchodky a drahý tam, kde človek kalkuluje s každým centom.

Je tristné, keď sa krajina, kde sa kedysi vyrábali lode, lietadlá, turbíny či rušne, za pár rokov zmení

„humanitárne bombardovanie“. Keď si po holokauste ľudstvo predsvzalo, že už nikdy v histórii sa nesmie uplatňovať princíp kolektívnej viny, prečo sa teda z toho konečne nepoučí a neradi sa tým? Zatlávanie úst názorovým oponentom tu už v histórii tiež bolo a vôbec nesvedčí tým, ktorí majú plné ústa demokracie. Kto seje víťor, žne búrku. To by si mal uvedomiť aj bývalý pán premiér a potom odvolaný finančník, ktorý vyhlásil, že oni tu budú vládnuť naveky. Vládnutie chutí, ale moc bez zodpovednosti a uvážlivosti je v rukách našich zapredaných amatérov ako zápalky v rukách malého dieťaťa.

Idea zjednotenej Európy je vo svojej podstate hodna vznešenosti vzletných myšlienok Roberta Schumana. Ale jej realizácia je nielen pre rozdielnosť výkonnosti ekonomík, ale najmä pre umelú politizáciu ekonomiky a vazalskú pozíciu Európy k USA veľmi zložitá a problematická. Európa rezignuje na vlastné hodnoty, vlastné dejiny a okrem likvidácie národných štátov si spoza oceánu necháva implantovať aj témy, ktoré sú najmä krajinám, ako je Slovensko, vyslovene cudzie. Trebárs agresívna kampaň Black lives Matter. Ako trénerovi sa mi bridi kľačať pred čiernymi, ktorým som ani ja, ani moji druhovia, nikdy neublížili. Veď my sme v krajinách tejto populácie stavali nemocnice, priehrady, robili sme z nich na našich školách doktorov a inžinierov. Ja som v rodnej Nitre mal čiernych priateľov z radov študentov, chodievali k nám domov, jeden z nich sa učil po maďarsky a kostrbatou maďarčinou zabával moju mamu, ktorá sa smiala, až jej slzy tiekli. Nech pred nimi kľačia potomkovia tých, čo plundrovali ich krajiny, kolonizovali ich a upierali im prirodzené práva!

V podobnom duchu by sa dalo hovoriť aj o agende LGBTI, Mee too a podobných hnutiach – tie majú u nás niekedy rezonanciu, ktorá svojou nástojčivou intenzitou prekonáva relevantné záujmy, potreby a skutočné požiadavky týchto komunit.

Je správne, že Slovensko sa po zmene spoločenských pomerov hlásilo k európskym hodnotám. Je správne, že hľadáme svoje miesto v civilizovanom svete. Ale naše miesto musí byť dôstojné, a nie aby sme sa stali len drancovanou kolóniou, údolím užitočných idiotov a žriedlom lacnej pracovnej sily.

Samo Chalupka napísal: „A voľ radšej nebyť, ako byť otrokom!“ Žil som niekoľko rokov na západe a získal som takú skúsenosť, že ľudia si tam oveľa viac vážia Slováka, ktorý im slušne oponuje, a keď treba, tak sa im aj postaví, ako Slováka, ktorý im na všetko prítakáva a kydá na svoju vlasť. Takým len opovrhujú a nevážia si ho. Nemec je najškôr Nemec a až potom Európan, Maďar je najškôr Maďar a až potom Európan, len od nás sa chce, aby to bolo naopek. Zanechajme už to večné birešstvo, prestaňme s tým úslužným posluhovaním a strkaním sa niekam. Pozbierajme posledné zvyšky svojej hrdošti a zbavme sa otrockých manierov!

Autor je hádzanársky tréner a publicista.

MATICA SLOVENSKÁ

Práve tu na pôde Matice slovenskej si treba pripomínať, že vďaka takým dejateľom, ako boli Ludovít Štúr, Jozef Miloslav Hurban či Michal Miloslav Hodža, sme ako národ ustáli aj tvrdé obdobie maďarizácie. Našu národnú svojbytnosť sme nikdy nestratili a hrdo sme obhájili svoje právo na národnú existenciu. V tých dramatických časoch stála Matica slovenská ako maják svietiaci v rozburených vodách histórie. Svojou činnosťou formovala a šírila národné povedomie, a to aj napriek tomu, že mnohí sa usilovali zatláčať a doslova vymazať z nás slovenskosť.

Matica nemôže byť popoluška

Ste nasledovníkmi spomínaných významných dejateľov a udržiavate ich odkaz s veľkým nasadením aj v dnešnej pre Maticu ťažkej dobe. A za to vám patrí veľká vďaka! Dnes, rovnako ako vaši predchodcovia, čelíte rôznym výzvam v časoch, keď globalizovaný svet ponúka iné tiché hrozby. Veľmi dobre si uvedomujeme, najmä na pôde Matice, že národ, ktorý rezignuje na svoju identitu, na svoju kultúru, nemá šancu v tomto svete prežiť! Počúvame z úst mnohých vyjadrení, že Matica slovenská nemá opodstatnenie, že jej úloha nemá aktualizáciu. Toto je jedno veľké klamstvo.

Aj keď si pripomíname tridsať rokov samostatnej existencie štátu, zápas o národnú identitu neprestal. Ak idete osadiť sochu Svätopluka na Bratislavskom hrade, vyroji sa celý rad mudrcov, ktorí sa tomu snažia zabrániť. Ak chcete osadiť sochu našich vierozvestcov Cyrila a Metoda, opäť sa zdvihne vlna odporcov, ktorí spochybňujú autora, jej vzhlad či miesto osadenia. Preto na tomto mieste vyzývame – nikdy nedovoľme, aby nám niekto siahal na našu identitu, na našu históriu a na našu kultúru. Sme zvrchovaný národ v samostatnej Slovenskej republike. A pri formovaní a obrane národnej identity má Matica slovenská svoje opodstatnené miesto.

Dnes spoza Dunaja počujeme vyjadrenia o odtrhnutí územia. Jasne treba povedať, že akékoľvek spochybňovanie územnej celistvosti Slovenska je neprijateľné. Mnohým sa nám zle počúva, ako je Matica slovenská na juhu našej krajiny ekonomicky poddimenzovaná. Ako bolo nutné prepúšťať jej zamestnancov, ako nie sú prostriedky na šírenie národnej kultúry, ako sa decimujú maticné inštitúcie, aj to, že Matica nedokáže držať krok s inými národnostnými združeniami. Matica slovenská sa nikdy nesmie stať popoluškou zahnanou do kúta!

Ako ministerka kultúry a teraz aj poslankyňa nášho národného parlamentu som si uvedomovala a uvedomujem vašu dôležitú úlohu pri formovaní vedomia slovenského národa. Preto som sa vám spolu s Petrom Pellegrinom snažila vždy ekonomicky pomôcť. Pre maticiarov som mala dvere otvorené a dokázali sme pomôcť aj finančne. Nikdy by sme nedovolili to, čo spôsobila predchádzajúca vláda, aby zanikli časopisy a zdecimovali sa periodiká, ktoré boli unikátmi v stredo európskom meradle.

Lubica LAŠŠÁKOVÁ,
poslankyňa NR SR

ESEJ

na údlie montážnych hál s lacnou pracovnou silou. S pejoratívnym nádychom neskrývaného výsmechu parafrázou Václava Havela naše paneláky ako „králikárne“. Každý byt v nich dnes stojí „mailand“, a aby si ho mladí mohli dovoliť, zadžia sa hypotékou na celý život. Najhoršie na tom je, že do takýchto, naskrze nevyhodných a nedôstojných polôh sa počas histórie dostávajú sami hyperaktivitou užitočných idiotov, ktorým sa kedysi hovorilo vlastizradcovia. Sú to vždy tí istí ľudia s mentálnym nastavením „byť hore za každého režimu“. Sú to ty, ktorí boli najškôr gardistami, hneď po vojne komunistami, potom veľkými demokratmi a teraz je v móde byť progresívnym liberálom. Títo „konjunkturalisti“ sú ľudia bez chrbtovej kosti, vždy pripravení niekomu slúžiť, úlisne sa vtierať do jeho priazne a akože v jeho mene prenasledovať svojich spoluobčanov, neraz aj vlastných rodinných príslušníkov. Lebo nikto nedokáže Slovákov ublížiť tak ako Slováka. Pri každej zmene režimu ožijú a sú okamžite pripravení udať aj vlastného brata za judášsky groš alebo isté spoločenské výhody.

Poslednou zmenou spoločenských pomerov bola vraj revolúcia v novembri 1989. Prečo vravím „vraj“? Nuž, priatelia, že tu bola skutočná revolúcia, to uverím až vtedy, keď politickí väzni, ktorí trpeli v uránových baniach a v rôznych lágroch, budú mať aspoň dve tretiny dôchodkov, ktoré berú tí, čo ich mlátili obuškami po chrbtoch! Pokrytectvo, lož a falosť sú nosnými piliermi dnešnej západnej spoločnosti, ktorá sa honosne nazýva pokrokovou. Kedysi sme ticho vzhliadali ku kapitalistickej kultúre, založenej na poctivej súťaži nápadov a tvorivých myšlienok, z ktorých rezultoval pokrok. Jeho súčasťou bola serióznosť, dôveryhodnosť a poctivosť. Podanie

rúk obchodných partnerov bolo viac ako zmluva na papieri. Prapravnici tých, čo kedysi vyrobili makový mlynček, sú hrdí, že aj po dvesto rokoch sa dá na ňom mieť. Dnes sa všetko vyrába na štyri-päť rokov pre „spotrebu“ a svet je priam zasypávaný priemyselným odpadom. A tí istí, čo toto v mene zisku za každú cenu páchajú, nás teraz poučujú o ekológii, tárajú o uhlíkovej stope a prisne mentorujú o následkoch globálneho otepľovania.

Jeden z posledných podnikateľov dobrých čias Tomáš Baťa povedal, že neexistuje ekonomická kríza, vždy ide len o krízu morálky. A dnešná doba je od morálky na míle vzdialená. Ak by sa teda naši užitoční idioti nenechali kúpiť, nemohlo by sa stať, že Slovensko, ktoré je dokonale sebestačné vo výrobe elektrickej energie, vyváža ju von a za mnohonásobne vyššiu cenu kupuje späť! Toto nemá nič spoločné so zdravým rozumom hospodára a ani so „solidaritou“, ktorou sa mnohí oháňajú. Povedať pravdu je zakázané a každý, čo si pravdu hovoriť trúfa, je hneď dezolát alebo troll.

Dobrovoľne prijať úlohu občanov druhej kategórie v EÚ má pomôcť aj deformovanie slovenských dejín a z neho plynúce permanentné sypanie si popola na hlavu. Napríklad holokaust. Strašná, ničím neospravedlniteľná udalosť! Ale mainstreamoví žreči dneška ju často interpretujú tak, akoby ju Slováci vynášali a uviedli do života. Veď u nás sa dlho verilo tomu, že Židia v lágroch len pracujú, až oveľa neskôr vyšlo najavo, že ich tam vraždia. Keď sa to zverejnilo, transporty zo Slovenska už nevypravili.

Počas vojny sa niektorí ľudia naozaj správali ako zvery. Aj u nás takí boli. Ale vo svetle vtedajších udalostí v celej Európe

nemáme nijaký dôvod pokladať sa za horších, ako boli naši blízki alebo vzdialenejší susedia. Vyznamenani, ktorými sa odmeňovali tí, čo Židom pomáhali (Spravodlivý medzi národmi), máme u nás oveľa viac ako v krajinách, kde si ani zďaleka za tmavé miesta vo svojej histórii nesypú permanentne popol na hlavu.

Mainstream, tento prietokový ohrievač ľži a neurolingvistickej manipulácie s mysľou čitateľa, zohrával dôležitú rolu aj počas covidovej pandémie. Priestor v ňom dostávali „odborníci“ v preukázateľnom konflikte záujmov (na výplatnej listine farmaceutických firiem boli priamo oni alebo ich blízki rodinní príslušníci). Nedávno vyšlo najavo, že v takomto konflikte záujmov je priamo aj „šéfka“ EÚ Ursula von der Leyenová!

Od konfliktu záujmov je k priamej korupcii len malý krôčik. Redaktor denníka SME si dovolil napísať, že každý, kto sa nepodrobil povinnej vakcinácii, si zaslúži, aby sa zvlíjal v strašných bolestiach. Že až takto otrocky bude slúžiť a prostitúovať so svojim intelektom, by som od neho nečakal. Ktovie, čo napíše dnes, keď sa členka vedenia firmy Pfizer priamo na pôde parlamentu EÚ priznala, že vakcíny neboli predpísaným spôsobom vôbec otestované (!) a v súčasnosti majú najviac covidom nakazených – ako naschvál – práve v krajinách s najväčším počtom zaočkovaných?

Prečo chceme nasilu byť pápežskej ako sám pápež v problematike pandémie alebo v posudzovaní konfliktu na Ukrajine? Aby bolo jasné – každý pričítaný človek musí odsúdiť každú vojenskú agresiu! Prekáža mi len dvojaký meter v posudzovaní udalostí a najmä mantra, že keď zabijajú naši spojenci, tak je to

NA MARGO

Matica slovenská oslavuje 160. výročie a 30. výročie oslavuje Slovenská republika. To, čo sme Slováci ako národ dosiahli, je niečo úžasné. Hoci máme chybičky, ale pri pohľade na historickú scénu valného zhromaždenia Matice z roka 1863 si uvedomíme, že sme to v histórii vôbec nemali jednoduché. Samostatnosť nebola taká samozrejmá vec, ako to mnohí dnes berieme.

Máme byť na čo hrdí

Myslím si, že pri všetkej pokore a skromnosti máme byť na čo hrdí. Na druhej máme aj nad čím premýšľať a máme čo naprávať. Najmä keď sa pozrieme, čo sa deje v súčasnosti. Keď vidíme, ako mnohí naši štátni dejatelia, dokonca už aj štúrovci, sú často predmetom dehonestácie a kriminalizácie. Keď počujeme, ako Viktor Orbán hovorí o Slovensku ako o odtrhnutom území, a keď vidíme, že sa posilňujú čechoslovakistické tendencie a šíria sa heslá, že „spolu bilo líp“. Našou úlohou nie je rozostávať alebo naštrbovať priateľské vzťahy s okolitými národmi – to v žiadnom prípade. Ale musíme sa zastať toho, čo je slovenské. A práve tu vnímame budúcu úlohu Matice slovenskej.

Pretože, prepáčte teraz za túto otvorenosť, Matica slovenská sa nemôže, ako si to prajú dnešné vládne sily, zredukovať len na regionálnu kultúru, divadlo alebo folklór. Matica slovenská musí stáť v predvohi, v prvej línii ochrany národných záujmov. Samozrejme, na to musí mať prispôbené aj dostatočné financovanie zo strany štátu. Nie je možné, aby protislovenská mimovládka dostala dvadsať jeden miliónov eur, čo je viac peňazí, ako dostala Matica slovenská za štrnásť rokov. Toto musíme zmeniť! Slovensko prechádza zložitým obdobím. Povedal by som až takou bláznivou politickou pubertou. Ale som presvedčený, že s inštitúciou, ako je Matica slovenská, toto obdobie bezpečne prekonáme a slovenské záujmy ochránime.

Milan UHRÍK,
poslanec NR SR

Foto: NR SR

Z prejavu predsedu Národnej rady SR Borisa KOLLÁRA Matičná práca pre národ a za národ

Boris KOLLÁR, predseda parlamentu – Medzitimulky: SNN

Dnes je to stošesťdesiat rokov, keď sa tu v Martine stretli slovenskí národovci a vlastenci na ustanovujúcom valnom zhromaždení, aby založili prvú, skutočne celonárodnú inštitúciu – Maticu slovenskú. Pokusy o založenie celonárodných, nadkonfesijných organizácií, ktoré by zjednocovali Slovákov v boji za ich najprirudzenejšie práva, boli aj v minulosti. Avšak až založením Matice slovenskej v roku 1863 sa podarilo vytvoriť inštitúciu, ktorá skutočne spojila vlasteneckých Slovákov v zápase za plnohodnotné miesto slovenského národa pod európskym slnkom.

Už prvé obdobie pôsobenia Matice slovenskej, ktoré bolo ukončené násilným zásahom uhorskej vlády v roku 1875, vyoralo na národnom poli takú hlbokú brázdú, že z plodov jej činnosti dokázali žiť aj v podmienkach tvrdej maďarizácie ďalšie generácie Slovákov až do národného oslobodenia v roku 1918. Nové veľkolepé obdobie Matice slovenskej sa začalo po jej „oživtorení“ v roku 1919. Matica v tomto období bola skutočnou klenotnicou práce pre národ a za národ. Na jej pôde sa rozvíjali nielen národopisná veda, jazykoveda, slovakistika, ale prostredníctvom širokej siete miestnych odborov sa šírila národná osveta a kultúra až do tej poslednej dedinky na Slovensku.

NEUSTÁLE ÚTOKY

Po páde komunistického režimu bolo preto zákonité, že sa obnovili pôvodné kontúry činnosti Matice slovenskej, ako boli známe z rokov pred komunistickým zásahom v päťdesiatych rokoch. Mnohým stúpencom starých poriadkov a obnoveného čechoslováctva prekážala jednoznačne pronárodná orientácia matičíarov a ich podpora emancipačného procesu slovenského národa. Nemožno sa preto čudovať, že práca Matice

Boris KOLLÁR

slovenskej počas celého obdobia jej aktívnej činnosti bola trňom v oku nepriateľom existencie samostatného a sebaregimného slovenského národa. Prvýkrát sa dostala do konfrontácie so štátnou mocou v roku 1932, keď omietla pravidlá slovenského pravopisu, ktoré umelo zblížovali slovenčinu s češtinou. Mnohí matičíari to nemali ľahké ani po

druhej svetovej vojne, keď ich prácu pre národ stotožnili s podporou režimu Slovenského štátu, čo vo väčšine prípadov nebola pravda. Napriek tomu mnohí museli utiecť pred prenasledovaním do cudziny.

Ale ani tí matičíari, ktorí sa prispôbili komunistickému režimu, to nemali ľahké. Pražským mocipánom prekážala ich práca pre slovenský národ, ktorý sa v tom období opäť stal v spoločnej republike nadbytočným. V roku 1958 tvrdo zakročili proti pracovníkom Matice slovenskej, ktorí si dovolili takú nehoráznosť ako vypracovanie všeobecnej slovenskej encyklopédie. Pri každom samostatnom národe sa predpokladá aj existencia vlastnej všeobecnej encyklopédie. A to novotnovská neočechoslovakistická kamarila chápala ako jasnú provokáciu. Nečudo, že nešťastní matičíari boli kriminalizovaní a poslaní do väzenia.

MATICA NEZRADI

Konflikty Matice slovenskej so štátnou mocou vždy predznamovali vážne spoločenské zmeny – návšteva prezidenta Antonína Novotného v Martici v roku 1967, spojená s veľkým škandalom, keď prezident pourážal národ, kto-

rému vládol – boli predzvesťou obrodného procesu o rok neskôr. Podobne keď si Matica v roku 1989 vynútila na štátnej moci obnovenie svojich miestnych odborov, bolo jasné, že s režimom to nie je najlepšie. Matica slovenská sa úplne zapojila do revolučných zmien po roku 1989, bola v popredných líniah v zápase za slovenskú zvrchovanosť a štátnu samostatnosť.

Dnes mnohí tvrdia, že Matica slovenská je prežitok, že patrí do minulosti, že už nemá miesto v modernej spoločnosti. Je pozoruhodné, že to tvrdia práve tí, ktorí spochybňujú základné piliere slovenského národného bytia, pre ktorých Štúr bol omylom slovenských dejín, ktorí neuznávajú oprávnenosť slovenského národno-emancipačného procesu, pre ktorých slovenský národ a jeho štátnosť nepredstavujú žiadnu alebo len veľmi malú hodnotu. Týmto treba jasne povedať, že Matica je tu, že Matica sa nezriekne svojho národného programu ani tradičných hodnôt, ktoré sprevádzali Slovákov po stáročia.

MODERNÝ ŠAT

Dnes opäť počujeme zo strany progresívcov, že ich cieľom je zrušenie preambuly slovenskej ústavy, kde sa odvoláva na cyrilo-metodské dedičstvo. Ja si myslím, že odpoveď všetkých uvedomelých Slovákov – a zvlášť matičíarov – by mala byť: Nie, my si svoje dedičstvo nedáme a nevyženíme ho za pozlátky neoliberalizmu. Matica slovenská nezaspí na vavrínoch. Bude neustále prispôbovať svoju prácu výzvam doby, anticipovať moderné formy komunikácie i moderné vlastenectvo. Aj Matica musí byť modernou inštitúciou moderného slovenského národa.

Príhovor predsedu Matice slovenskej k výročiu založenia MS Matičné puto s národom

Marián GEŠPER, predseda Matice slovenskej

V rámci 160. výročia založenia Matice slovenskej sa konal v Martine aj V. kongres matic a inštitúcií slovanských národov, počas ktorého ostatné slovanské matice pozdravili našu Maticu slovenskú. Intenzívne sme rokovali a zamýšľali sa nad výzvami, ktoré stoja pred našimi kultúrnymi ustanovizňami v týchto ťažkých časoch. Matica slovenská ako jedna z najväčších, najorganizovanejších a najstarších matic vôbec má v slovanskom svete výnimočné postavenie.

Slovenský národ oslavuje v roku 2023 veľké symbolické výročia. Historici napísali už celé foliandy o magických osmičkách slovenských dejín, no nesmieme zabudnúť, že v našom historickom vývoji majú veľkú symboliku aj magické trojky. Novodobá Slovenská republika vznikla v roku 1993. Rovnako nie je náhoda, že Matica slovenská bola založená v roku 1863 – stalo sa tak tisíc rokov po príchode sv. Cyrila a Metoda, ktorí k nám neprinesli len slovanské poňatie viery, ale aj významný štátnopolitický akt.

ŠTÁTOTVORNÝ AKT

Knieža Rastislav prezieravo a odvážne posunul vec Veľkej Moravy do globálneho priestoru a naši predkovia sa odhodlali na takú mimoriadnu vec, že prijali v roku 863 byzantskú, resp. východorímsku misiu. Práve tomuto kroku vďačíme za to, že staroslovenčina sa v kresťanskom svete stala štvrtou bohoslužobnou rečou. A práve tisíc rokov po tejto rozhraničujúcej udalosti vznikla aj vďaka cyrilo-metodskému odkazu naša najstaršia národná, kultúrna, vydavateľská a vedecká organizácia – Matica slovenská.

Dnes na nás hľadí takmer štyridsať generácií pokolení, ktoré žili

a mreli od roka 863. Od samotného založenia Matice slovenskej v roku 1863 je to už takmer desať pokolení. V tejto súvislosti nesmieme zabudnúť na to, že štúrovci, tá slávna a najintelektuálnejšia slovenská generácia, z ktorej mnohí príslušníci mali minulé a tento rok dvestoročnicu od narodenia, zakladali v roku 1848 nielen prvý politický a vojenský reprezentatívny orgán Slovákov Slovenskú národnú radu, jestvujúcu dodnes ako slovenský parlament, ale o niekoľko rokov založili v zrelom veku práve Maticu slovenskú.

Matica slovenská to počas svojej existencie nemala nikdy ľahké. Keď jej predseda Laco Novomeský v roku 1968 počas revolučných pomerov obrodného procesu pripomínal 105. výročie, zdôraznil, že počas celého trvania nebol ani jeden jediný rok úplne pokojný. Platí to aj pri jej terajšom 160. výročí.

ŤAŽKÉ OSUDY

Trpkou dejinnou pravdou je, že útoky na Maticu boli vždy barometrom útokov na celý slovenský národ, barometrom toho, akou suverenitou disponuje náš štát a aké svojbytné postavenie mali Slováci v minulých štátnych útvaroch. Veď za posledných stošesťdesiat rokov sme boli súčasťou rakúskej ríše,

Predseda Matice Marián GEŠPER vo vystúpení na oslavách jubilea ustanovizne vyzdvihol viac výročí, ktoré sú spojené s týmto kalendárnym rokom a nesú sa v znamení „magických trojok“. Na prvom mieste je to rok 1993, keď na európsku mapu pribudol nový suverénny štát Slovenská republika... Pravdaže, je to aj rok 1863, keď národovci v Martine založili Maticu slovenskú.

po rakúsko-uhorskom vyrovnaní v roku 1867 rakúsko-uhorského mocnárstva, neskôr prvej Československej republiky Slovenského štátu, socialistického Československa a dnes našej drahej a posvätej Slovenskej republiky. Toľko politických režimov Matica slovenská úspešne prežila, toľko rôznych hospodárskych a mocenských systémov už prekonala! Napriek tomu, že Maticu slovenskú chceli takmer každých dvadsať rokov zlikvidovať rozličné politické skupiny, matičíari vždy vytrvali a vzchopili sa a napokon matičnú ustanovizeň zachovali a posunuli do nového rozmeru.

Ján Marták, správca Matice slovenskej, pred vyše päťdesiatimi rokmi vyslovil krásnu vetu, ktorú budem parafrázovať. Máme slovenskú vlasť, slovenský národ, ale aj slovenskú rodinu. Práve vďaka týmto bytostným kategóriám nám patrí svet, práve vďaka týmto bytostným kategóriám môžeme pomyselne dobyť svet – či budoval napríklad európske a iné štruktúry. No najprv si musíme budoval to vlastné, národné. Až potom môžeme slúžiť cudzím. Inak je myšlienka európskej integrácie len prázdnu frázou.

Slovenská republika musí stáť na pevných pilieroch svojej suverenity – a zdôrazňujem to v dňoch, keď nás niekto u našich južných susedov nazval odtrhnutou časťou niekdajšieho Veľkého Uhorska. Matica slovenská nie je politickou organizáciou, ale od založenia mala určité politikum. Preto vždy, keď nadíde pre slovenský národ ťažké dejinné obdobie, keď príde pomyselná križovatka a musíme sa rozhodnúť, ako ďalej smerovať suverenitu a nezávislosť Slovenskej republiky, Matica slovenská bude pevne stáť za svojim národom v čele týchto moderných zápasov!

Malý je iba menom, ale veľký svojou krásou a príťažlivosťou V Štrbe nielen lyžujú, ale majú aj maratón

Vladimír MEZENECV – Foto: MŠM

Bežecké podujatia vznikajú a, žiaľ, aj zanikajú. Niektoré po niekoľkých rokoch, iné po úspešne prežitých desaťročiach. Dôvod ich ukončenia býva takmer rovnaký – bez ohľadu na to, či išlo o obec, alebo väčšie mesto – nedostatok financií a potrebného počtu dobrovoľných funkcionárov, ktorí sú ochotní venovať mnohé dni príprave týchto pretekov...

Keď nadšený propagátor dlhých behov Pavol Erdziak pred rokmi zakladal v obci Štrba priamo pod tatranskými štípmi Malý štrbský maratón (MŠM – vytrvalostný beh na tridsaťjeden kilometrov), nebol presvedčený, že zo zápolenia v podstate miestneho významu vyrastú uznávané preteky medzinárodného charakteru, dokonca známe už aj na africkom kontinente...

■ JÚLOVÁ NEDEĽA

„Ako rekreačný bežec som hľadal v kalendári atletických bežeckých podujatí voľnú nedeľu a jednu sa mi v sezóne podarilo nájsť – druhú júlovú. Naše začiatky boli až trochu priskromné, rozpačité i bojzlivé. Našťastie, už vtedy sme našli oporu a pomoc od miestneho roľníckeho družstva, po dobehnutí do cieľa vytrvalci vyjadrovali spokojnosť s trťou i celkovou organizáciou – a to všetko nás zaviazovalo pripravovať ďalšie ročníky,“ spomína P. Erdziak. Z rodnej Štrby sa z pracovných dôvodov presťahoval až k Dunaju, ale pokiaľ sa dá, nevynechá ani jeden rok vidieť „svoje dieťa“. Okrem toho sám má na svojom konte sedemnást absolvovaných MŠM.

Už premiéra v roku 1977 mala zaujímavého víťaza – bol ním v tých rokoch jeden z najlepších čs. maratóncov a reprezentant ČSSR Pavol Madár z Košíc, majster ČSSR v maratónskom behu v roku 1980, keď na tie časy veľmi dobrým výkonom 2 : 15 : 44 hod. obsadil na MMM v Košiciach v silnej medzinárodnej konkurencii štvrté miesto ako najúspešnejší čs. vytrvalec. V Štrbe vyhral časom 1 : 46 : 35 hod. a už vtedy bolo jasné, že mnohí víťazi neskôr jeho čas prekonajú. Ženy začali bežať MŠM až o dva roky neskôr, tridsaťjeden kilometrov najrýchlejšie prebehla Mária Sujová za 2 : 23 : 29 hod. Potom sa už medzi víťazmi začali objavovať mená Ukrajincov, Poliakov, Čechov a neskôr aj Keňanov...

Pavol Erdziak rád spomína na osemnásť ročník v roku 1994, keď pod tatranskými štípmi nenašli premožiteľa Petr Pipa a Ludmila Melicherová. O niekoľko mesiacov neskôr, konkrétne v októbri, na počesť oboch týchto víťazov hrali slovenskú hymnu na MMM v Košiciach! Na štrnástom ročníku MŠM stál na najvyššom stupni aj Karel Dávid, ktorý nenašiel premožiteľa na MMM v roku 1989. Teda čo meno, to maratónska osobnosť.

■ VEĽA VERNÝCH

Aj pred štyridsiatym piatym ročníkom MŠM organizátori pripravili jedno milé prekvapenie. Bola to obrovská tabuľa s menami a najlepšími časmi všetkých tých, ktorí dovtedy aspoň raz dobehli do cieľa týchto pretekov. Do druhej tohtoročnej júlovej nedele ich bolo 2 056 mužov a 234 žien. Ale... Niektorí z nich Malý štrbský maratón absolvovali dvadsaťkrát i viac, ale ich meno je na tejto tabuli iba raz spolu s ich najlepším výkonom. Rekordérom je Peter Bačík s tridsaťjeden úspešnými štartmi, Tibor Tisza a jeho manželka Alžbeta z Košíc bežali MŠM spolu päťdesiatštyrikrát! Na tých, ktorí majú na svojom konte aspoň dvadsať prebehnutí cieľom, nestačia ani prsty na dvoch rukách. Aj to je jeden z dôkazov toho, že mnohí účastníci behu v Štrbe na ňom štartujú opakovane. Za tým všetkým však treba

Čarokrásne prostredie pod tatranskými štípmi už poznajú aj vytrvalci z Afriky i Ameriky, samozrejme aj z mnohých európskych krajín.

Maročan ELASSI prišiel vyhrať štyridsiaty piaty Malý štrbský maratón nie z juhu, teda z Afriky, kde sa narodil, ale zo severu – zo susedného Poľska, kde teraz žije.

Víťazi tohtoročného maratónu v Štrbe

vidieť obetavú prácu funkcionárov a dobrovoľníkov od tínedžerského veku po sivovlasých seniorov. Ani tí najnáročnejší pretekári, ktorí víkend čo víkend zápolia na renovovaných bežeckých podujatiach na Slovensku i v cudzine, nemajú čo organizátorom vyčítať.

■ HORÚCO AJ AFRIČANOVÍ

Po Pavlovi Erdziakovi prevzal symbolický štafetový kolík šéfa organizátorov MŠM Matúš Jančík. So svojím omladeným tímom udržiava vysokú kvalitu prípravy i priebehu podujatia. Každý sa o tom mohol presvedčiť aj v tomto roku. V hlavnej disciplíne na tridsaťjeden kilometrov s výškovým rozdielom tristo metrov počas nezvyčajnej horúčavy na tatranské pomery (vyše 25 stupňov Celzia) zápolilo 191 bežcov. Podľa očakávania vyhral Abderzahim Elassi, Maročan žijúci v Poľsku.

Do cieľa dobehol s náskokom bezmála štyri a pol minúty (1 : 52 : 53 hod.) pred druhým Emilom Repákom (Vyšná Myšľa), tretí dobehol Tomáš Kopčík z Trnavy (1 : 58 : 35 hod.). Afričanovi sa však nepodarilo prekonať traťový rekord, ktorý drží od roku 2019 Simon Kaman Njeri z Kene.

Tam, kde sa objavia bežci z tejto africkej krajiny, organizátori musia mať pripravenú vľajku Kene, ktorú vztýčia na počesť víťaza. Len zriedkavo sa tak nestane. Traťový rekord Ukrajinka Oresta Babjaka 1 : 40 : 06 hod. z roka 1999 sa podarilo prekonať až o dvadsať rokov, keď Njeri zabehol tridsaťjeden kilometrov za 1 : 39 : 33 hod. Na horúčavu si sťažoval dokonca aj rodák zo severnej Afriky a ňou aj Elassi odvodňoval svoj čas v cieľi, ktorý vôbec neohrozil rekord Keňana. O Maročanovi však určite budeme v budúcnosti ešte počuť, veď jeho výkony na pol-

maratónskej trati (21 097 metrov) majú svetovú úroveň...

K rekordu mali ďaleko aj výkony žien. Zatiaľ ho drží Alena Peterková (ČR) časom 1 : 54 : 21 hod. z roka 2000. Tohtoročná víťazka Eva Šimonovská z Českej republiky dobehla do cieľa za 2 : 21 : 57 hod. pred Mirkou Polaščíkovou zo Stropkova (2 : 23 : 39 hod.).

Beh na desať kilometrov vyhrali Jozef Dubašák (Poprad) za 36 : 05 min. a u žien Soňa Zajíčková (Bratislava) časom 43 : 22 hod.

■ SEVERSKÁ CHŔDZA

Samostatnou disciplínou v rámci Malého štrbského maratónu je tzv. Nordic Walking, teda severská chôdza, ktorá vznikla v osemdesiatych rokoch minulého storočia vo Fínsku pôvodne ako letná tréningová metóda pre bežcov na lyžiach. Ide o druh rýchlej chôdze s pomocou špeciálnych palíc, pričom táto disciplína je vhodná v podstate pre všetky vekové kategórie, teda aj dôchodcov. Na Slovensku sa v nej zápolí už aj v seriáloch národného pohára a preteky v Štrbe sú jeho súčasťou. Na desaťkilometrovej trati vyhrali Zbygniew Jaworski z Poľska (1 : 05 : 56 hod.) a Zuzana Novotná zo Štrby (1 : 13 : 02 hod.). Pri tejto disciplíne sa musia striktné dodržiavať prísne predpisy, ktoré stanovujú spôsob chôdze a používania palíc, ale napriek tomu počet aktívnych význaváčov tejto disciplíny neustále rastie.

O kvalite organizátorov i príťažlivosti kulis pretekov, ktoré tvorí nádherná podtatranská príroda, svedčí aj to, že 15. septembra sa v Štrbe uskutočnia preteky seriálu Svetového pohára v nordic walkingu, na ktorých sa zide skutočná elita zo všetkých kontinentov.

■ STOVKY ÚČASTNÍKOV

Pomenovaním „malý“ v oficiálnom názve, ale veľký svojou športovou i spoločenskou úrovňou MŠM prilákal vyše sedemsto účastníkov vo veku od troch rokov po solidných dôchodcov z troch kontinentov (Afrika, Južná Amerika, Európa) a ôsmich krajín. Už sme spomenuli vynikajúcu organizáciu i priateľskú atmosféru pod tatranskými štípmi. Špičkových vytrvalcov, ale aj rekreačných bežcov priťahujú aj samotné trate. Už samotná skutočnosť, že tu štartovali a vyhrali traja víťazi slávneho MMM v Košiciach, svedčí o vysokej úrovni a príťažlivosti. Bežecké podujatie na úpätí našich veľhôr má naozaj solídne meno. Až také, že na rozdiel od iných podobných pretekov na Slovensku organizátori nie sú odkázaní na plate- nie štartovného bežcom zvučných mien. Okrem toho pre mnohých je absolvovanie tridsaťjeden kilometrov dlhého behu, ktorému kulisu tvoria štíty Vysokých Tatier, akýmsi testom pripravenosti na októbrový MMM v Košiciach. V neposlednom rade lásku k športu, a konkrétne k behu v Štrbe a na okolí, pestujú už od útleho veku, o čom tradične svedčí veľký záujem o vložené súťaže najmenších po juniorov na tratiach od 150 do 2 500 metrov. Preto už nikoho nemôže prekvapiť ani to, že v hlavných kategóriách už pretekajú aj Štrbčania a vidiečania z okolitých podtatranských a liptovských obcí. Malý štrbský maratón dnes patrí medzi TOP atletické podujatia na Slovensku. Teda radí sa medzi tie, ktorých dejiskami sú Banská Bystrica, Bratislava, Dudince, Košice, Šamorín, Trnava... Na potvrdenie predchádzajúcich slov iba jeden dôkaz: v Štrbe usporiadatelia majú k dispozícii takú kvalitnú časomieru, ako napríklad na najstaršom európskom maratón v Košiciach či na takom významnom podujatí, akými sú svetoznáme atletické preteky P – T – S, ktoré v tomto roku sa vo svojich bohatých dejinách po prvýkrát uskutočnili v srdci Slovenska pod Urpinom...

NA OKRAJ

Elitná futbalová súťaž na Slovensku vstúpila do štvrtej dekády pod novým názvom NIKÉ LIGA. Dva najúspešnejšie tímy z uplynulého ročníka – Slovan Bratislava a DAC Dunajská Streda – dávajú jasne a nahlas najavo, že chcú získať titul. Slovan ako obhajca, DAC síce iba mužstvo z tzv. provinčného okresného mesta, ale zároveň s bohatým finančným zázemím, neobyčajne vysokými ambíciami, ale stále aj s pocitmi sklamaní a postavením iba korunného princa v konečnej tabuľke jubilejného tridsiateho ročníka samostatnej slovenskej ligy.

Cudzinci v Niké lige

Nečudo, že práve tieto dva kluby majú najdrahšie a najsilnejšie tímy, v neposlednom rade i s najpočetnejším zastúpením cudzincov. Slovan ich má šestnásť, DAC ešte o dvoch viac, ale napríklad Ružomberok ani jedného (!), Banská Bystrica a Zlaté Moravce po dvoch...

Samozrejme, počet legionárov ešte nie je dôkazom vyššej kvality, ale... Kluby od nich očakávajú strelanie gólov, ktoré sú korením futbalu. Veď na súpis-kách všetkých dvanástich mužstiev Niké ligy je dohromady šesťdesiat útočníkov, z toho takmer polovica, presne dvadsaťsedem, je hráčov zo zahraničia. Kluby ako Slovan, Dunajská Streda, Trnava, Trenčín a Skalica sa spoliehajú práve na strelcov – legionárov.

Do tridsiateho prvého ročníka najvyššej slovenskej súťaže vstúpili mužstvá s 97 zahraničnými hráčmi z 36 krajín štyroch kontinentov, zastúpenie nemá iba Austrália. Tradične najpočetnejšie zastúpenie má Európa – 54 legionárov z 19 krajín, za ňou nasleduje Afrika s 27 hráčmi. Českých futbalistov je najviac – práve toľko, aby mohli zostaviť jedenásku Niké ligy iba jedného zástupcu, napríklad Kanada, Belgicko, Panama, Švajčiarsko, Arménsko, Sýria, Portugalsko, Albánsko, Poľsko, Japonsko...

Verme, že legionári svojimi výkonomi prispejú k vyššej úrovni Niké ligy, ktorá podľa odborníkov bude vyrovnanjšia než v predchádzajúcom jubilejnom u 2022/2023.

Nie je to však až tak veľa. V ročníku 2011/2012 spoza rieky Moravy ich do našich prvotných klubov prišlo až tridsaťdva. Práve toľko Slovákov však v súčasnosti pôsobí v českej I. lige, teda takmer trikrát viac než Čechov v Niké lige. Aj toto číslo potvrdzuje veľký záujem českých elitných tímov o našich hráčov.

Na slovenských trávnikoch môžeme sledovať až desať legionárov z Nigérie, osem z Ghany, šiestich z Brazílie, Maďarska a zo Srbska, po štyroch z Grécka, Rakúska a zo Slovinska, trojnásobné zastúpenie majú Kamerun a Severné Macedónsko... Na druhej strane až osemnásť štátov má v

Vladimír MEZENECV

Ohliadnutie za 61. ročníkom Jánošíkových dní v Terchovej Nikdy nezahynie meno Jánošíka!

Text a foto: Igor VÁLEK

Slovenské povesti sú pútavé a bohaté na obsah. Tak či onak, zrejme najviac ich máme o legendárnom zbojníckom kapitánovi spod Púpova. Jedna hovorí, ako prišiel k zázračnostiam, ktoré ho dlho chránili. Driemal pod jedličkou a z druhej strany sa usadili víly. Prvá so sekerkou Samorúbajkou, druhá s košielkou Neviditeľkou a tretia s opaskom Dvanástnikom, ktorý dával silu za dvanástich a chránil pred mečom aj guľkami...

Možno aj na túto povesť si spomenuli organizátori festivalu, keď ho otvorili v zbojníckej rodnej osade Jánošovia programom „... už nikdy nezahynie meno Jánošíka!“, ktorého hlavným „punktom“ bola dražba historickej repliky opaska. O artefakt – z tvorivej dielne jubilujúceho všestranného folkloristu Tibora Mahúta, ktorého výstava výrobkov je v Krajskom kultúrnom stredisku v Žiline – bol veľký záujem a odniesol si ho hrdý majiteľ. Ktovie, či mu prinesie toľko ochrany ako vrkočatému Jurkovi...

■ V CENTRE DIANIA

Jedným z epicentier diania bolo RIC Terchovec, kde sa v pestrej plejáde programov vystriedala početná „množina“ účinkujúcich. S dominanciou folklóru v pestrých podobách, aké len folklór ponúka. Bolo toho opäť v Terchovej neúrekom, kniha by sa dala napísať... Dominantou bol amfiteáter Nad Bôrami a čerešničkou na torte Terchovská muzika. Ako by aj nie, veď pred desiatimi rokmi ju zapísali do UNESCO! Slovo má Peter Cabada, šéfdramaturg Jánošíkových dní: „Festival bol v znamení

Jánošíkove dni každoročne ponúkajú bohaté zážitky, poznanie a radosť z folklórneho bohatstva.

akronymu M.U.Z.I.K.A. – Medzinárodné uznanie zdroja intenzívnej krásy autenticity. Išlo o odkaz na výročie zápisu do Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva UNESCO. V rámci tridsiatich piatich progra-

mových blokov takmer 1 650 účinkujúcich zo Slovenska, z Česka, Lotyšska, Maďarska, Poľska a Rumunska. Na piatich miestach obce sa konala záverečná prezentácia úspešného projektu „hrájúci“ autobusových zastávok

Replika legendárneho opasku Juraja Jánošíka

Podme spolu spievať. Žiaľ, kónský vozový sprievod, erbový program, opätovne ako vlni doplatil na vytrvalý silný dážď. Kone zostali doma a uskutočnilo sa len predstavovanie furmanov a muzik. Popri multigeneračných folklórnych vystúpeniach nechýbali muzikantské dielne (kurzy inštrumentálnej hudby), remeselné dielne, Tanečný dom pre deti, Noc pri muzike, respektíve Noc s terchovskou muzikou, koncerty etnickej hudby, päť atraktívnych výstav, muzikál, štyri filmové projekcie, svätá omša za nositeľov ľudových tradícií, ohňová šou, zbojnícka vatra... Dôstojne zarezonovalo aj viacero jubileí terchovských, respektíve slovenských folkloristov a umelcov.

■ TERCHOVÁ NEUSTALA

Leto a na ďalšie podujatia bohatá jeseň sa v Terchovej nekončia. Kto zavíta do onoho centra, môže si pozrieť výstavu plagátov Jánošíkových dní 1963 až 2023 aj panelovú výstavu Terchovská muzika. Keď je reč o zaujímavých a hodnotných výstavách, nesmieme zabudnúť na tú zo zbierok Šatnice

Maticie slovenskej, ktorou pripomenula tradíciu fašiangových masiek. Ale ani na výber z tvorby Ignáca Bizmayera, majstra keramiky. Zvlášť figurálnej, o čom svedčia aj roztančované skupinky a postavy hárnych chlapcov okolo svojho kapitána. Vždy minuciózne „vypracovaných“ a nápadito s láskou stvárnených. Až sa zdá, v tichu Terchovskej galérie umenia (kde je výstava), že majstrovým duchom, umom a zručnosťou umiernená hlina spieva. A umelec z Modry rozpráva podmanivé príbehy inšpirácie. Čestné občianstvo Terchovej mu právom patrí... Keď hovoríme o významnom umelcovi, ktorého tvorba je úzko spätá s Terchovou, musíme sa presunúť do Kultúrneho domu Andreja Hlinku. Tu totiž počas festivalu v príznačnom prítmi premietacej sály našiel druhý domov, podobne ako začas aj v Terchovej, animátor, ilustrátor a humorista Viktor Kubal (sto rokov narodenia) a jeho legendárny Zbojník Jurko. Prítmi premietania ďalej patrilo aj spomienke na tvorcu Karola Skřípského a potom svetlá počas besedy so synmi filmára a fotografa.

Oddávna sa zvykne pod Tatrami a Fatrami – aj medzi Rozsutcami – hovoriť, že dobré nikdy nie je dosť. To nepochybne platí aj o klenote všetkých Terchovčanov a návštevníkov ich rázovitého sídla – o Jánošíkovských dňoch. Vieme, že šesťdesiaty druhý ročník MFF Jánošíkove dni sa uskutoční 31. júla až 4. augusta 2024. Doslova za každého počasia, veď kto má byť nezlomnejší ako potomkovia legendárneho zbojníckeho kapitána!

Miroslav BARTOŠ: Kvety omylov. Banská Bystrica, vyd. Signis, 2023

Zbierka pôsobivých trojveršových reflexií

PERIODIKÁ

miroslav bartoš

kvety omylov

4

Turčiansky básnik a výtvarník Miroslav BARTOŠ, člen Spolku slovenských spisovateľov, povoláním stredoškolský učiteľ v Turčianskych Tepliciach, rozšíril rad svojich básnických kníh (vydal ich už dvanásť). Nedávno mu vyšla vo Vydavateľstve Signis knižka poézie Kvety omylov. Názov zbierky je zrejme alúziou na titul Charlesa Baudelaira, lenže na rozdiel od prelomových Kvetov zla francúzskeho básnika, kde zlo je všadeprítomné, krása zlovestná a zničujúca, Bartošove Kvety omylov predkladajú skôr pozitívny obraz sveta a človeka, ktorý vždy môže čerpať životnú silu, nádej a zdroje radostného videnia sveta. Z jeho básní vyžaruje presvedčenie o nevyčerpatelnosti tvorivých síl človeka, ktorého na vrchol krásy postavil Stvoriteľ a určil mu aj poslanie: Tvorite, žiť je cieľ. Bartošove trojveršové sú komponované v duchu tradičného japonského haiku (podobne ako v zbierke Živá voda z roka 2020). Všestranný, nielen do hĺbok vlastnej duše, ale aj do všeobecnej mentality človeka prenikajúci senzitivný básnik je tiež aktívny výtvarník, člen Zdrúženia výtvarných umelcov stredného Slovenska a Umeleckej besedy slovenskej. Jeho výstavy krajinomalieb obdivovali návštevníci v Pamätníku národnej kultúry v Martine, ale aj v iných mestách Slovenska. Všetky svoje zbierky si preto, pochopiteľne, sám ilustroval, pôsobivá obálka najnovšej knižky je tiež grafickým návrhom autora knihy. Bartošova zbierka je adresovaná milovníkom básnického slova, vyzýva čitateľa k „úsiliu prerásť to, čo ťa zadržáva“, lebo taká je „reč prírody“. Heda KUBIŠOVÁ

NEKROLÓG

Vašo Patejdl, ktorý z tohto sveta náhle odišiel v čase našej uzávierky, má pieseň, že je trištvrte na jeseň. Krásny text: ... Je trištvrte na jeseň, čas, keď plačú muži, vráskavi a nahí prichádzajú už veciam na koreň... čas, keď mrznú slzy, občas na zem padnú ťažké ako olovený kameň.

Nám v Umeleckej besede slovenskej sa viacerým presýpacie hodiny života priblížili k jeseni. Odsýpalo sa v nich trištvrte zrníček, ba aj viac. Pred pár dňami sme sa v Žiline

Našiel svoj vesmír

navždy rozlúčili s tamojším bytčickým rodákom, bezmála deväťdesiatročným akademickým maliarom Zdenkom Horeckým, dlhoročným starostom UBS. V piatok 18. augusta sme dali posledné zohom ďalšiemu „mohykánovi s paletou“ akademickému maliarovi Antonovi Galkovi, vytrvalému hľadačovi výtvarných umeleckých právd na zemi aj vo vesmíre...

Ti ateliéroví starci od stojanov, plátien, od farieb a špachtli už naozaj prišli veciam na koreň, k poznaniu maliarskych právd. Len ako o nich dať vedieť tým, čo ich ešte nenašli? Musia tiež pátrať do vrások? Prejsť ako sivovlasí kmeľovia života cestu trnistú. Nemôžu k svojim ženšenom dospieť v úseku života zmenšenom? Sotva! V umení je málo géniov a držiteľov rýchlostných rekordov, zato dosť kordov, na ktoré sa netreplivý bežec dištanciami kumštu v pýche varovne napichne. Bud' precitne, alebo ho pohltí masa bezmenných... Toto som považoval za potrebné povedať o najstaršom z nás – a asi vôbec v slovenskom výtvarnom prostredí – deväťdesiatpäťročnom ANTONOVI GALKOVI (* 1928 Šoporňa – † 2023 Bratislava. Neraz sme o tom jeho vytrvalom behu a postojoch besedovali „na občerstvovaciach“ punktoch v ateliéri podstrešného ateliéru na Dulovom námestí v našom hlavnom meste. Poznačil som si z tých stretnutí a debát aj toto majstrové vyznanie: „Malba pre mňa znamená hľadanie. Pozorovateľa o tom oboznamujem obrazmi. To moje „blúdivé hľadanie“ vymedzuje výroky hľadačov predomnou, ktorí svoje poznatky zachytili aj písmom, a ja sa, pravdaze, s nimi stotožňujem.“

Je trištvrte na jeseň... Čas, keď sa stretávame s hrudami zeme.

Emil SEMANCO

HUMORESKA

Keď Jób uvidel toľkú spúšť, roztrhol si odev, padol na kolena a povedal: „Nahý som prišiel na svet a nahý tiež odídem z neho.“ Zaujímavé, že už v starozákonných časoch videl tak doďaleka. Z Palestíny až na Slovensko. Z Jóbových slov si „poprední“ slovenskí ekonómi urobili geniálny konštrukt. Pracujúci človek bude po celý aktívny život stavať svoj dom. Pri odchode do dôchodku dom odovzdá do pácu banke. Banka mu bude po zvyšok života vyplácať akúsi rentu ako príspevok k dôchodku. Nazvime to šesťstošesťdesiaty šiesty pilier. Amen. Myšlienka výborná, má to jeden malý háčik. Nájdú sa

budúci aj terajší dôchodcovia, ktorí lipnú na výsledkoch svojej práce a povedali by – banka, nič ti nedám. Čo som si postavil, to si užijem. Alebo sú neschopní či leniví čokoľ-

Dôchodca, bývaš v palote, ktorú si si vlastnoručne postavil, a plačeš, že nemáš na jej vykurovanie? Že nemáš čo jesť? Tvoja buda nemá certifikáty, energetický štítok,

Vranov, Ružomberok, dvestotísíc lacných nájomných bytov je v štádiu politickej prípravy. Alebo klinickej smrti. Aby práce pre dosiahnutie budovateľskej renty nevyzerali

Dokedy bude banka vyplácať rentu za skonfiškovaný dom alebo za pracovné úsilie? Najvyšší potvrdený dosiahnutý vek na svete bol vyše stodvadsať rokov, Lenin je večne živý. Trpezlivosť bánk má svoje hranice. Je predpoklad, že po dosiahnutí priemerného veku dožitia dôchodca dostane z domu „vyhadzov“. Budovateľská renta vyschne. Nastane bieda. Našťastie, volby sú na obzore. Už tu máme politické strany, ktoré našli riešenie, čo robiť s dôchodcami ohrozenými o majetok. Nemuseli chodiť na rady ďaleko. V Holandsku je možná eutanázia ľudí nad sedemdesiatpäť rokov, ktorí sú akože navení životom. Alebo biedou. Jób, mal si pravdu, bude to po tvojom.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Jób sa nie nadarmo dostal do Bible

vek stavať. Ludomilovia vo vedení štátu ich nechcú nechať potupne upadnúť do chudoby pri odchode do dôchodku. Preto túto nespornú inšpiratívnu myšlienku budovateľskej renty otecko parlament a mamička vláda presadia zákonom. Ešte predtým sa systém budovania zdokonalí. Lebo ako je dnes zaručené, že banka bude mať o postavený dom záujem? Nijako.

nie je nízkoenergetická, pasívna, nezodpovedá mokrym snom zelenej lobby. Myslieť musíme dopredu. Budúci dôchodca, dom budeš stavať taký, aký ti predpíšeme. Nechceš si stavať dom? Nevadí. Banky a štát ti zadajú projekty, čo budú potrebovať. Námetov sú tisícky. Na nich začneš makať. Tunel Višňové. Diaľnica Bratislava – Košice. Obchvaty miest Krupina,

ako nútené práce, robiť sa bude najmä cez víkendy a po večeroch. S radosťou a odhodlaním, ako za socializmu. V sobotu ráno s lopatami, fúrikmi a krompáčmi hor sa do práce. Zborový spev budovateľských piesní nie je prikázaný, len odporúčaný. Pri Piesni práce sa stojí v pozore. Sociálna poisťovňa a banky budú sledovať počet odpracovaných hodín. Ale pozor!

Rusínsky folklórny festival v Humennom obohatili aj krajanovia z Francúzska

Dva dni spevu a tancov v kulisách skanzenu

Text a foto: Miroslav KEREKANIČ

V Humennom sa uprostred júla uskutočnil XI. rusínsky folklórny festival. Podujatie organizačne pripravili a zabezpečili Rusínska obroda na Slovensku v spolupráci s Vihorlatským múzeom v Humennom, Prešovským samosprávnym krajom, Mestom Humenné, MsKS Humenné, Radou rusínskych regiónov, Maticou slovenskou, so Súkromnou umeleckou školou Kudlovská Humenné a s AOTS Paríž z Francúzska s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

V Humennom sa uprostred júla uskutočnil XI. rusínsky folklórny festival. Podujatie organizačne pripravili a zabezpečili Rusínska obroda na Slovensku v spolupráci s Vihorlatským múzeom v Humennom, Prešovským samosprávnym krajom, Mestom Humenné, MsKS Humenné, Radou rusínskych regiónov, Maticou slovenskou, so Súkromnou umeleckou školou Kudlovská Humenné a s AOTS Paríž z Francúzska s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

Matica slovenská finančne podporila pobyt krajského súboru Nadeje Paríž z Francúzska prostredníctvom vlastného programu na ochranu a rozvoj miestnej a regionálnej kultúry. Súčasťou prvého dňa festivalu bola aj vernisáž fotografií z činnosti tohto krajského telesa, FS

Chemlon, MO ROS a MO ROS v Humennom, beseda s vedením AOTS Paríž a MO ROS v Humennom. V prvom Prívatkovom festivalovom bloku sa pred-

stavil spevák Ľudovít Džubák a diváci videli vystúpenia DFS Chemoľáčik, speváckeho tria Zornica a Michala Sijku, mužskej speváckej skupina Hačure,

dievčenskej speváckej skupiny Bosoročky a ženskej speváckej skupiny KFS Nadeje z Paríža. Druhý festivalový deň sa začal scénickým programom Ide pieseň dokola... V programe speváckych skupín účinkovali Cimbor z Belej nad Cirochou, Modranka z Modrej nad Cirochou, Trio Zornica a Michal Sijka, Bosoročky a Hačure z Humenného a spevácka skupina KFS Nadeje Paríž. Program mal súťažný charakter. Odborná porota udelila účinkujúcim zlaté a strieborné pásma.

Na záver festivalu sa uskutočnil krst posledného CD KFS Nadeje Paríž „Le carousel en chanté de Nadeje – Ide pieseň dokola... aj život Nadeje“. Záverečným tancom a spoločnou fotografiou pred pravoslávny Chrám sv. Michala Archanjela v skanzene Vihorlatského múzea sa festival skončil.

Na Tomáša Dudáša nezabúdajú

Mal dobrú ľavačku...

Tímea JANČIKOVÁ – Foto: Timotej JANČÍK

Poruby na rôzne futbalové turnaje a mal dobrú „ľavačku“. Tento rok sa na futbalovom turnaji na jeho počesť zúčastnili tímy Ave Ja, Bombuláre z Davidova, Starší páni a domáci Maticiari. Pred samotným výkopom sa všetci spoločne stretli na miestnom cintoríne pri Tomášovom hrobe, kde si ho uctili kvetmi a spoločnou modlitbou. Slávnostný výkop k prvému zápasu rozohral Tomášov najmladší brat Matúš v nebožtíkovom drese. Nepriaznivé počasie neodradilo štartujúcich zabojovať o výhru. Putovný pohár Tomáša Dudáša tentoraz pripadol víťaznému tímu Maticiarov. Poďakovanie patrí rodine po nebohom za organizačnú pomoc a kuchárske špeciality pre účastníkov memoriálu. Vďaka si zaslúži aj Ing. Ladislav Kalafa, člen Výboru Matice slovenskej, ktorý všetky zápasy viedol ako rozhodca. Uznanie treba vysloviť aj futbalistom z Kamennej Poruby za spoluprácu, zúčastneným tímom za ich skvelú hru a každému, kto si prišiel uctiť pamiatku Tomáša Dudáša.

Mladí maticiari z Kamennej Poruby a rodina Dudášovcov spojili sily a v sobotu 22. júla 2023 zorganizovali už piaty Memoriál Tomáša Dudáša. Tomáš bol mladý maticiar od štrnástich rokov. Pred siedmimi rokmi sa mu stala osudnou dopravná nehoda. Bol to priateľský, pracovitý a vždy dobre naladený mladý muž. Organizoval tím mladých maticiarov z Kamennej

Maticný odbor v Malom Šariši sa spolu s ostatnými miestnymi spoločenskými organizáciami a Obecným úradom každý rok aktívne podieľa na príprave osláv významných výročí. V tomto roku sa tamojší maticiari sústredili najmä na 160. výročie založenia Matice slovenskej a 30. výročie samostatnej Slovenskej republiky.

Slávnosť otvorila predsedníčka Miestneho odboru MS v Malom Šariši Anna Janigová, ktorá privítala Martina Fejka, predsedu Dozorného výboru MS, Slávku Jurkovú, riaditeľku Domu MS v Prešove, obecného poslanca

boli oslavy v Malom Šariši venované, a vyzdvihol aj dôležitosť inštitúcií, akou je Matica slovenská, podporujúcich štátnosť, zdravé vlastenectvo i udržiavanie tradícií. Obyvateľom obce sa prihovorila aj Mária Murdziková, ktorá založenie

Malý Šariš k jubileám

Mária MURDZIKOVÁ, predsedníčka Oblastnej rady MS Prešov

Imricha Kropucha v zastúpení starostu obce, predsedov miestnych odborov MS z Prešovského okresu i iných hostí. Po matickej hymnickej piesni Kto za pravdu horí básňou od Svetoslava Veigla Kam sa to ľudský rod uberá? predsedníčka Oblastnej rady MS Mária Murdziková pozdravila zhromaždených a vyzdvihla význam oboch jubileí. Predseda Dozorného výboru MS M. Fejko v príhovore ocenil Miestny odbor MS v Malom Šariši ako jeden z najaktívnejších a pripomenul udalosti, ktoré predchádzali vzniku Matice slovenskej pred šesťdesiatimi rokmi. Poslanec Imrich Kropuch tiež priblížil historický dosah tohtoročných významných národných milníkov, ktorým

Matice slovenskej prirovnala k opornému bodu v rozvoji národného života.

V kultúrnom programe na podujatí vystúpili obecné súbory Javorina a Malošarišanka, folklórna spevácka skupina Torysa z Krivian, folklórna spevácka skupina Zaričanka zo Stakčína a príjemným prekvapením bolo vystúpenie mladých muzikantov z Ľudovej hudby Kanaš. Moderátorka Emília Tothová sa poďakovala všetkým hosťom a účinkujúcim za až nákazlivú energiu, priateľskosť a dobrú náladu, ktorú sa malošarišským maticiárom a všetkým zainteresovaným i účinkujúcim podarilo na tomto slávnostnom podujatí vytvoriť.

Deň Močarian 2023 aj s oslavami jubilea básnika Gorazda Zvonického

Udržujú významnú duchovnú tradíciu

Text a foto: IÚ MS, (ko)

Občianske združenie Močarany s podporou Mesta Michalovce, Mestského kultúrneho strediska, Matice slovenskej a sponzorov zorganizovalo počas posledného júlového víkendu už desiaty ročník močarianskych dní. Ich súčasťou je program venovaný významnému rodákovi Gorazdovi Zvonickému.

Pri príležitosti stodesiateho výročia narodenia básnika pripravili členovia združenia umelecko-hudobné pásmo Gorazd vo večeradle. Sprírodné slovo mala Štefánia Sabolová a spomienky na Gorazda Zvonického (vl. menom Andrej Šándor) predstavil bývalý žiak Ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme Michal Kaňa, toho času žijúci vo Viedni. Záver sobotňajšieho programu patril Speváckej folklórnej skupine Močaranka a Folklórnemu súboru Svojina. V nedeľu program pokračoval slávnostnou svätou omšou, ktorú celebroval provinciál slovenských saleziánov don Peter Timko. Na slávnosti sa zúčastnil primátor Michaloviec Miroslav Dufinec, predseda Matice slovenskej Marián

Predseda Matice Marián GEŠPER sa zúčastnil na tohtoročných slávnostiach v Močaranoch.

Gešper a riaditeľka Domu Matice slovenskej v Michalovciach Karin Obšatníková. Predseda Matice podčiarkol fakt, že maticiari z Močarian vytrvalo udržiavajú svätogorazdovskú tradíciu,

čo je symbolické práve v tomto roku 1160. výročia významnej misie sv. Cyrila a Metoda, ktorá mimoriadne ovplyvnila nielen slovenský národ, ale zanechala stopy v európskom

priestore. V tejto súvislosti práve slovenský básnik Gorazd Zvonický a jeho dielo je zhmotnením tejto veľkej duchovnej tradície. Predseda Matice slovenskej na pozadí 160. výročia Matice zároveň upriamil pozornosť na prácu maticiarov a úlohu Matice v dnešných nefahkých časoch sveta i Európy. Súčasne pri príležitosti významného jubilea pogrataloval maticiarke a významnej kultúrnej aktivistke Anne Kostovčikovej, ktorej odovzdal knižný dar. Nezabudnuteľné zhudobnené básne Gorazda Zvonického v podaní Dášky Kostovčik Pavlíkovej s klavírnym sprievodom Matúša Pavlíka boli krásnou bodkou za desiatym ročníkom Dňa Močarian.

MATIČNÉ DEPEŠE

PREŠOVSKÁ RADA

V priestoroch Domu MS sa 21. júla napriek dovolenkovému obdobiu z dôvodu aktuálnych tém týkajúcich sa organizácie Snemu Matice slovenskej a ďalších otázok vnútromatického života uskutočnilo rokovanie OR MS, na ktorom sa zúčastnil predseda MS Marián Gešper a riaditeľ ČÚ MS Martin Hajník. Predstavitelia ústredia MS priblížili aktuálnu situáciu ustanovizne a problematiku spolupráce so štátom a s ďalšími organizáciami. Členov oblastnej rady oboznámili tiež s navrhovanými zmenami v stanovách, ktoré budú prerokované na slávnostnom Sneme MS, plánovanom na október tohto roku. Oblastná rada MS jednohlasne podporila návrhy malej novelizácie stanov vrátane zrušenia klauzuly o obmedzení volebného obdobia na dve funkčné

obdobia pre predsedu MS a predsedu DV MS. V druhej polovici zasadnutia predsedovia miestnych organizácií MS podrobne informovali o matických aktivitách i podujatiach vo svojej územnej oblasti.

SLÁVNOSŤ V SEČOVCIACH

V Sečovciach sa v Gréckokatolíckom chráme sv. apoštolom rovňoch Cyrila a Metoda začiatkom júla uskutočnili eparchiálne odpustové slávnosti pri príležitosti sviatku sv. Cyrila a Metoda a 1160. výročia ich príchodu na Veľkú Moravu za účasti košického eparchiálneho biskupa vladkyu Cyrila Vasiľa a emeritného biskupa vladkyu Milana Chautura. Spoločne s nimi slávil tento sviatok početný zástup predstaviteľov gréckokatolíckej cirkvi. Vladkya Chautur sa v homílii zamerl na udalosti, ktoré viedli k tomu, že solúnski bratia prišli na Veľkú Moravu na pozvanie kniežaťa Rastislava. „Žijeme ako pokračovatelia cyrilo-metodskej tradície v dobe, v ktorej sa znovu obzeráme po tých, čo dokážu zobrať ťezlo vlády do svojich rúk ochotne pre ľud, ktorému majú slúžiť, nezištné a bez ohľadu na svoj vlastný prospech,“ zaznelo na tejto duchovnej slávnosti, ktorú spevom dotváral. Katedrálny zbor sv. Cyrila a Metoda z Košíc. Odpustové slávnosti sa konali s finančnou podporou Matice slovenskej s príspevom Miestneho odboru Matice slovenskej v Sečovciach.

RUŽINOVSKÁ POCTA

Spoločnosť Andreja Hlinku, občianske združenie Cyrilometodiáda a nadácia Pro Patria usporiadali v stredu 16. augusta popoludní pri ružinovskom pamätníku Andreja Hlinku pietnu spomienku na tohto veľkého muža slovenského národa pri príležitosti 85. výročia jeho úmrtia. Slávnostné príhovory predniesli predseda NR SR Boris Kollár, historička Emília Hrabovec a primátor Ružomberka Lubomír Kubáň. Umeleckým prednesom slávnosť umocnil herec Jozef Šimonovič.

JUNIÁLES V SVADOBKE

Keď bolo v kalendári Jána v priestoroch čakanovej starej školy „Svadobky“ pripravili tradičný Juniáles. V kresťanskej tradícii je tento deň sviatkom narodenia Jána Krstiteľa, v ľudovom prostredí archaické slávenie letného slnovratu spojené s kultom Slnka a uctievaním ohňa. Podujatie príhovorom otvoril starosta obce Čakanovce Emil Imro. S kultúrnym programom vystúpili deti z materskej a zo základnej školy sprevádzané učiteľkami. O zábavu sa postarala LH Rendošovi z Košíc. Jedinečnú atmosféru pridala podujatiu skutočnosť, že na ňom uviedla do života svoje prvé CD ženská spevácka skupina Studnička, ktorú vedie Helena Imrová a ktorá je aj predsedníčka MO MS. Folklórnou slávnosťou ukončilo vystúpenie Pavelčakovcov z Košíc.

Pripravuje Emil SEMANCO

OČAMI MATIČIARA

Predseda Matice Marián Gešper v slávnostnom príhovore spomenul symbolické trojky v osudoch nesmierneho zápasu za Slovanstvo priamo na území našej prenáhernej slovenskej krajiny. A to 863 príchod Konštantína-Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu, 1843 kodifikácia spisovnej slovenčiny, 1863 založenie Matice slovenskej a 1993 vznik samostatnej Slovenskej republiky.

Matica je stále mladá!

Ža týmito osudovými trojkami môžeme vidieť často nepredstaviteľne obetavý život našich národných dejateľov, keď svoje krásne idey neraz uvádzali do života v ťažkých podmienkach, ktoré vytvárali naši nežičlivci. Aké mohli mať pocity títo doslova hrdinovia, keď v roku 1875 mocenské sily Uhorska zakázali ešte mladú Maticu slovenskú? Ba ešte horšie vyznieva naša pocitová stránka, keď jednotliví súčasní štátni predstavitelia Slovenska otvorene vyjadrujú svoje zámyery zakázať Maticu slovenskú! A niektorí z nich sú na kandidátkach pre najbližšie parlamentné voľby. Ved' práve v oblasti obhajoby základov národnej identity Matica slovenská a ostatné podobné slovanské organizácie vykonali najdôležitejšie aktivity v prospech existencie a rozvoja svojho národa. Za stošesťdesiat rokov Matica slovenská pocítila tvrdé útoky proti svojej existencii, no prekonala všetky – najmä vďaka naozajstným nositeľom pevných slovenských a slovanských koreňov. Tie spomínané roky obsahujú ohromné poučenie, z ktorého súčasné pokolenie môže, ba musí čerpať. Lebo každý národ je kvet maticky zeme a o tento kvet sa musí zo všetkých síl starať jeho živý ľudský nositeľ. Podľa niektorých údajov v súčasnosti žije na zemi okolo sedemtisíc národov, no existencia mnohých z nich je ohrozená – predstavitel'mi druhých národov. A to je podľa múdrych ľudí smrť kultúry! Uvedené pocity sa vo mne silno umocnili, keď som počúval vystúpenia jednotlivých slovenských a ostatných bratských slovanských matičiarov. Vykonali obrovskú robotu a každé ďalšie pokolenie sa má o čo opierať, aby idea o slovenskej vzájomnosti žila a rozkvitla tými najkrajšími farbami národného života. Veľmi ma zohrievali pocity bratskej súdržnosti medzi Slovákmi a Rusinmi, ktorá má svoje základy aj v čase vzniku Matice slovenskej.

Prof. PhDr. Jozef SIPKO, PhD.
Prešovská univerzita v Prešove

Ladislav FERÍK oslávil sedemdesiatku a polstoročie vo FS Chemlon Folklórna stálica horného Zemplína

Miroslav KEREKANIČ, člen Výboru MS

V týchto dňoch oslávil svoje sedemdesiate narodeniny a polstoročie účinkovania vo Folklórnom súbore Chemlon Humenné Ladislav FERÍK, jedna z najvýznamnejších osobností folklórneho, kultúrneho a spoločenského diania na hornom Zemplíne.

V týchto dňoch oslávil svoje sedemdesiate narodeniny a polstoročie účinkovania vo Folklórnom súbore Chemlon Humenné Ladislav FERÍK, jedna z najvýznamnejších osobností folklórneho, kultúrneho a spoločenského diania na hornom Zemplíne.

Narodil sa 13. júla 1953 v Budkovciach. Po stredoškolských štúdiách na SPŠ chemickej v Humennom sa zamestnal v n. p. Chemlon Humenné a po jeho privatizácii pracoval až do roka 2016 v Nexis Fibers, a. s., Humenné na pozícii výskumného pracovníka. V rokoch 1972 – 1979 bol tanečníkom

PROFIL MATIČIARA

a sólistom FS Chemlon. Ďalších päť rokov zastupoval chorého vedúceho súboru na poste vedúceho a pedagóga tanečnej zložky. Súbor mu bol osudný aj v rodinnom živote. Oženil sa so svojou tanečnou partnerkou Máriou, s ktorou spoločne vychovali dvoch synov. V súbore v rodičovských šľapajach pokračoval aj ich syn Marián, ktorý svoju tanečnú kariéru ukončil v PULS-e Prešov ako profesionálny tanečník.

Po zániku FS Chemlon v septembri 1999 inicioval a úspešne obnovil účinkovanie súboru pri vtedajšom Vihorlatskom osvetovom stredisku v Humennom a odvtedy

Nezvyčajné „vernostné a vytrvalostné“ jubileá oslávil v tomto roku riaditeľ FS Chemlon Ladislav FERÍK.

je jeho riaditeľom a zároveň aj členom mužskej speváckej skupiny Hačure.

V uplynulých desaťročiach spolu s vedením súboru aj teraz ako jeho riaditeľ zabezpečoval a realizoval stovky súborových vystúpení na Slovensku, ale aj v zahraničí – v Turecku, Egypte, Bulharsku, Rumunsku, Srbsku, Taliansku, Portugalsku, Chorvátsku, Slovinsku, vo Francúzsku, v Nemecku, Holandsku, Poľsku, Maďarsku, na Ukrajine, vo Švajčiarsku, v Rusku i v Čechách. Jeho

aktivity sa však nezameriavali len na folklór. Zapojil sa do mládežníckeho hnutia a práce s talentovanými deťmi, organizoval spoločenské, kultúrne a športové podujatia. Pri Celozávodnom výbore SZM v n. p. Chemlon Humenné založil Stanicu mladých technikov, chemický a počítačový krúžok, členovia ktorých sa pod vedením najlepších podnikových odborníkov učili priamo v závodných laboratóriách. Zároveň pre nich organizoval regionálne súťaže, víťazi ktorých úspešne reprezentovali n. p. Chemlon Humenné i na celoštátnych súťažných podujatiach.

S jeho menom sú spojené aj ďalšie aktivity. Je príkladným členom Miestneho odboru Matice slovenskej v Humennom a k činnosti v tejto národnej organizácii priviedol aj Folklórny súbor Chemlon Humenné, ktorý sa stal kolektívnym členom MS. Úzko spolupracuje i s MO Rusínskej obrody v Humennom a podieľa sa na jej činnosti. V rokoch 1984 – 1989 viedol v ZDŠ Udavské krúžok spoločenských tancov a zároveň sa aktívne zapojil aj do života miestnej cirkevnej obce v Udavskom, kde si postavil rodinný dom a kde doteraz býva so svojou rodinou. O jeho ľudskom prístupe k životu svedčí i Zlatá Jánskeho plaketa za vyše sedemdesiat dobrovoľných odberov krvi.

Podvihorlatské folklórne slávnosti už po tridsiaty ôsmy raz Folklórny sviatok pod Vihorlatom

Text a foto: Karin OBŠATNIKOVÁ

Pod majestátnym Vihorlatom koncom júla už po tridsiaty ôsmy raz slávnostne otvorili tradičné Podvihorlatské matičné folklórne slávnosti. Starosta obce Poruba pod Vihorlatom Ľubomír Ihnát na nich privítal predsedu Matice slovenskej Mariána Gešpera, riaditeľku D MS v Michalovciach Karin Obšatnikovú, tiež starostov Smižian, Žakaroviec a okolitých obcí, prítomných poslancov NR SR, sponzorov aj všetkých účinkujúcich.

Predseda Matice slovenskej Marián Gešper vo svojom príhovore zdôraznil, že terajšie slávnosti v Porube pod Vihorlatom sú v znamení dvoch významných jubileí – polstoročnice vzniku dedinskej folklórnej skupiny Porubjan a štvrtstoročnice existencie miestneho odboru Matice. Zároveň sú previazané s celonárodným jubilejným 1160. výročím príchodu solúnskych bratov sv. Cyrila a sv. Metoda a tiež 160. výročím najstaršej národnej ustanovizne Matice slovenskej. Dlhoročné obecné aktivity na poli kultúry nie sú darom nebies, ale výsledkom húževnatej práce rozhladených činovníkov a aktivistov. Jedným z nich je predsedníčka MO MS a členka Krajskej rady MS Marta Dudrová, ktorú môžeme dať za vzor matičného nasadenia na kultúrnom poli, dodal predseda MS. Martu Dudrovú ocenil Mimoriadnou cenou MS a súčasne pri príležitosti 25-ročného fungovania MO MS oce-

nil zlatou medailou MS aktívnu činnosť MO MS v Porube pod Vihorlatom. V bohatom programe slávnosti, ktoré moderovala rodáčka z obce redaktorka RTVS Katarína Kleknerová, vystúpili domáce aj hosťujúce FS z Košíc, Oravskej Poruby, zo Smižian, Žakaroviec či z Dúbravy. Prítomných nadchlo strhu-

júce vystúpenie FS Železiar z Košíc. Vo večerných hodinách v galaprograme vystúpila kapela Iconito a hudobná skupina Ramon band. Aj keď počasie neprialo, na slávnosti sa zúčastnilo vyše päťsto divákov. Súčasťou programu bolo aj uvedenie druhého CD nosiča s piesňami FS Porubjan.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V pätnástom čísle SNN sme sa pýtali, aké pomenovanie dali začiatkom deväťdesiatych rokov organizátori pálenia ohňov v geografickom strede Európy v Kremnických Baniach pri Kostole sv. Jána Krstiteľa na uctenie vyhlásenia samostatnosti SR. Správne odpovedali tí naši čitatelia, ktorí napísali, že tento slávnostný akt demonštrujú Vetry zvrchovanosti. Spomedzi správnych odpovedí sme vyžrebovali týchto výhercov: Dušan Ján Janek, Námestovo; Juraj Lauko, Ružomberok; Božena Slovákova, Poprad

• Ktorému predstaviteľovi slovenského zámorského exilu, pôvodcovi slovenskej zástavy, odhalili v Martine pred sídlom Matice slovenskej pri príležitosti jej 160. výročia portrétnu bustu?

Svoje odpovede nám posielajte na známe redakčné kontakty, ktoré nájdete aj v tiráži týchto novín aj elektronicky, našej administrátorky Ľubici Rišiaňovej do vyjdenia ďalšieho čísla SNN. (se)

PRIPOMÍNAME SI

26. augusta

– pred pätnástimi rokmi zomrel herec Michal Dočoloman-ský (1942 – 2008); prvej divadelnej úlohy sa zhostil vo veku 13 rokov v rozprávke Snehová kráľovná, v roku 1964 sa stal členom Činohry Slovenského národného divadla, kde pôsobil až do roku 2008, najslávnejšou postavou je legendárny Jánošík z muzikálu Na skle maľované

27. augusta

– pred sedemdesiatimi piatimi rokmi sa narodil bývalý politik Pavol Kanis (1948); vo funkcii ministra obrany SR za SDL bol v roku 1994, v rokoch 1998 – 2001 abdikoval, keď nevedel hodnoverne preukázať pôvod finančných prostriedkov na výstavbu vily

– pred dvadsiatimi piatimi rokmi zomrela folkloristka, tanečnica, redaktorka a dramaturgička Ľuba Pavlovičová-Baková (1924 – 1998), autorka literárnych a rozhlasových hier a pásiem z oblasti ľudovej kultúry; zberateľka ľudových piesní, bola spoluzakladateľkou folklórneho súboru Ľučnica a vymyslela aj jeho názov

28. augusta

– pred stopäťnástimi rokmi sa narodila poetka Maša Haľamová (1908 – 1995), jedna z najvýznamnejších predstaviteľiek slovenskej poézie 20. storočia; žila a tvorila vo Vysokých Tatrách, dielo autorky žensky krehkej lyriky bolo preložené do deviatich cudzích jazykov

– pred dvadsiatimi rokmi zomrel jazykovedec a publicista Gejza Horák (1919 – 2003), popularizátor slovenského jazyka; venoval sa najmä dialektológii, jazykovej kultúre a metodike vyučovania slovenčiny, publikoval okolo tisíc popularizačných článkov a úvah o problematike súčasného spisovného slov. jazyka a jazykovej kultúry

29. augusta

– pred sedemdesiatimi rokmi sa narodila operná speváčka mezzosopranistka Marta Beňačková (1953); v oblasti opery vytvorila mnoho hlavných postáv svetového repertoáru, predovšetkým z diela Verdiho, Pucciniho a Dvořáka

31. augusta

– pred šesťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil politik a diplomat Ivan Mjartan (1958 – 2018), bývalý veľvyslanec SR v Česku, štátny tajomník na ministerstve kultúry; stál pri zrode Rádiožurnálu Slovenského rozhlasu, v roku 1999 neúspešne kandidoval na prezidenta SR

– pred desiatimi rokmi zomrela herečka Viera Strnisková (1929 – 2013), citlivá interpretka zložitých ženských charaktérov; bola členkou Novej scény, hrala v divadlách vo Zvolene, v Nitre a SND, jej doménou sa stali hrdinky hlboko poznamenané tragickými životnými osudmi

7. septembra

– pred tridsiatimi rokmi zomrel herec, režisér a scenárista Andrej Lettrich (1922 – 1993); ako režisér debutoval filmovou adaptáciou románu Františka Hečka Drevená dedina (1954), adaptoval aj ďalšie romány Františka Hečka: filmy Bratia (1961) a Červené víno (1976), jeho tvorbu možno rozdeliť do dvoch hlavných oblastí: adaptácie historických diel a detektívky.

Martin MITOŠINKA

